

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Veřejné opatrovnictví v ČR

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

Management sociální práce v organizacích

Autor: Bc. Lenka Filipčíková

Vedoucí práce: prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „*Veřejné opatrovnictví v ČR*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 5. 8. 2024

.....

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce panu prof. JUDr. Vilému Kahounovi, Ph.D., za odborné vedení práce, čas, který mi při psaní diplomové práce věnoval, užitečné rady i tipy a za jeho obrovskou trpělivost a pochopení.

Veřejné opatrovnictví v ČR

Abstrakt

Hlavním cílem práce je popsat a vysvětlit aktuálně platné institucionální nastavení péče o osoby, jimž byl veřejný opatrovník jmenován, tedy vysvětlit legislativní nastavení výkonu veřejného opatrovnictví v České republice. Dílčím cílem práce je porovnání výkonu veřejného opatrovnictví u zletilých osob České republiky s výkonem veřejného opatrovnictví Slovenské republiky. Na základě cílů jsou stanoveny výzkumné otázky. Výzkumná otázka č. 1 se zabývá příčinami a soudními procesy spojenými s omezením svéprávnosti v České republice. Výzkumná otázka č. 2 se zaměřuje na hlavní legislativní náležitosti opatrovnictví v České republice. Výzkumná otázka č. 3 zkoumá základní povinnosti veřejného opatrovníka dle občanského zákoníku a souvisejících předpisů. Výzkumná otázka č. 4 se věnuje právním předpisům a postupům spojeným s veřejným opatrovnictvím Slovenské republiky. Výsledná práce by měla být uceleným zdrojem informací nezbytných pro řádný výkon veřejného opatrovnictví zletilých osob v České republice.

Metodologický přístup práce je kvalitativní, s hlavní metodou obsahové analýzy odborných zdrojů, doplněnou metodou porovnání a syntézy. Obsahová analýza se zaměřuje na systematické zkoumání odborné literatury, legislativy, judikatury a metodických dokumentů.

Veřejné opatrovnictví představuje důležitý institut pro ochranu práv a zájmů osob s omezenou svéprávností, které nemají jinou vhodnou osobu schopnou přijmout funkci opatrovníka. V České republice i Slovenské republice je výkon veřejného opatrovnictví svěřen obcím, případně jimi zřízeným právníckým osobám. Funkci veřejného opatrovníka vykonává zaměstnanec obce, který musí splňovat zákonné podmínky způsobilosti a schopnosti hájit práva opatrovance. Mezi základní povinnosti veřejného opatrovníka patří respektování přání, názorů a přesvědčení opatrovance a snaha o zachování jeho důstojného způsobu života.

Klíčová slova

veřejné opatrovnictví; opatrovník; opatrovanec; legislativa; omezení svéprávnosti; práva a povinnosti

Public guardianship in the Czech Republic

Abstract

The main aim of the thesis is to describe and explain the current institutional set-up of care for persons to whom a public guardian has been appointed, i. e. to explain the legislative set-up of the exercise of public guardianship in the Czech Republic. A sub-objective of the thesis is to compare the exercise of public guardianship for adults in the Czech Republic with the exercise of public guardianship in the Slovak Republic. Based on the objectives, the research questions are set. Research question 1 deals with the causes and judicial processes related to the limitation of legal capacity in the Czech Republic. Research question 2 focuses on the main legislative requirements of guardianship in the Czech Republic. Research question 3 examines the basic duties of the public guardian under the Civil Code and related regulations. Research question 4 examines the legislation and procedures related to public guardianship in the Slovak Republic. The resulting work should be a comprehensive source of information necessary for the proper performance of public guardianship of adults in the Czech Republic.

The methodological approach of the thesis is qualitative, with the main method of content analysis of expert sources, supplemented by the method of comparison and synthesis. The content analysis focuses on a systematic examination of professional literature, legislation, case law and methodological documents.

Public guardianship is an important institution for the protection of the rights and interests of persons with limited legal capacity who have no other suitable person capable of acting as a guardian. In the Czech Republic and Slovak Republic, the exercise of public guardianship is entrusted to municipalities or legal persons established by them. The function of public guardian is performed by an employee of the municipality who must meet the legal conditions of competence and ability to defend the rights of the ward. The basic duties of the public guardian include respecting the wishes, opinions and convictions of the person concerned and striving to maintain his/her dignified way of life.

Keywords

public guardianship; guardian; ward; legislation; limitation of legal capacity; rights and obligations

Obsah

Úvod	9
1 Metodické ukotvení výzkumu.....	12
1.1 Cíle a výzkumné otázky	12
1.2 Kvalitativní výzkum.....	12
1.3 Použité metody	13
1.4 Průběh výzkumu.....	14
2 Omezení svéprávnosti.....	15
2.1 Definice omezení svéprávnosti	15
2.2 Důvody k omezení svéprávnosti	16
2.3 Soudní proces při omezování svéprávnosti.....	17
2.3.1 Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti	18
2.3.2 Rozhodnutí o omezení svéprávnosti	19
2.4 Rozsah omezení svéprávnosti	21
2.4.1 Omezení volebního práva OP	22
2.4.2 Omezení rodičovských práv OP	23
2.4.3 Omezení práva na pořízování pro případ smrti	24
2.4.4 Předběžná vůle OP	25
3 Základní legislativní náležitosti opatrovnictví	26
3.1 Jmenování a odvolání opatrovníka.....	27
3.2 Typy opatrovnictví a opatrovníků.....	29
3.3 Opatrovnická rada	32
3.3.1 Ustanovení opatrovnické rady	33
3.3.2 Členství v opatrovnické radě	34
3.3.3 Pravomoci opatrovnické rady	35
3.4 Veřejný opatrovník.....	36
3.4.1 Legislativní zakotvení veřejného opatrovnictví.....	36

3.4.2	Definice veřejného opatrovníka.....	37
3.4.3	Jmenování veřejného opatrovníka	39
3.4.4	Výkon funkce veřejného opatrovníka.....	40
4	Povinnosti veřejného opatrovníka.....	42
4.1	Základní povinnosti opatrovníka.....	43
4.2	Základní administrativa.....	45
4.3	Správa majetku a hospodaření	46
4.3.1	Základní povinnosti dle občanského zákoníku	46
4.3.2	Běžné hospodaření	48
4.3.3	Řešení dluhů	49
4.3.4	Odpovědnost veřejného opatrovníka za majetek	52
4.4	Péče o bydlení	52
4.5	Péče o zdraví	53
4.6	Péče o osobnost a mezilidské vztahy	57
5	Porovnání se slovenskou legislativou	58
5.1	Omezení způsobilosti k právním úkonům a opatrovnictví	58
5.2	Povinnosti veřejného opatrovníka.....	62
6	Vyhodnocení	65
	Diskuse	70
	Závěr	72
	Seznam použitých zdrojů	76
	Seznam příloh.....	83
	Příloha 1	84
	Příloha 2	85
	Příloha 3	88
	Příloha 4	89
	Příloha 5	91

Příloha 6	93
Příloha 7	94
Příloha 8	95
Příloha 9	98
Příloha 10	99
Příloha 11	100
Příloha 12	101
Příloha 13	102
Příloha 14	103
Příloha 15	112
Příloha 16	113
Příloha 17	114
Seznam zkratk	115

Úvod

Veřejné opatrovnictví představuje důležitý právní institut, jehož cílem je ochrana zájmů a práv osob, které nejsou schopny se o sebe samostatně postarat z důvodu duševní poruchy, mentálního postižení, závislosti na návykových látkách apod. a hrozí jim opravdová a závažná újma a zároveň jim nestačí mírnější způsob ochrany. Význam veřejného opatrovnictví spočívá především v zajištění ochrany práv a zájmů zvláště zranitelných osob, které by jinak mohly být snadno zneužity nebo poškozeny, také hraje klíčovou roli v prevenci sociálního vyloučení a chudoby. Opatrovník zajistí, aby opatrovaný měl přístup k potřebným službám, příspěvkům a dávkám, a neskončil bez prostředků a pomoci na okraji společnosti. Právě osoby, které nemají ve svém okolí nikoho vhodného a zároveň ochotného roli opatrovníka přijmout, představuje veřejný opatrovník poslední možnost a splnění závazku státu se o takového člověka postarat.

Dalším významným aspektem veřejného opatrovnictví je ochrana majetkových práv opatrovance. Opatrovník spravuje majetek opatrovance s péčí řádného hospodáře, dbá na jeho udržení a zhodnocení a používá ho pouze ve prospěch opatrovance. V neposlední řadě má veřejné opatrovnictví také celospolečenský význam. Přispívá k vytváření inkluzivní společnosti, která se dokáže postarat o své nejzranitelnější členy a poskytnout jim potřebnou ochranu a podporu. Posiluje tak hodnoty solidarity, respektu k lidské důstojnosti a rovnosti práv.

Diplomová práce se zabývá tématem veřejného opatrovnictví. Je rozdělena do šesti hlavních kapitol. První kapitola popisuje metodické ukotvení výzkumu. Jsou zde stanoveny cíle a výzkumné otázky, je popsán kvalitativní výzkum a použité metody. Kapitola také popisuje průběh výzkumu. Druhá kapitola se věnuje omezení svéprávnosti. Definuje tento pojem, uvádí důvody k omezení svéprávnosti a popisuje soudní proces při omezování svéprávnosti, včetně návrhu na zahájení řízení a rozhodnutí o omezení. Dále se kapitola zabývá rozsahem omezení svéprávnosti, konkrétně omezením volebního práva, rodičovských práv, práva na pořízování pro případ smrti a předběžnou vůlí opatrovance. Třetí kapitola pojednává o základních legislativních náležitostech opatrovnictví. Popisuje jmenování a odvolání opatrovníka, typy opatrovnictví a opatrovníků. Dále se věnuje opatrovnické radě, jejímu ustanovení, členství a pravomocem. Kapitola také definuje veřejného opatrovníka, jeho legislativní zakotvení, jmenování a výkon funkce. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na povinnosti veřejného

opatrovníka. Popisuje základní povinnosti, administrativu, správu majetku a hospodaření, včetně běžného hospodaření, řešení dluhů a odpovědnosti za majetek. Dále se kapitola věnuje péči o bydlení, zdraví, osobnost a mezilidské vztahy opatrovance. Pátá kapitola porovnává českou legislativu se slovenskou, konkrétně se zaměřuje na omezení způsobilosti k právním úkonům, opatrovnictví a povinnosti veřejného opatrovníka. Šestá kapitola shrnuje výsledky práce a odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Práce je doplněna několika přílohami vzorů dokumentů, které bývají nejčastěji využívány při výkonu funkce veřejného opatrovníka.

Téma diplomové práce jsem si vybrala proto, že již několik let vykonávám pro obec funkci veřejného opatrovníka na základě písemného pověření starosty obce. Jsem si tedy dobře vědoma, že výkon funkce veřejného opatrovníka, ale i opatrovnictví obecně, je souborem mnoha povinností ze strany opatrovníka, která nejsou v České republice dosud sjednocena do jedné zákonné normy a společně i s nejednotným metodickým vedením výkonu veřejného opatrovnictví, a to nejen pro opatrovníky samotné, ale i pro příslušné opatrovnické soudy a další organizace, se kterými je opatrovník nucen jednat v zájmu opatrovance, se jedná o náročnou a zodpovědnou práci. Rovněž nedostatek ucelené a aktuální odborné literatury zaměřené na výkon funkce opatrovnictví, potažmo veřejného opatrovnictví je pro výkon opatrovnictví zásadní komplikací. Dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, metodickou a odbornou pomoc ve věcech veřejného opatrovnictví vykonává vůči orgánům obcí krajský úřad. Příslušné krajské úřady tedy dle své povinnosti poskytují jednotlivým obcím metodické vedení a podporu například prostřednictvím metodických seminářů týkajících se výkonu veřejného opatrovnictví, umožněním online přístupu, prostřednictvím svých webových stránek, k podpůrným materiálům elektronické podobě. Rovněž metodické vedení se dle jednotlivých krajů může lišit. Z důvodu různorodosti nejčastěji využívaných právních předpisů, různorodostí je myšlena pravomoc různých ministerstev České republiky, kterým jednotlivé právní předpisy obsahově náleží, a z důvodu potřeby udržování stálého přehledu veřejného opatrovníka, je též nezbytné sledovat webové stránky, například Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Ministerstva spravedlnosti České republiky nebo i webové stránky Veřejného ochránce práv. Všechno toto jsou možné zdroje pro získání aktuálně platných informací nezbytných pro správný výkon funkce veřejného opatrovníka. Tedy jak je již výše uvedeno, výkon veřejného opatrovnictví není vůbec jednoduchý,

jednoznačný, zcela přehledný a předpokladem pro jeho kvalitní výkon, dle požadavků platné legislativy a v zájmu opatrovaného, je úředník nebo jiná osoba pověřená obcí k výkonu veřejného opatrovnictví s prokázaným patřičným odborným vzděláním a stále se průběžně vzdělávající.

1 Metodické ukotvení výzkumu

První kapitola diplomové práce se věnuje cílům a metodologii výzkumu. Na základě stanovených cílů jsou formulovány čtyři výzkumné otázky. Dále je popsána zvolená metodologie výzkumu, kterou je kvalitativní přístup. Hlavní použitou metodou je obsahová analýza odborných zdrojů, dále je využita metoda porovnání a syntézy. V závěru kapitoly je popsán průběh výzkumu, který zahrnoval studium odborné literatury, legislativy, judikatury a metodických dokumentů.

1.1 Cíle a výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je analyzovat výkon veřejného opatrovnictví zletilých osob v České republice a přehledně sumarizovat práva a povinnosti vykonavatele veřejného opatrovnictví vyplívající z aktuálně platného legislativního rámce pro výkon opatrovnictví osob v České republice se zaměřením na veřejné opatrovnictví zletilých osob vykonávané obcí jako veřejným opatrovníkem.

Hlavním cílem práce je popsat a vysvětlit aktuálně platné institucionální nastavení péče o osoby, jimž byl veřejný opatrovník jmenován, tedy vysvětlit legislativní nastavení výkonu veřejného opatrovnictví v České republice. Dílčím cílem práce je porovnání výkonu veřejného opatrovnictví u zletilých osob České republiky (dále pouze ČR) s výkonem veřejného opatrovnictví Slovenské republiky (dále pouze SR). Na základě cílů jsou stanoveny výzkumné otázky, podle kterých je následně diplomová práce strukturována:

- Výzkumná otázka č. 1 – Jaké příčiny a soudní procesy jsou spojeny s omezením svéprávnosti v ČR?
- Výzkumná otázka č. 2 – Jaké jsou hlavní legislativní náležitosti opatrovnictví v ČR?
- Výzkumná otázka č. 3 – Jaké jsou základní povinnosti veřejného opatrovníka dle občanského zákoníku a souvisejících předpisů?
- Výzkumná otázka č. 4 – Jaké právní předpisy a postupy jsou spojeny s veřejným opatrovnictvím Slovenské republiky?

1.2 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum je metodou vědeckého zkoumání, která se zaměřuje na hloubkové porozumění zkoumaným jevům a jejich kontextu. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu

se kvalitativní výzkum soustřeďuje na detailní popis a interpretaci zkoumaných fenoménů. Mezi hlavní výhody kvalitativního výzkumu patří možnost zkoumat data, která umožňují hlubší porozumění zkoumaným jevům. Výzkumník má možnost flexibilně reagovat na nově se vynořující témata a přizpůsobit průběh výzkumu aktuálním potřebám. Nevýhodou je časová náročnost sběru a analýzy dat. Kvalitativní výzkum nachází uplatnění v různých oblastech, jako je právo, psychologie, sociologie, antropologie, pedagogika a další společenské a humanitní vědy (Hendl, 2016).

1.3 Použité metody

Obsahová analýza odborných zdrojů je výzkumná metoda, která se používá k systematickému a objektivnímu zkoumání obsahu textových materiálů. Tato metoda se zaměřuje na identifikaci, popis a interpretaci významných témat, vzorců a trendů v analyzovaných zdrojích. Proces obsahové analýzy začíná definováním výzkumné otázky a výběrem relevantních odborných zdrojů, které mohou zahrnovat odborné články, knihy, zprávy či jiné dokumenty. Následně je vytvořen kódovací systém, který umožňuje systematickou kategorizaci a kvantifikaci obsahu podle předem stanovených kritérií. Tato kritéria mohou být založena na klíčových slovech, tématech, autorech nebo jiných relevantních proměnných (Kapounová a Kapoun, 2017). V tomto případě se jedná o tematické celky – omezení svéprávnosti, opatrovnictví, povinnosti veřejného opatrovníka a výkonu opatrovnictví SR.

Mezi hlavní výhody obsahové analýzy patří její schopnost zpracovat velké množství dat a poskytnout ucelený přehled o zkoumaném tématu. Tato metoda umožňuje identifikovat převládající názory, argumenty a přístupy v odborné literatuře, čímž přispívá k lepšímu porozumění současnému stavu poznání v dané oblasti. Obsahová analýza také umožňuje sledovat vývoj a proměny odborného diskurzu v čase, což může být cenné pro pochopení historického kontextu a identifikaci nových trendů. Další výhodou obsahové analýzy je její flexibilita a adaptabilita. Tato metoda může být použita v různých oborech a aplikována na širokou škálu textových materiálů. Díky tomu je možné zkoumat rozmanité výzkumné otázky a přizpůsobit analýzu specifickým potřebám daného projektu (Francírek, 2013).

Obsahová analýza pomáhá identifikovat mezery ve výzkumu, formulovat nové hypotézy a stimulovat další bádání. Výsledky obsahové analýzy mohou být využity k syntéze poznatků, tvorbě teoretických rámců a informování praxe. Zpracování

je realizováno především metodou syntézy, doplňkově pak i porovnáním neboli komparací (Disman, 2021).

Metoda porovnání spočívá v systematickém zkoumání dvou nebo více objektů, jevů či konceptů s cílem identifikovat jejich podobnosti a rozdíly. Při porovnávání je zaměřováno na klíčové vlastnosti, charakteristiky a aspekty zkoumaných entit. Tato metoda umožňuje odhalit společné znaky, ale také jedinečné rysy, které odlišují jeden objekt od druhého (Kapounová a Kapoun, 2017).

Syntéza je proces, při kterém se jednotlivé části nebo prvky spojují do jednoho celku. Cílem syntézy je vytvořit ucelený obraz zkoumaného tématu nebo problému. Při syntéze se informace získané z různých zdrojů nebo dílčích analýz propojují a integrují tak, aby vytvořily koherentní a smysluplný celek. Syntéza umožňuje odhalit hlubší souvislosti, vzorce a principy, které nemusí být zřejmé při zkoumání jednotlivých částí odděleně. Tato metoda je zvláště užitečná při řešení komplexních problémů a při tvorbě nových konceptů a teorií (Disman, 2021).

1.4 Průběh výzkumu

Při psaní diplomové práce byly systematicky využity různé zdroje odborných informací spojené s tématem práce. První fáze byla zaměřena na hledání důkazů o nejvhodnějších metodách výkonu veřejného opatrovnictví z dostupných elektronických databází. Graf znázorněný na obrázku 1 je přílohou 1 diplomové práce a popisuje způsob a výsledek provedeného výběru relevantních zdrojů dle popsaných vyhledávacích a vyřazovacích kritérií. V grafu, je pak uvedeno, v jakých databázích bylo hledáno, jaká klíčová slova byla pro hledání použita a upřesnění použitého jazyka pro výběr a období, ve kterém bylo vyhledáváno. Vzhledem ke skutečnosti, že tímto výběrem nebylo dosaženo potřebného množství relevantních zdrojů týkajících se oblasti stanovených cílů práce, bylo dalším krokem k získání vhodných zdrojů pro vypracování diplomové práce využití internetového vyhledávače Google, jehož prostřednictvím bylo získáno velké množství informací, které nebývají obsahem výše využitých databází odborných zdrojů. Google poskytl zejména zdroje informací ve formě metodických dokumentů například Ministerstva vnitra ČR a dalších institucí, které se zabývají problematikou veřejného opatrovnictví. Relevantních odborných zdrojů na téma opatrovnictví zletilých osob v ČR není mnoho. To rovněž platí i o existenci jen velmi malého množství publikací na téma opatrovnictví SR. Další fáze příprav byla zaměřena na důkladné studium, tedy analýzu,

vhodné odborné literatury, zejména monografií a komentářů především k občanskému zákoníku, které se zabývají problematikou opatrovnictví a omezení svéprávnosti jak v ČR tak v SR. Tyto zdroje poskytly teoretický základ a pomohly zorientovat se v dané oblasti. Následujícím krokem bylo detailní seznámení se s právní úpravou opatrovnictví, omezení svéprávnosti a veřejného opatrovnictví a související judikaturou, která podpořila lepší pochopení praktické aplikace právních norem. Poslední částí získávání relevantních zdrojů pro vypracování diplomové práce byla účast na několika odborných seminářích a konferencích věnovaných tématu opatrovnictví a omezení svéprávnosti. Tyto odborně zaměřené vzdělávací akce byly zdrojem aktuálních trendů, postupů a hojně diskutovaných problémů v dané oblasti a v neposlední řadě rovněž přímou konfrontací teoretických poznatků s praktickými zkušenostmi odborníků z praxe. Získané informace byly systematicky zpracovány do jednotlivých kapitol diplomové práce se snahou o logickou strukturu textu, srozumitelnost výkladu a argumentační přesvědčivost. Průběžně jsou v textu formulovány vlastní závěry týkající se popisovaného tématu.

2 Omezení svéprávnosti

První kapitola se zabývá problematikou omezení svéprávnosti, a to jak z hlediska právní úpravy, tak i z hlediska praktického dopadu na život osob s omezenou svéprávností. Nejprve je definován pojem omezení svéprávnosti a jsou popsány důvody, které mohou vést k tomuto opatření. Dále se kapitola věnuje soudnímu procesu při omezování svéprávnosti, včetně náležitostí návrhu na zahájení řízení, role znaleckého posudku a jmenování opatrovníka. Následně je rozebrán rozsah omezení svéprávnosti, a to jak z časového, tak i věcného hlediska. Pozornost je věnována také specifickým oblastem, jako je omezení volebního práva, rodičovských práv, práva na pořízování pro případ smrti a respektování předběžné vůle opatrovance (dále pouze OP).

2.1 Definice omezení svéprávnosti

Dle § 15 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále pouze OZ), je svéprávnost *způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*. Definice omezení svéprávnosti se v různých právních rádech mohou mírně lišit, avšak základní principy zůstávají stejné. Omezení svéprávnosti je definováno v § 55 OZ, kde se uvádí, že k omezení svéprávnosti

lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzat v úvahu rozsah a stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti (Chromá, 2021).

Jiné právní systémy, například německý OZ, používá pouze jediný termín „opatrovnictví“ (Betreuung) namísto „omezení svéprávnosti“. To v ČR je opatrovnictví následkem omezení svéprávnosti, terminologie se tak mírně liší. Opatrovnictví je nařízeno soudem, pokud dospělá osoba kvůli psychickému onemocnění nebo tělesnému, duševnímu či duševnímu zdravotnímu postižení nemůže zcela nebo částečně zvládat své záležitosti. Opatrovník je pak povinen zastupovat zájmy dotčené osoby a jednat jejím jménem (Švestka, 2019).

Bez ohledu na terminologii je hlavním cílem omezení svéprávnosti ochrana zájmů a práv osob, které nejsou schopny činit informovaná rozhodnutí a spravovat své záležitosti samostatně (Melzer, 2021). V zákoně č. 89/2012 Sb., OZ je omezení svéprávnosti a s ním související záležitosti, mimo jiné i základní příčiny toho, proč rozhodování o jeho právech přechází na jinou osobu nebo veřejného opatrovníka, upraveno v § 55 – § 65.

2.2 Důvody k omezení svéprávnosti

Omezení svéprávnosti je závažným zásahem do práv člověka, a proto k němu lze přistoupit pouze v jeho vlastním zájmu, a to po důkladném zvážení všech okolností a s plným respektem k jeho právům a osobní jedinečnosti. Pakliže by tomu tak nebylo, jednání by bylo v rozporu s čl. 1 Listiny základních práv a svobod, dle které *jsou lidé svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné*. A rovněž by bylo v rozporu i s čl. 5 Listiny základních práv a svobod *Každý je způsobilý mít práva*. Před rozhodnutím o omezení svéprávnosti je proto nezbytné důkladně posoudit rozsah a stupeň neschopnosti člověka samostatně se starat o vlastní záležitosti. K omezení svéprávnosti lze přistoupit pouze v případě, že by člověku jinak hrozila závažná újma a mírnější opatření by nebyla dostatečná vzhledem k jeho zájmům (Švestka, 2019).

Pouhé obtíže s dorozumíváním však nejsou důvodem pro omezení svéprávnosti (Švestka, 2019). Rozumové schopnosti osoby, u které se uvažuje, o omezení svéprávnosti

musí být v rozporu s § 4 odst. 1 OZ, který uvádí, že *má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.* Nejčastějšími zdravotními příčinami vedoucími k podání návrhu na omezení svéprávnosti jsou různé formy demence, jako například vaskulární demence a Alzheimerova choroba, dále schizofrenie a mentální retardace různého stupně. Nezřídka se jedná také o případy duševních poruch v důsledku nadužívání alkoholu či jiných návykových látek. Podstatné je, aby duševní porucha měla takový charakter a intenzitu, že významně ovlivňuje schopnost postiženého jedince samostatně právně jednat a činit odpovědná rozhodnutí (Preuss, 2022).

2.3 Soudní proces při omezování svéprávnosti

Proces soudního řízení, zejména v otázkách svéprávnosti a opatrovnictví, se řídí zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších změn, který se aplikuje společně se zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Při interpretaci těchto pravidel je však nezbytné vycházet především z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která představuje hlavní zdroj práva v této oblasti (Juríčková et al., 2014). Tato mezinárodní úmluva má v případě kolize se zákonem aplikační přednost, jak stanovuje čl. 10 Ústavy ČR. *Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.* Úmluva o právech osob se zdravotním postižením společně s Listinou základních práv a svobod tvoří základ ochrany lidských práv v ČR, kterou dále rozvíjí řada dalších mezinárodních úmluv a českých právních předpisů (Kučera et al., 2022).

Tato kapitola se zabývá procesem soudního řízení o omezení svéprávnosti, a to zejména z hlediska právní úpravy a postupu soudu. Nejprve je popsán návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti, jeho náležitosti a podmínky pro jeho podání. Dále se kapitola věnuje samotnému rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti, včetně role znaleckého posudku v tomto řízení a jmenování opatrovníka. Zmíněny jsou také povinnosti soudu ve vztahu k rozhodnutí o omezení svéprávnosti a jeho zasílání příslušným úřadům.

2.3.1 Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti

Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti je prvním a zásadním krokem v procesu, jehož cílem je právně upravit způsobilost osoby k právním úkonům v situacích, kdy tato osoba není schopna v plném rozsahu samostatně jednat a činit rozhodnutí z důvodu duševní poruchy. Tento návrh může podat osoba blízká, nejčastěji rodinný příslušník (Petrov, 2019), ovšem dle § 35 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, může *návrh na zahájení řízení o omezení nebo vrácení svéprávnosti může podat též zdravotní ústav*. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních také v § 35 odst. 2 zmiňuje jako možného podavatele návrhu na omezení svéprávnosti i státní orgán. V příloze 2 je uveden vzor možného návrhu na omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka zletilé osobě a pro dokreslení možností situací vyvstávajících v průběhu výkonu opatrovnictví je v příloze 3 předložen možný vzor návrhu na navrácení svéprávnosti zletilé osoby.

Podmínkou pro podání návrhu je diagnóza spojená s úbytkem rozumových schopností a dosažení věku 18 let. Tedy ve věku 18 let nabývá jedinec svéprávnosti dle § 30 odst. 1–2 OZ, tj., že *plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné*. V praxi však dle Svobody et al. (2020) často nedochází k případům, kdy by se osoba, která nabyla svéprávnosti dříve, než v 18 letech před dosažením tohoto věku omezovala na svéprávnosti, jelikož jde o situaci paradoxní.

Návrh na zahájení řízení musí splňovat zákonem předepsané náležitosti. Je nezbytné v něm precizně vylicit skutkové okolnosti a právní důvody, pro které navrhovatel považuje omezení svéprávnosti za nezbytné. Současně je třeba zdůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími a méně omezujícími opatřeními a jaká konkrétní rizika by v opačném případě hrozila. Tyto požadavky vycházejí z § 35 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. K návrhu je vhodné přiložit lékařské zprávy či další relevantní důkazní materiály podporující tvrzení navrhovatele. Soud může navrhovatele vyzvat k doplnění návrhu či předložení dalších důkazů, shledá-li to potřebným (Elischer et al., 2022). Mezi mírnější a méně omezující opatření pro zastupování zletilé osoby dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník patří například

předběžné prohlášení řešené v § 38 až § 44, nápomoc při rozhodování uvedené v § 45 až § 48, zastoupení členem domácnosti, jehož podmínky jsou uvedeny v § 49 až § 54. Dle § 465 zákona č. 89/2012 Sb., OZ lze zletilou osobou zastupovat opatrovnictvím bez omezení svéprávnosti, jemuž jeho zdravotní stav působí obtíže při správě jmění nebo hájení jeho práv V příloze 4 je uveden možný vzor návrhu na opatrovnictví dle § 465 OZ.

2.3.2 Rozhodnutí o omezení svéprávnosti

Místně příslušným soudem pro toto řízení je obecný soud dle bydliště osoby, o jejíž svéprávnosti se má rozhodovat, případně soud, v jehož obvodu se nachází zdravotnické zařízení, pokud v něm byla tato osoba umístěna bez svého souhlasu. O omezení svéprávnosti může rozhodnout pouze soud, který je povinen vyvinout potřebné úsilí ke zjištění názoru člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje, a to i za použití jím zvoleného způsobu dorozumívání. Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém není schopen právně jednat, a vymezí rozsah daných omezení (Petrov, 2019).

Po obdržení návrhu soud ustanoví znalce z oboru psychiatrie, který vypracuje znalecký posudek. Znalecký posudek představuje klíčový důkazní prostředek v řízení o omezení svéprávnosti, jelikož § 38 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, uvádí, že *soud vyslechne posuzovaného, znalce, podle okolností ošetřujícího lékaře posuzovaného, jeho opatrovníka a provede, popřípadě další vhodné důkazy*. Jeho úlohou je poskytnout soudu odborný pohled na duševní stav posuzované osoby a zhodnotit, do jaké míry je schopna samostatně právně jednat v různých oblastech života. Soudní znalec z oboru psychiatrie se v posudku vyjadřuje k tomu, zda posuzovaná osoba trpí duševní poruchou trvalého charakteru a jak tato porucha ovlivňuje její schopnost rozpoznávat důsledky svého jednání a své chování ovládat. Posuzuje také, zda posuzované osobě hrozí v důsledku jejího stavu závažná újma při právním jednání (Jirsa, 2019). Možný vzor doporučených otázek pro znalce, které by v posudku měly být zodpovězeny, jsou uvedeny v příloze 5.

Znalec se dále zaměřuje na konkrétní oblasti každodenního života a hodnotí, nakolik je posuzovaná osoba schopna v nich samostatně fungovat. Zkoumá například její schopnost nakládat s finančními prostředky, uzavírat smlouvy, rozhodovat o své léčbě, jednat na úřadech či volit. V případě potřeby může soud nařídit i vyšetření

ve zdravotnickém zařízení v délce až 4 týdnů pro důkladnější posouzení. Závěry znaleckého posudku slouží jako podklad pro rozhodnutí soudu o případném omezení svéprávnosti a jeho rozsahu (Svoboda et al., 2020).

Soud by se však neměl spokojit s pouhým převzetím znalceva názoru, ale měl by posudek kriticky zhodnotit v kontextu ostatních provedených důkazů (Jirsa, 2019). Dle podmínky judikované Usnesením Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07, je nepřípustné, aby se znalec vyjadřoval svým názorem k tomu, jak by soud měl či neměl ve věci omezení svéprávnosti rozhodnout. Tím by mohla být narušena nezávislost soudu. Znalecký posudek je sice zásadní, neměl by však být jediným podkladem pro verdikt. Pro komplexní posouzení situace posuzované osoby je vhodné provést i výsledky blízkých osob či pozorování jejího fungování v běžném životě.

Zákon č.89/2012 Sb., OZ říká v § 58, že soud může v průběhu řízení o omezení svéprávnosti svěřit třetí osobě provedení určitých jednotlivých právních jednání nebo správu majetku, je-li to nutné, aby se zabránilo závažné újmě. Rovněž dle Lavického (2020) může v průběhu řízení o omezení svéprávnosti soud svěřit třetí osobě provedení určitých právních jednání, pokud je to nutné k zabránění závažné újmy. Pokud dojde ke změně okolností, za kterých soud rozhodl o omezení svéprávnosti, je povinen své rozhodnutí bezodkladně změnit nebo zrušit, a to i bez návrhu. Osoba, kterou soud povolal za opatrovníka, může navrhnout své jmenování do této funkce. Není-li takový návrh podán, zjistí soud její stanovisko (Lavický, 2020).

Soud rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje OP opatrovníka. Při jeho výběru přihlíží k přáním OP, jeho potřebám a podnětům osob jemu blízkých, pokud sledují jeho prospěch. Dbá také na to, aby výběrem opatrovníka nevznikla nedůvěra OP vůči němu. Opatrovníkem nemůže být jmenována osoba nezpůsobilá k právnímu jednání, osoba se zájmy v rozporu se zájmy OP ani provozovatel zařízení, kde OP pobývá či které mu poskytuje služby, nebo osoba na takovém zařízení závislá (Švestka, 2019).

Po rozhodnutí soudu o veřejném opatrovníku je příslušnému obecnímu úřadu zasláno rozhodnutí o omezení svéprávnosti případně o zrušení omezení svéprávnosti. Dále soudy zasílají rozhodnutí o jmenování či odvolání opatrovníka osobě, jejíž svéprávnost byla omezena (Lavický, 2020).

Podle ustanovení zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel) v jeho § 6, zapisuje soud prvního stupně do informačního systému údaje o opatrovnictví osoby rozsahu stanoveném jeho § 3, což jsou například identifikační údaje opatrovníka, jak fyzické tak právnické osoby, nebo například nabytí právní moci rozhodnutí soudu o jmenování opatrovníka a rovněž i nabytí právní moci rozhodnutí o zrušení opatrovnictví.

2.4 Rozsah omezení svéprávnosti

Základní právní hledisko pro omezení svéprávnosti je hledisko časové. Svéprávnost lze omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou dobu, nejdéle však na tři roky. V případě, že je zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, maximálně však na pět let. Právní účinky omezení svéprávnosti zanikají uplynutím stanovené doby. Pokud je však v této době zahájeno řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do vydání nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok (Kindl, 2019).

Druhé hledisko je věcné, tedy rozsah jednání, ve kterých je OP omezen. Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 04. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2351/2013 *Rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům lze určit negativním výčtem, tedy vymezením právních úkonů, ke kterým není člověk způsobilý, jakož i pozitivním výčtem, tedy tak, že se ve výroku rozsudku určí, ke kterým právním úkonům člověk způsobilý je, přičemž je třeba preferovat vyjádření formou negativního vymezení.*

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života. Pokud OP jednal samostatně, ačkoliv nemohl jednat bez opatrovníka, lze jeho právní jednání prohlásit za neplatné pouze v případě, že mu působí újmu. Postačuje-li však k nápravě pouhá změna rozsahu povinností OP, soud tak učiní bez vázanosti návrhy stran. Jestliže OP jednal samostatně bez možnosti jednat bez opatrovníka, považuje se jeho jednání za platné v případě, že jej opatrovník schválil. Totéž platí, pokud takové právní jednání schválil sám OP poté, co nabyl svéprávnosti (Lavický, 2020).

Omezení svéprávnosti se může dotýkat různých oblastí života člověka. Soud by měl vždy pečlivě zvážit, ve kterých konkrétních záležitostech je omezení svéprávnosti nezbytné

pro ochranu zájmů posuzované osoby. Rozsah omezení by měl být přiměřený a odpovídat individuální situaci každého člověka, protože opatrovnictví slouží k ochraně zájmů OP a k naplňování jeho práv. V zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jsou v jeho § 458, 459, 461, 462 vyjmenovány záležitosti, ve kterých není opatrovník oprávněn za OP právně jednat nebo je po OP požadovat, jako například v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, pořízení pro případ smrti, prohlášení o vydědění a jejich odvolání, nebo odejmout OP osobní věc zvláštní obliby, případně požadovat po OP odměnu za zastupování. V příloze 6 je uveden rovněž vzor návrhu na vyslovení souhlasu se změnou bydliště, o němž rovněž není oprávněn rozhodovat opatrovník samostatně.

V kapitole jsou dále zmíněna některá práva OP, která by mohla být z pohledu zákona na hraně omezení závislosti na konkrétním případě.

2.4.1 Omezení volebního práva OP

Volební právo, ať už aktivní nebo pasivní, je jedním ze základních práv každého občana státu, které mu umožňuje podílet se na správě veřejných věcí, ať už přímo, nebo prostřednictvím svobodně zvolených zástupců. Toto právo by mělo být všeobecné a rovné a nemělo by být nepřiměřeně omezováno bez závažného důvodu (Lavický, 2020).

Jednou z překážek výkonu volebního práva je právě omezení svéprávnosti. Samotné zakotvení této překážky není protiústavní, avšak obecné soudy musí při rozhodování o omezení svéprávnosti postupovat v souladu s Ústavou ČR a zvažovat dopady svého rozhodnutí do veřejných subjektivních práv dotčených osob (Petrov, 2019).

Obecné soudy jsou při rozhodování o omezení svéprávnosti fyzické osoby povinny posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb. Omezení volebního práva by mělo být aplikováno pouze v případech, kdy hrozí, že by osoba své volební právo vykonávala způsobem, který by mohl vést k újmě. Újma hrozí v případě, kdy by někdo mohl zneužít duševní poruchy OP a ovlivnit tak výsledky voleb. Omezení těchto práv se připouští pouze v případě, že jde o opatření chránící zájem dané osoby a je přiměřené a odpovídající její situaci (Elischer et al., 2022).

Soudy, by měly brát v úvahu schopnost OP porozumět smyslu a důsledkům voleb a zároveň zvažovat možná rizika, která by mohla vzniknout v případě, že by OP

své volební právo vykonával. Omezení volebního práva OP by mělo být krajním řešením a mělo by být aplikováno pouze v odůvodněných případech (Lavický, 2020).

2.4.2 Omezení rodičovských práv OP

Rodičovská odpovědnost zahrnuje práva a povinnosti rodičů pečovat o dítě, jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dbát o jeho výchovu a vzdělání, osobně se s ním stýkat a být jeho právním zástupcem. Pokud soud shledá, že je vzhledem ke stavu posuzovaného rodiče nezbytné omezit výkon jeho rodičovské odpovědnosti, může tak učinit částečně nebo zcela. Soud může rozhodnout trojím způsobem, a to omezit svéprávnost rodiče bez omezení rodičovské odpovědnosti, zcela omezit svéprávnost v rozsahu výkonu rodičovské odpovědnosti, nebo omezit svéprávnost v rozsahu výkonu rodičovské odpovědnosti se zachováním výkonu povinnosti a práva péče o dítě či osobního styku s ním (Králíčková et al., 2022).

První možností je omezení svéprávnosti rodiče včetně omezení rodičovské odpovědnosti. Rodič, jehož svéprávnost byla omezena v oblasti rodičovské odpovědnosti, zůstává jejím nositelem, ale její výkon je po dobu omezení zcela pozastaven. Pokud dítě nemůže zastupovat druhý rodič, musí mu soud ustanovit poručníka. Soud však může po pečlivém zvážení přiznat rodiči s omezenou svéprávností v oblasti rodičovské odpovědnosti zachování výkonu povinnosti a práva péče o dítě a styku s ním. Podmínkou je, aby byl rodič schopen se o dítě postarat a aby ho v péči neomezoval důvod, pro který byla jeho svéprávnost omezena (Elischer et al., 2022).

Druhou možností je omezení svéprávnosti rodiče bez omezení rodičovské odpovědnosti. Může nastat situace, kdy je rodič omezen ve svéprávnosti, ale jeho rodičovská odpovědnost zůstává zcela zachována. Děje se tak v případě, že k omezení jeho svéprávnosti došlo ještě před tím, než se stal rodičem. Pokud by tato situace ohrožovala vývoj a výchovu dítěte, mohl by soud zahájit řízení o změně rozhodnutí o omezení svéprávnosti a zvážit zahrnutí omezení rodičovské odpovědnosti (Králíčková et al., 2022).

Třetí případ nastává, když soud během rozhodování o svéprávnosti neshledá dostatečný důvod pro zásah do rodičovské odpovědnosti. Nicméně i když rozsudek o omezení svéprávnosti přímo nedopadá na rodičovskou odpovědnost, rodič by neměl za dítě jednat v záležitostech, ve kterých je sám na svéprávnosti omezen (Elischer et al., 2022).

2.4.3 Omezení práva na pořizování pro případ smrti

Osoba omezená ve svéprávnosti není způsobilá pořizovat pro případ smrti. Zákonodárce však z tohoto pravidla učinil několik výjimek, které umožňují i osobám s omezenou svéprávností za určitých podmínek sepsat pořízení pro případ smrti, jimiž jsou závět', dědická smlouva a dovětek. OP mohou sepsat pořízení pro případ smrti v jakékoli formě, pokud se jejich zdravotní stav zlepšil natolik, že jsou schopni projevit svou vůli. Nejedná se tedy o požadavek na plné uzdravení, postačuje pouze tzv. „světlý okamžik“. Tuto způsobilost posoudí notář při osobním setkání se zůstavitelem, tedy OP, a jeho opatrovníkem (Šešina a Bílek, 2023).

Pokud osoba omezená v pořizovací způsobilosti sepíše závět' v rozporu s těmito podmínkami, nemůže být platná ani se souhlasem opatrovníka. Důvodem je závažnost právních následků závěti, které nemusí osoba s omezenou svéprávností zcela chápat. Proto musí být závět' sepsána osobně zůstavitelem. Ideálním případem je, pokud osoba napsala závět' již za doby, kdy byla svéprávná a není nutné v ní činit změny, nebo se v této oblasti vyjádřila v rámci předběžného přání dle § 38 OZ. Pokud tomu tak není, pořízení pro případ smrti je poměrně složitou záležitostí, jelikož zde OP nemůže standardně zastupovat jeho opatrovník. Přestože osoba omezená v pořizovací způsobilosti nesmí ani se souhlasem opatrovníka sepsat závět', může uzavřít dědickou smlouvu nebo změnit závazek z ní vyplývající (Svoboda a Klička, 2023).

U osob omezených ve svéprávnosti se rozlišují dvě situace. V obecné rovině může tato osoba v mezích omezení pořizovat ve formě veřejné listiny. Při omezování pořizovací způsobilosti je nutné dbát práv osoby a omezit ji pouze v nezbytně nutném rozsahu. Cílem je zabránit zneužití či ovlivňování osob s omezenou svéprávností a zároveň chránit jejich dědice. Forma veřejné listiny zajišťuje, že notář osobně ověří způsobilost zůstavitele a jeho vážnou vůli (Šešina et al., 2022).

Pokud je zůstavitel omezen ve svéprávnosti pro chorobnou závislost látkovou i nelátkovou, či závažnou duševní poruchu, v takovém případě může zůstavitel pořídit závětí pouze do poloviny pozůstalosti, má-li zákonné dědice. Pokud by dědictví mělo připadnout státu, může zůstavitel pořídit o celé pozůstalosti. Toto ustanovení sleduje zvýšenou ochranu zákonných dědiců (Svoboda a Klička, 2023).

Pro osoby omezené ve svéprávnosti z výše uvedených důvodů platí speciální úprava i při uzavírání dědické smlouvy. Mohou odkázat majetek pouze ze tří čtvrtin části, o které by mohli pořídit závětí. O zbylé čtvrtině mohou sepsat závěť. V důsledku toho musí polovina majetku zůstat zákonným dědicům, 3/8 lze odkázat dědickou smlouvou a o 1/8 pořídit závětí (Šešina et al., 2022).

Vzhledem ke složitosti postupů a nutnosti nabytí alespoň dočasné rozumové schopnosti rozhodovat je vhodnější tyto situace řešit skrze instituty, kde za OP může opatrovník jednat, např. převodem majetku na příbuzného již za života OP. Pokud by takovým převodem vznikl rozpor se zájmem OP za jeho života, může opatrovník požadovat jako podmínku smlouvu o věcném břemenu, která OP umožní daný majetek využívat po zbytek jeho života a po jeho smrti připadá danému příbuznému jakožto zákonnému vlastníkovi (Šešina a Bílek, 2023).

2.4.4 *Předběžná vůle OP*

Limitem rozsahu omezené svéprávnosti je rovněž vůle OP, která byla vyřčena dříve, než byl zbaven svéprávnosti. Pakliže je příchod nesvéprávnosti předvídatelný, např. při postupujícím psychickém či neurologickém onemocnění, je právem člověka vyjádřit se k tomu, jak má být postupováno v určitých oblastech poté, co je zbaven svéprávnosti (Švestka, 2019).

Zákon č. 89/2012 Sb., OZ v ustanovení § 38 až § 44 říká, jak lze umožnit člověku učinit předběžné prohlášení v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat. V takovém prohlášení může člověk vyjádřit svou vůli ohledně správy svých záležitostí určitým způsobem, určitou osobou nebo může určit svého budoucího opatrovníka. V případě, že není prohlášení učiněno formou veřejné listiny, musí mít formu soukromé listiny s uvedeným datem a potvrzením dvou svědků, kteří na prohlášení a jeho obsahu nemají zájem, splňují další zákonné požadavky a musí být schopni potvrdit schopnost prohlašujícího jednat a obsah jeho prohlášení. V případě, že je prohlášení učiněno nevidomou osobou nebo osobou, která neumí či nemůže číst nebo psát, musí být splněny dodatečné náležitosti, jako je přečtení prohlášení svědkem a potvrzení pravé vůle prohlašujícího před svědky. U osob se smyslovým postižením, které nemohou číst nebo psát, musí být obsah listiny tlumočen zvoleným způsobem dorozumívání. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník dále upravuje i výslovné odvolání takového prohlášení, který vyžaduje projev vůle učiněný v předepsané formě, přičemž zničení listiny

s prohlášením má účinky odvolání. V případě, že se okolnosti změny natolik podstatným způsobem, že by prohlašující za takových okolností prohlášení neučinil nebo by jej učinil s jiným obsahem, může soud prohlášení změnit nebo zrušit, pokud by jinak hrozila závažná újma. I v případě neplatnosti prohlášení nebo jeho odvolání k nim soud přihlédne, není-li příčiny pochybovat o vůli prohlašujícího.

Zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, svým § 36, na výše uvedené přímo navazuje a upravuje problematiku dříve vyslovených přání pacienta, kdy má pacient možnost předem vyslovit souhlas či nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a se způsobem jejich poskytnutí pro případ, kdy by se dostal do zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen tento souhlas nebo nesouhlas vyjádřit.

Poskytovatel zdravotních služeb bude brát zřetel na dříve vyslovené přání pacienta. Respektováno bude pouze takové dříve vyslovené přání, které bylo učiněno na základě písemného poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí. Dříve vyslovené přání musí mít písemnou formu a být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta. Dříve vyslovené přání nelze respektovat ani v případě, že nabádá k postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti, pokud by jeho splnění mohlo ohrozit jiné osoby. Dříve vyslovené přání nelze uplatnit u nezletilých pacientů nebo pacientů zbavených způsobilosti k právním úkonům. Z tohoto důvodu je uplatnění § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, problematické u pacientů s mentálním handicapem, který je vrozený. Na ty se přirozeně vztahovat nemůže. Otázkou je, do jaké míry je možné předpokládat vývoj duševních onemocnění a podobných příčin omezení svéprávnosti. Pakliže však existuje negativní prognóza, může tento paragraf osoba aplikovat (Malacka a Ryšavý, 2021).

3 Základní legislativní náležitosti opatrovnictví

Tato kapitola se zabývá problematikou jmenování a odvolání opatrovníka a různými typy opatrovnictví a opatrovníků. Nejprve jsou popsány zákonné podmínky a proces jmenování opatrovníka soudem, včetně požadavků na osobu opatrovníka a posloupnosti výběru vhodných kandidátů. Dále jsou zmíněny důvody a postup při odvolání opatrovníka a zajištění kontinuity zastoupení OP v takových situacích. Následně jsou představeny různé typologie opatrovnictví a opatrovníků podle různých

kritérií, jako je rozsah omezení svéprávnosti, účel a délka zastoupení, příčina omezení svéprávnosti či správa majetku. V neposlední řadě je pozornost věnována institutu opatrovnické rady, která slouží jako kontrolní a poradní orgán opatrovníka. Jsou popsány podmínky a proces ustanovení opatrovnické rady, požadavky na členství v radě a její pravomoci při ochraně zájmů OP.

3.1 Jmenování a odvolání opatrovníka

Dle zákona č. 89/2012 Sb., OZ, opatrovníka jmenuje soud a současně určí rozsah jeho práv a povinností. Jak je uvedeno v jeho § 465 odst. 1 *soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu, koho ve svéprávnosti omezil, tomu, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv.*

Na opatrovnictví se vztahují též obecná ustanovení o zastoupení dle OZ, dle kterých opatrovník musí být zletilý a svéprávný. Opatrovník nesmí být jmenován, pokud jsou jeho zájmy v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže by to OP smluvně povolil před omezením svéprávnosti (Chromá, 2021). Pokud dojde ke střetu zájmů opatrovníka se zájmem OP, nebo ke střetu zájmů těch, kteří jsou zastoupeni stejným opatrovníkem, případně pokud takový střet hrozí, jmenuje soud OP tzv. kolizního opatrovníka (Pešlová, 2021). Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 63 uvádí, že opatrovníkem nelze jmenovat osobu nezpůsobilou k právním úkonům nebo osobu, jejíž zájmy jsou v konfliktu se zájmy OP a rovněž ani provozovatele zařízení, ve kterém OP pobývá nebo jím jsou OP poskytovány služby, případně ani osoba na takovém zařízení jinak závislá.

Osoba, které byl opatrovník jmenován, se na dobu trvání opatrovnictví stává OP. Nejedná-li se o správu jmění, lze osobě jmenovat pouze jediného opatrovníka (Švestka, 2019).

Je-li jmenován zvláštní opatrovník pro správu jmění zastoupeného nebo pro správu části jeho jmění a zároveň opatrovník osoby, náleží druhému z nich výlučné zastoupení zastoupeného před soudem, a to i když se záležitost týká spravovaného jmění. Jmenuje-li soud více opatrovníků a nerozhodne, ve kterých záležitostech je každý

z nich způsobilý právně jednat za OP samostatně, jsou opatrovníci povinni jednat společně (Švestka, 2019).

Při rozhodování o jmenování opatrovníka soud vyslechne potenciálního OP, pokud tomu nebrání nepřekonatelné překážky, vyslechne jeho vyjádření nebo jinak zjistí jeho stanovisko a vychází z něj. Soud jmenuje opatrovníkem osobu navrženou budoucím OP. Není-li to možné, jmenuje zpravidla příbuzného či jinou blízkou osobu, která prokáže dlouhodobý a vážný zájem o OP a schopnost tento zájem projevovat i v budoucnu. Pokud ani to není možné, jmenuje soud jinou osobu vhodnou pro výkon funkce opatrovníka nebo veřejného opatrovníka. Způsobilost být veřejným opatrovníkem má obec, v níž má budoucí OP bydliště, nebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění obdobných úkolů. Jmenování veřejného opatrovníka již nevyžaduje souhlas budoucího OP a mělo by být až tzv. poslední instancí (Lavický, 2020).

Důležitou informací je, že soud by měl mít v maximální míře snahu o uspokojení zájmu budoucího OP a vycházet mu vstříc. To se může týkat i poslouposti ve jmenování opatrovníka. Pokud budoucí OP vysloví, že nechce konkrétního příbuzného, či kohokoli jiného, za opatrovníka, soud by mu měl vyjít vstříc. Pakliže se touto formou vyčerpají veškeré možnosti ze sociální sítě budoucího OP, ke jmenování obce opatrovníkem již souhlas potřebný není (Rozehnalová et al., 2018).

Opatrovnictví může být ukončeno odvoláním opatrovníka soudem, a to buď na základě žádosti samotného opatrovníka, pokud se jedná o fyzickou osobu, nebo z vlastního rozhodnutí soudu v případě, že opatrovník neplní řádně své povinnosti. Současně s odvoláním opatrovníka soud jmenuje OP nového opatrovníka, jak stanovuje § 463 odst. 2 OZ (Chromá, 2021). Vzor návrhu na změnu opatrovníka je součástí přílohy 7.

Samotné opatrovnictví ovšem nezaniká ani smrtí opatrovníka, ani jeho odvoláním. V takových případech opatrovnictví automaticky přechází na veřejného opatrovníka, kterým je obec podle místa bydliště OP, to až do doby než soud jmenuje nového opatrovníka, jak je uvedeno v § 468 OZ. Toto ustanovení řeší dříve problematické situace, kdy po smrti opatrovníka a před ustanovením nového opatrovníka nebyl člověk podle předchozí právní úpravy zastoupen nikým, což mu mohlo způsobit vážné újmy (Lavický, 2020).

V kontextu problematiky přechodu opatrovnictví na veřejného opatrovníka v případě smrti nebo odvolání původního opatrovníka je nutné upozornit na některé nedostatky současné právní úpravy. Ačkoliv zákon č. 89/2012 Sb., OZ ve svém § 468 stanovuje, že opatrovnictví v takových situacích automaticky přechází na veřejného opatrovníka, zákon blíže nespecifikuje, jakým způsobem se veřejný opatrovník o této skutečnosti dozví. Chybí zde jasně definovaný mechanismus, který by zajistil, že příslušná obec bude o smrti či odvolání opatrovníka informována, a to v co nejkratším možném čase, aby mohla neprodleně převzít výkon opatrovnické funkce, a minimalizovat tak případné negativní dopady na OP. Další problematický aspekt představuje absence právního titulu, který by veřejnému opatrovníkovi umožňoval plnohodnotně vykonávat opatrovnickou činnost v období mezi úmrtím či odvoláním původního opatrovníka a pravomocným rozhodnutím soudu o jmenování opatrovníka nového. V praxi se nezřídka stává, že různé úřady a instituce odmítají s veřejným opatrovníkem komunikovat či akceptovat jeho postavení, pokud nedisponuje pravomocným soudním rozhodnutím o jeho jmenování. Tento stav může značně komplikovat zajištění nezbytných záležitostí OP a vystavovat jej riziku újmy. Pro efektivní fungování veřejného opatrovnictví v těchto přechodných situacích by bylo žádoucí právní úpravu doplnit o ustanovení, která by jednoznačně definovala způsob a lhůty pro informování veřejného opatrovníka o nastalých změnách a současně by mu poskytovala dostatečné právní nástroje k výkonu opatrovnické funkce i v období před vydáním pravomocného rozhodnutí soudu. Pouze tak lze zajistit kontinuitu zastoupení OP a ochranu jeho zájmů v souladu se smyslem a účelem opatrovnictví.

3.2 Typy opatrovnictví a opatrovníků

Právní institut opatrovnictví nemá v české legislativě jasně vymezené druhy. Vymezené typologie se tak odráží od názorů jednotlivých autorů a metodických dokumentů státu. V této části práce jsou proto uvedeny možné typologie, podle kterých lze opatrovnictví, jakožto jedno z podpůrných opatření zletilého člověka, dělit.

Dle ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., OZ se opatrovníci dělí na opatrovníky pro správu jmění, opatrovníky osob, o kterých není známo, kde tyto osoby pobývají, opatrovníka neznámému člověku, který by se měl účastnit určitého právního jednání, opatrovníka osobě, které její zdravotní stav činí obtíže při správě majetku nebo hájení jeho práv a opatrovníka právnické osobě.

Dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních je opatrovnictví v jeho § 118 až § 120 specificky rozděleno na opatrovníky ustanovené usnesením soudu pro dané řízení na opatrovníka dědice, jenž nemůže samostatně jednat před soudem a nemá zákonného zástupce ani opatrovníka, nebo zvláštního opatrovníka v případech, kdy hrozí střet zájmů mezi dědicem či více dědici a zákonným zástupcem nebo opatrovníkem a opatrovníka ve zvláštních případech, kdy dědic není znám, nebo se mu nedaří doručovat na známou adresu jeho místa pobytu nebo místa, kde se zdržuje, není známo místo jeho pobytu, nebo se mu nedaří doručovat na adresu jeho sídla. V § 406 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních je zase uvedeno, že soud neprodleně jmenuje opatrovníka pro podání návrhu, osobě zastoupené nebo osobám zastoupeným jedním zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, kterým by hrozil střet zájmů se zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, a to po vydání rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření a jež nejsou zastoupeny advokátem.

Rovněž v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád je v § 32 uveden opatrovník jmenovaný správním orgánem usnesením, taxativně vyjmenovaným osobám a účastníkům řízení, na dobu probíhajícího řízení nebo do doby, než bude zastupovaný zastupován zákonným zástupcem, nebo nabyde procesní způsobilosti, nebo pominou důvody, pro něž byl opatrovník ustanoven.

Chromá (2021) uvádí, že obecně lze formu opatrovnictví u OP členit na dvě základní situace, opatrovníka procesního a opatrovníka vykonávajícího práva a povinnosti OP. Laicky by se dalo nazvat též opatrovník krátkodobý a dlouhodobý. První z nich zahrnuje ustanovení tzv. procesního opatrovníka, který je ustanoven pro jedno konkrétní řízení, tedy pro dobu od zahájení řízení po pravomocné rozhodnutí. Tato situace nastává, pokud osoba nemá ustanoveného opatrovníka soudem z důvodu své vlastní neschopnosti chránit a uplatňovat svá práva (Chromá, 2021).

Druhou situací je opatrovník vykonávající přímo práva a povinnosti osoby dle OZ. Jedná se o soudem ustanoveného opatrovníka nikoliv pro jedno konkrétní řízení, ale pro výkon práv a povinností spojených s dlouhodobou omezenou schopností OP zajišťovat své potřeby. Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o dobu tří, maximálně pěti let. Po té době musí být případ znovu přezkoumán. V rozsudku musí být přesně uvedeno,

v jakém rozsahu není OP způsobilý samostatně právně jednat a do jaké míry například nesmí hospodařit s finančními prostředky přesahující určitou částku (Chromá, 2021).

Opatrovnictví se například podle Machové et al. (2020) dělí na jiné dva typy, a to na veřejné a soukromé opatrovnictví. Soukromé opatrovnictví je zpravidla vykonáváno osobami z okruhu příbuzných, přátel či známých osoby se zdravotním postižením. Naproti tomu veřejné opatrovnictví představuje jistotu poskytovanou státem v případech, kdy není možné využít soukromé opatrovnictví. Stát, respektive obec v přenesené působnosti, je povinna převzít výkon funkce veřejného opatrovníka v situacích, kdy neexistuje jiná osoba, která by mohla opatrovnictví vykonávat. Tato povinnost je zakotvena v ustanovení § 471 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve kterém se jedná o již výše uvedenou posloupnost, kdy *soud jmenuje opatrovníkem osobu, kterou navrhl opatrovanec. Není-li to možné, jmenuje soud opatrovníkem zpravidla příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou, která osvědčí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevovat jej i do budoucna. Není-li možné ani to, jmenuje soud opatrovníkem jinou osobu, která splňuje podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem, nebo veřejného opatrovníka podle jiného zákona.*

Z pohledu příčiny omezení svéprávnosti je možné rozlišovat dva základní typy opatrovnictví, a to opatrovnictví z důvodu mentálního handicapu (snížené IQ) a opatrovnictví z důvodu duševního onemocnění. Opatrovnictví z důvodu zdravotního onemocnění se ustanovuje v případech, kdy je svéprávnost osoby omezena v důsledku mentálního handicapu, které jí brání samostatně právně jednat a rozhodovat o svých záležitostech v důsledku neschopnosti plně pochopit své vlastní jednání a jeho následky. Naproti tomu opatrovnictví z důvodu duševního onemocnění se uplatňuje tehdy, když je svéprávnost osoby omezena u psychického onemocnění dospělé osoby bez mentálního handicapu, které ovšem významně narušuje její schopnost právně jednat a činit rozhodnutí. (Pěkníková a Sciskalová, 2023).

K této typologii by bylo možné připojit též třetí samostatný typ, a to omezení na základě neurologického onemocnění. Osobu s Alzheimerovou chorobou nebo jiným typem demence nelze považovat za duševně nemocnou ani mentálně handicapovanou, nýbrž jako osobu s neurologickým onemocněním.

Novotný et al. (2017) uvádí, že je možné vymezit také další typy opatrovníka, a to opatrovníka pro správu majetku a obecného opatrovníka. Opatrovník pro správu majetku je ustanoven soudem v případech, kdy je třeba spravovat majetek osoby omezené ve svéprávnosti a hájit její majetkové zájmy. Opatrovník pro správu majetku má za úkol pečovat o majetek OP, činit právní jednání související s majetkem a dbát na to, aby byl majetek využíván v souladu se zájmy OP. Vedle toho může být ustanoven obecný opatrovník, který zajišťuje celkovou péči o OP a hájí jeho zájmy a plní své povinnosti. V některých případech se tedy působnost opatrovníka omezí jen na určité úkony v závislosti na konkrétním případě a správa majetku představuje nižší formu opatrovnictví. Je-li ustanoven opatrovník obecný, správa majetku je součástí jeho povinností (Novotný et al., 2017).

Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je samostatnou kapitolou opatrovnictví právnické osoby, které je specifikováno v ustanovení § 486 až § 488 OZ, které určují postupy při opatrovnictví osoby právnické, jejíž práva jsou hájena v případě, kdy to právnická osoba potřebuje. Zákon č. 89/2012 Sb., OZ mimo jiné říká, že opatrovníkem právnické osoby může být jmenována jen osoba splňující podmínky pro způsobilost být členem statutárního orgánu. Práva, povinnosti a působnost opatrovníka právnické osoby se řídí obdobně ustanoveními o statutárním orgánu. Soud může působnost opatrovníka vymezit s přihlédnutím k působnosti dalších orgánů právnické osoby a právům společníků. Hlavním úkolem opatrovníka je s odbornou péčí usilovat o obnovení řádné činnosti statutárního orgánu právnické osoby. Jmenování osoby opatrovníkem právnické osoby může vyplývat přímo ze zakladatelského právního jednání, pokud určená osoba s tím souhlasí a je k tomu způsobilá.

3.3 Opatrovnická rada

Tato kapitola se zabývá opatrovnickou radou, která slouží jako kontrolní a poradní orgán opatrovníka. Je popsán proces ustanovení opatrovnické rady, podmínky členství v radě a její pravomoci. Opatrovnická rada má důležitou roli při ochraně zájmů OP, zejména při rozhodování o zásadních záležitostech týkajících se jeho osoby a majetku. Kapitola detailně rozebírá jednotlivé aspekty fungování opatrovnické rady a její interakci s opatrovníkem a soudem.

3.3.1 Ustanovení opatrovnické rady

Ustanovení opatrovnické rady je upraveno v § 472 a 473 OZ. Opatrovnická rada slouží jako kontrolní a poradní orgán opatrovníka. Pokud je osobě jmenován opatrovník, může OP nebo jemu blízká osoba požádat o ustanovení opatrovnické rady. Opatrovník pak svolá schůzi osob blízkých OP a jeho přátel do 30 dnů od obdržení žádosti. Pokud schůze není včas svolána nebo se z jiného důvodu nekoná, případně na ní není zvolena opatrovnická rada, svolá ji soud i bez návrhu (Novotný et al., 2017).

Schůze o jmenování se může zúčastnit OP, jemu blízké osoby a jeho přátelé, a to i když nebyli pozváni. Každý z nich má jeden hlas. Opatrovnická rada může být zvolena, pokud se schůze zúčastní alespoň 5 osob. Členové rady a případní náhradníci jsou voleni většinou hlasů přítomných. Při volbě se dbá na rovnoměrné zastoupení blízkých osob a přátel OP. Členem rady se může stát jen ten, kdo o OP projevuje dlouhodobý a vážný zájem a předpokládá se, že jej bude projevovat i v budoucnu. Jeho zájmy nesmí být v rozporu se zájmy OP. Opatrovník sám nemůže být členem rady. O průběhu volby se pořizuje zápis dle § 475 OZ. Pakliže je ustanovení rady v rozporu se zájmy OP, soud může rozhodnutí o volbě zrušit (Lavický, 2020).

Zákon č. 89/2012 Sb., OZ v ustanovení § 474 uvádí, že *opatrovnická rada má alespoň tři členy. Je schopna usnášet se za přítomnosti většiny členů; má-li však opatrovnická rada tři členy, vyžaduje se přítomnost všech. Rozhodnutí přijímá opatrovnická rada většinou hlasů přítomných členů.* V ustanovení § 482 zákona č. 89/2012 Sb., OZ je dále uvedeno, že *nelze-li opatrovnickou radu zřídit pro nezájem dostatečného počtu osob nebo z jiných podobných důvodů, může soud rozhodnout, že působnost opatrovnické rady bude vykonávat jen jedna osoba a rozhodne zároveň o jejím jmenování.*

Prakticky tedy celou opatrovnickou radu může zastávat jediný člen a rozhodování o OP tak spadá pod dvě osoby, opatrovníka a předsedu opatrovnické rady. V takovém případě by měl soud pečlivě zkoumat možnost střetu zájmů a udržení preference zájmů OP než u případů s radou, která má více než tři členy. V tomto případě by bylo vhodnější, kdyby výkon opatrovnictví převzala osoba, která je členem opatrovnické rady, neboť zájem o OP již projevuje svým souhlasem členstvím v opatrovnické radě.

Elisher (2022) uvádí, že chybějící členy opatrovnické rady lze doplnit především ze strany právnické osoby, která o OP pečuje, jelikož § 484 OZ říká, že *právnická osoba,*

jejíž hlavní činnost spočívá v péči o osoby se zdravotním postižením a ochraně jejich zájmů, která působí v České republice nepřetržitě alespoň tři roky a byla s opatrovancem v pravidelném spojení alespoň tři měsíce, má právo být členem opatrovnické rady nebo se účastnit jejího zasedání a schůze k ustavení opatrovnické rady. Pokud svá práva neuplatňuje, mohou jí být na návrh OP, opatrovníka nebo členů opatrovnické rady zrušena. V praxi se tedy doporučuje, aby za OP rozhodoval alespoň minimální počet členů rady (Elisher, 2022)

3.3.2 Členství v opatrovnické radě

Opatrovnická rada plní především dohledovou a kontrolní funkci ve vztahu k činnosti opatrovníka. Jejím úkolem je chránit zájmy OP tím, že se vyjadřuje k zásadním právním jednáním opatrovníka, která mají dopad do osobního stavu či majetkové sféry OP. Stanovisko opatrovnické rady je pro soud významným podkladem pro rozhodnutí, zda udělí souhlas k zamýšlenému právnímu jednání opatrovníka. Jejím úkolem je pravidelně se scházet, přezkoumávat zprávy a vyúčtování opatrovníka a v případě potřeby iniciovat u soudu změny v nastavení opatrovnictví či v osobě opatrovníka (Chromá, 2021).

Opatrovnická rada má několik důležitých povinností. Musí se scházet alespoň jednou ročně na zasedání, na které je povinna přizvat jak opatrovníka, tak OP. Během pravidelného zasedání opatrovnická rada projednává zprávu o činnosti opatrovníka v záležitostech OP. Také se vyjadřuje k soupisu majetku OP, vyúčtování správy majetku a případné odměny opatrovníka za tuto správu. Pokud se na tom rada usnese, pověřený člen rady podává soudu návrh na změnu v dané oblasti. Stejně tak může opatrovnická rada podat návrh na zrušení opatrovnictví nebo na odvolání opatrovníka a jeho nahrazení jinou osobou (Novotný et al., 2017).

Členství v opatrovnické radě je založeno na volbě a trvá po dobu neurčitou. Člen opatrovnické rady může ze své funkce odstoupit. Soud má také pravomoc odvolat člena opatrovnické rady, a to buď na návrh opatrovníka, osob oprávněných k účasti na schůzi nebo z vlastního podnětu. Důvodem pro odvolání může být závažné či opakované porušení povinností člena rady, ztráta zájmu o OP nebo opakovaný rozpor mezi zájmy člena rady a OP (Novotný et al., 2017).

Při zániku funkce člena opatrovnické rady je povinností opatrovníka nebo předsedy rady zařídit volbu nového člena nebo náhradníka. Pokud se tak nestane, přistoupí soud ke jmenování nového člena obdobným způsobem jako při ustanovení opatrovnické rady. Opatrovnická rada zaniká skončením lhůty opatrovnictví, pakliže není obnoveno, rozhodnutím soudu o opatrovnictví, nabytím OP plné svéprávnosti, nebo smrtí OP (Rozeňmalová et al., 2018).

3.3.3 *Pravomoci opatrovnické rady*

Podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník spočívají hlavní pravomoci opatrovnické rady v udílení souhlasů s rozhodnutím opatrovníka, což upravují zejména § 480, § 483, § 485 OZ. V § 480 zákona č. 89/2012 Sb., OZ je uvedeno, v jakých záležitostech OP nesmí opatrovník rozhodovat bez souhlasu opatrovnické rady. Její souhlas je nezbytný pro určitá zásadní rozhodnutí opatrovníka, která se týkají osoby OP nebo nakládání s jeho majetkem.

Zákon č. 89/2012 Sb., OZ specifikuje ustanovením § 480, jak opatrovnická rada ochraňuje práva a zájmy OP v jeho osobní sféře tím, že je například vyžadován souhlas opatrovnické rady při změně bydliště OP, umístění do ústavu nebo zařízení OP, pokud to nevyžaduje zdravotní stav nebo při zásazích do tělesné integrity OP, nejde-li o běžné zákroky. Opatrovnická rada může dle § 480 zákona č. 89/2012 Sb., OZ, v zájmu OP rozhodnout, že i některá nevyjmenovaná rozhodnutí opatrovníka budou podléhat jejímu souhlasu. Takové omezení ale nesmí být nepřiměřené okolnostem ani být v rozporu se zákonem. Rada tak má možnost přizpůsobit rozsah své kontroly nad opatrovníkem v konkrétních situacích. Dále zákon č. 89/2012 Sb., OZ ve svém § 483 odst. 4, vyžaduje po opatrovnické radě součinnost a opatrovnická rada poskytuje na vyžádání soudu stanovisko před rozhodnutím soudu například o tom, zda opatrovník smí vyslovit souhlas se změnou osobního stavu OP. Zákon č. 89/2012 Sb., OZ také § 479 a § 485 upravuje jakými nástroji a v jakých intervalech či lhůtách opatrovnická rada průběžně dohlíží na hospodaření s majetkem OP například tím, že od opatrovníka obdrží soupis spravovaného jmění do dvou měsíců od jmenování opatrovníkem, tak pravidelné vyúčtování správy jmění OP každý rok do 30. června. § 485 zákona č. 89/2012 Sb., OZ dává opatrovnické radě možnost navrhnout soudu, v případě, že existuje důležitý důvod, aby opatrovníkovi uložil povinnost vyhotovit mimořádné vyúčtování i mimo pravidelný roční interval. Rovněž § 485 zákona

č. 89/2012 Sb., OZ ukládá opatrovníku povinnost poskytnout při ukončení funkce opatrovníka opatrovnické radě závěrečné vyúčtování správy jmění OP. V příloze 8 je uveden vzor jedné z možných forem pojetí roční zprávy o činnosti veřejného opatrovníka a správě jmění OP, kterou lze úpravami modifikovat i na soupis závěrečného vyúčtování správy jmění OP, případně prvotního soupisu spravovaného jmění OP.

Dle § 481 zákona č. 89/2012 Sb., OZ lze rozhodnutí do 15 dnů zvrátit, jelikož *člen opatrovnické rady, který pro její rozhodnutí nehlasoval, opatrovník nebo opatrovanec může do patnácti dnů od přijetí rozhodnutí navrhnout soudu, aby rozhodnutí opatrovnické rady zrušil a nahradil je svým rozhodnutím. Dokud soud nerozhodne, nenabude rozhodnutí opatrovnické rady právní účinky*. OP tak získává právo před soudem vyjádřit případný nesouhlas s rozhodnutím opatrovnické rady, a vzniká tak prostor pro to, aby soud případ nezávisle zhodnotil.

V majetkové oblasti je souhlas rady nutný při nabytí či zcizení majetku nebo přijetí či poskytnutí zápůjčky, úvěru nebo jistoty v hodnotě přesahující stonásobek životního minima jednotlivce nebo třetinu majetku OP. Rada tak dohlíží na hospodaření s majetkem OP. Soud vyžaduje stanoviska opatrovnické rady ve věcech správy majetku. Jde například o nabytí nebo zcizení nemovité věci či firmy, odmítnutí dědictví, bezúplatné plnění, přijetí nebo poskytnutí půjčky, úvěru či jistoty nad určitou hodnotu a další právní jednání. Nesdělí-li opatrovnická rada soudu stanovisko v přiměřené lhůtě, rozhodne soud samostatně (Rozeňalová et al., 2018).

3.4 Veřejný opatrovník

Kapitola se zabývá legislativním zakotvením a definicí veřejného opatrovnictví v ČR. Popisuje proces jmenování veřejného opatrovníka a podmínky pro výkon této funkce. Dále rozebírá praktické aspekty výkonu veřejného opatrovnictví obcí jejichmi pověřenými zaměstnanci.

3.4.1 Legislativní zakotvení veřejného opatrovnictví

Primárně je výkon veřejného opatrovnictví upraven v zákoně č. 89/2012 Sb., OZ, a to především na dvou místech Části první: Obecná část – Hlava II – Osoby - § 61 – § 65 a Hlava III – Zastoupení - § 457 – § 485.

Chromá (2021) uvádí, že pravidla týkající se opatrovnictví lze nalézt především v zákoně č. 89/2012 Sb., OZ, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v jeho ustanoveních § 456 a následujících. Další relevantní úprava je obsažena ve společných ustanoveních o zákonném zastoupení a opatrovnictví dle § 457 až § 464 OZ a také v obecných pravidlech týkajících se zastoupení v ustanoveních § 436 až § 440 OZ. Některá pravidla související opatrovnictvím jsou uvedena i v rámci úpravy svéprávnosti v § 61 až § 65 OZ. Navazující ustanovení lze nalézt na mnoha dalších místech OZ, ale i v další související legislativě. OZ tak představuje stěžejní právní předpis, který komplexně upravuje problematiku opatrovnictví včetně veřejného, přičemž tato pravidla jsou dále rozvedena a doplněna i v jiných částech OZ a dalších právních předpisech (Chromá, 2021).

Pro veřejného opatrovníka jsou kromě výše zmíněných předpisů podstatné i další právní předpisy, které regulují jeho postupy. Jedná se především o zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dále pak zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 129/2000 Sb., krajích, ve znění pozdějších předpisů, nebo zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů. V současné době neexistuje zákon, který by specificky upravoval veřejné opatrovnictví, a proto se veřejný opatrovník musí řídit obecnými předpisy upravujícími jeho činnost (Čtvrtlíčková et al., 2019).

3.4.2 Definice veřejného opatrovníka

Institut veřejného opatrovnictví se nachází na pomezí soukromého a veřejného práva a vyznačuje se svou jedinečnou povahou. Veřejný opatrovník je při výběru opatrovníka až poslední možností. Jedná se o určitou „záchrannou síť“, neboť není přípustné, aby se člověk s omezenou svéprávností ocitl bez opatrovníka. Tento institut reflektuje závazek státu zajistit ochranu práv a zájmů osob, jejichž svéprávnost byla jeho rozhodnutím omezena (Pešlová, 2021).

Dle § 63 OZ se explicitně vylučuje možnost jmenovat opatrovníkem provozovatele zařízení, v němž OP pobývá nebo které mu poskytuje služby, a stejně tak i osobu, která je na takovém zařízení závislá. Toto ustanovení v praxi znamená, že opatrovníkem nemůže být ustanovena fyzická osoba provozující zařízení sociálních služeb, které OP

využívá, a stejně tak jím nemůže být ani zaměstnanec takového zařízení (Chromá, 2021). Není tedy přípustné, aby roli opatrovníka zastávala právnická osoba, kde OP pobývá. Tím se v praxi myslí instituce jako ústav pro mentálně postižené, domov pro seniory a podobně. Důvodem je potenciální střet zájmů mezi OP a zařízením. Pokud by roli opatrovníka zastával přímo ústav, kde OP pobývá, mohlo by docházet k situacím, kdy by bylo pro ústav výhodnější upřednostnit své vlastní zájmy před zájmy OP. Ústav by tak mohl činit rozhodnutí, která by pro něj byla ekonomicky či organizačně výhodná, avšak nebyla by optimální pro OP (Rozehnalová et al., 2018).

Oddělení role opatrovníka od poskytovatele pobytových služeb, jako je ústav, má zajistit nezávislou ochranu práv a zájmů OP. Opatrovník tak může efektivně dohlížet na to, zda ústav poskytuje OP kvalitní péči a zda plně respektuje jeho práva. V případě pochybení ze strany ústavu může opatrovník podniknout kroky k nápravě či obraně zájmů OP (Elischer et al., 2022).

Zákon č. 89/2012 Sb., OZ říká, že jedině soud může osobě jmenovat opatrovníka, tedy i veřejného opatrovníka, přičemž rolí veřejného opatrovníka bývá nejčastěji pověřena obec, v níž má OP své bydliště ve smyslu § 80 zákona č. 89/2012 Sb., OZ, nikoliv trvalé bydliště evidované podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, kdy podle jeho § 10 *místem trvalého pobytu se rozumí adresa pobytu občana v České republice, kterou si občan zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání. Občan může mít jen jedno místo trvalého pobytu, a to v objektu, který je podle zvláštního právního předpisu označen číslem popisným nebo evidenčním, popřípadě orientačním číslem a který je podle zvláštního předpisu určen pro bydlení, ubytování nebo individuální rekreaci.* V případě jmenování obce do funkce veřejného opatrovníka se využívá ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., OZ, který ve svém § 80 definuje bydliště v odstavcích 1 a 2 tak, že *Člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v dobré víře dovolá uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě. Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.*

Prakticky se tedy upřednostňuje místo, kde OP pobývá a bydlí, přestože trvalé bydliště může mít hlášeno v jiné obci. Tímto se zákon vyhýbá situacím, kdy by se musel OP přesouvat nebo měnit trvalé bydliště, a může tak zůstat na místě, na které je zvyklý a kde bude výkon funkce veřejného opatrovníka maximálně v souladu s požadavky platné legislativy a povinnostmi veřejného opatrovníka.

Definitivně ukázal cestu ve sporech o jmenování obce opatrovníkem svým rozhodnutím Nejvyšší soud usnesením ze dne 04.01.2017, sp. zn. 30 Cdo 3379/2016, který v odůvodnění rozhodnutí uvedl, že bydliště člověka je určeno dvěma základními složkami, které musí být naplněny současně. První z nich je faktická a určující složka, která spočívá ve skutečnosti, že se daná osoba v určitém místě zdržuje a má zde své společenské a sociální vazby, druhou složkou je volní aspekt, který představuje úmysl člověka zdržovat se na daném místě trvale, tedy jeho vůli v tomto místě bydlet a vázat s ním svůj život. Bydlištěm se tak rozumí místo, které člověk považuje za svůj skutečný, pevný a stálý domov, do něhož se hodlá vracet a kde se nachází těžiště jeho zájmů. Dočasná změna pobytu, jako je například pobyt v nemocnici, výkon trestu odnětí svobody, studium či sezonní práce, nemá vliv na určení bydliště daného člověka. Výjimkou by však byla situace, kdy by taková změna byla doprovázena okolnostmi, z nichž lze dovodit, že se osoba na novém místě pobytu již zdržuje s úmyslem zde trvale bydlet.

3.4.3 Jmenování veřejného opatrovníka

Obec se může stát veřejným opatrovníkem člověku omezenému na svéprávnosti dvěma způsoby. Nejčastěji se tak stane na základě pravomocného rozhodnutí soudu, ve kterém je budoucímu OP veřejný opatrovník jmenován. Dalším způsobem je přechod ze zákona, a to v případě úmrtí či odvolání předchozího opatrovníka po dobu než soud jmenuje OP nového opatrovníka. Oba způsoby vzniku veřejného opatrovnictví jsou rovnocenné (Pěkníková a Sciskalová, 2023).

Veřejný opatrovník přebírá opatrovnictví přímo ze zákona dle § 468 OZ v situacích, kdy dojde k úmrtí opatrovníka nebo k jeho odvolání, a to až do okamžiku, kdy soud jmenuje nového opatrovníka. Nejčastěji k tomuto přechodu opatrovnictví dochází při úmrtí ustanoveného soukromého opatrovníka. Problematická zůstává skutečnost, jak se obec o této situaci dozví, neboť v současné době neexistuje propojení informačních systémů, které by zajistilo informovanost obce, a to minimálně té, v níž má OP hlášené

bydliště, které se však nemusí shodovat s bydlištěm ve smyslu § 80 OZ. Obec se tak o přechodu opatrovnictví většinou dozví od příbuzných OP nebo od orgánu, který OP vyplácí některou ze sociálních dávek, jako je například Česká správa sociálního zabezpečení, vyplácející důchod ze systému důchodového pojištění, nebo Úřad práce ČR, jenž vyplácí příspěvek na péči či další nepojistné sociální dávky (Melzer, 2021).

Jmenování nepodléhá souhlasu obce ani OP. Jmenování veřejného opatrovníka nevyžaduje souhlas obce, čímž se předchází situacím, kdy se veřejní opatrovníci minulosti proti svému jmenování odvolávali. Role veřejného opatrovníka představuje poslední možnost v případech, kdy není k dispozici jiná vhodná osoba schopná opatrovnictví vykonávat. Z tohoto důvodu není přípustné, aby se veřejný opatrovník své funkce vzdal (Pešlová, 2021).

3.4.4 Výkon funkce veřejného opatrovníka

Výkon veřejného opatrovnictví obcí spadá do přenesené působnosti, což bylo dříve dovozováno judikaturou a nyní je to přímo zakotveno v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích, a zákoně č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Veřejné opatrovnictví pak spadá pod výkon správních činností, které vykonává zaměstnanec obce nebo společenství obcí. Vybraný zaměstnanec, jenž je pro problematiku relevantní, se tak stává vykonavatelem (Melzer, 2021). V malých obcích zpravidla funkci veřejného opatrovníka zastává přímo starosta (Machová et al., 2020).

Dle Elischera et al. (2022) starosta obce může na základě plné moci pověřit výkonem opatrovnictví jiného zaměstnance obce začleněného do struktury obecního úřadu. Příloha 9 prezentuje vzor formy pověření zaměstnance obce jejím starostou.

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů upravuje pracovní poměr a vzdělávání zaměstnanců obce, kteří jsou výkonem veřejného opatrovnictví pověřeni. Dle ustanovení zákona je úředník povinen prohlubovat si kvalifikaci a dle jeho § 18 musí absolvovat vstupní vzdělání, průběžně se vzdělávat a připravit se na ověření zvláštní odborné způsobilosti. V případě časté formy kumulace pracovních úvazků výkonu veřejného opatrovnictví a sociální práce zaměstnanců obcí je pro prohlubování kvalifikace limitující i zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který svým § 111 říká, že sociální pracovník musí absolvovat 48 hodin vzdělávání za dva po sobě jdoucí kalendářní roky.

Dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích se obcím vykonávající přenesenou působnost státu na plnění těchto úkolů přispívá ze státního rozpočtu. Jedná se o příspěvek na výkon státní správy.

Ministerstvo vnitra ČR každoročně zveřejňuje na svých webových stránkách www.mvcr.cz údaje o celkovém objemu příspěvku na výkon státní správy v přenesené působnosti. Jelikož je výkon veřejného opatrovnictví přenesenou působností státu, poskytuje stát, dle počtu OP ke dni 31. března předchozího kalendářního roku, jednotlivým obcím násobek paušálního příspěvku ve výši 30.500 Kč na jednoho OP. Pro rok 2024 činil příspěvek na veřejné opatrovnictví 4 % z celkového objemu příspěvku na výkon státní správy 11,70 mld. Kč, což činilo 439.200.000 Kč. Rovněž jsou každoročně na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR dostupné informace o celkovém počtu opatrovanců jednotlivých veřejných opatrovníků, tedy obcí ČR. Obrázek 2 v příloze 10 graficky znázorňuje rozdělení příspěvku na výkon státní správy přenesené působnosti ze státního rozpočtu za rok 2024 a tabulka 1, jenž je přílohou 11 diplomové práce obsahuje celkový počet OP v ČR, dle jednotlivých krajů ČR pro rok 2024, k rozhodnému datu 31. 03. 2023, který sloužil jako podklad pro výpočet příspěvku na výkon veřejného opatrovnictví v rámci příspěvku na výkon státní správy pro rok 2024 (MV ČR, 2024).

Veřejným opatrovníkem může být pouze fyzická osoba, která splňuje podmínky způsobilosti být členem statutárního orgánu. Tato osoba musí být schopna hájit práva OP a jednat s odbornou péčí v jeho nejlepším zájmu. Pokud opatrovník přestane splňovat zákonné podmínky, musí to neprodleně oznámit soudu. Soud pak opatrovníka bez zbytečného odkladu nahradí jinou vhodnou osobou. Alternativní možností je, že obec pověří opatrovnictvím právnickou osobu, která byla městem za tímto účelem zřízena. To se týká zejména velkých měst, ve kterých se vyskytuje vysoký počet OP (Melzner, 2021).

Odměňování úředníka nebo jiného odborného pracovníka veřejné správy, tedy plat osoby pověřené výkonem veřejného opatrovnictví na obci, závisí na jeho dosaženém vzdělání a délce jeho praxe v oboru a upravuje jej nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě a dále jej ve svém aktuálním znění upravují nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě a nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností.

Při výběru opatrovníka soud i v tomto případě přihlíží k přáním OP, k jeho potřebám i k podnětům osob OP blízkých, pokud sledují jeho prospěch, a dbá na to, aby výběrem opatrovníka nevznikla nedůvěra OP k opatrovníkovi, jak stanovuje § 62 OZ. To platí i při jmenování veřejného opatrovníka, nicméně souhlasu OP ke jmenování veřejného opatrovníka zde rovněž není potřeba. Obec by se však měla snažit vyjít vstříc přání OP a pakliže je na výběr více pracovníků, kteří podobnou činnost vykonávají, mělo by být přihlédnuto k případným předchozím zkušenostem OP s danou osobou a jeho přání (Pešlová, 2021).

Kontrolu a dohled nad výkonem veřejného opatrovnickví primárně provádí příslušný soud, kde je veden opatrovnický spis. Nástroje ke kontrole soudu dává zákon č. 89/2012 Sb., OZ, dle kterého je opatrovník, tedy i veřejný opatrovník povinen předkládat soupis spravovaného jmění OP, každoroční vyúčtování správy jmění OP, případně závěrečné vyúčtování jmění OP a v průběhu výkonu veřejného opatrovnickví i řešením možných podání návrhů například na schválení neběžného právního úkonu. Vzor návrhu na schválení právního jednání – neběžný úkon je obsahem příloh 12 a možný vzor návrhu na schválení právního jednání na dobu delší než 3 roky je součástí přílohy 13. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ve svém § 48 říká, že soud dohlíží, zda opatrovník řádně plní své povinnosti a rovněž k tomu může činit vhodná opatření. Na základě zákona č. 129/2000 Sb., o krajích s odkazem na ustanovení zákona č. 128/2000 Sb., o obcích pak provádí kontrolu veřejného opatrovnickví příslušný krajský úřad. Kontrolu ve vztahu k vedení spisové dokumentace veřejného opatrovnickví provádí zaměstnanci krajského úřadu dle zákona č. 255/2012 Sb., zákon o kontrole (kontrolní řád) a to i bez podání podnětu ke kontrole. V neposlední řadě je oprávněn provádět kontrolu výkonu veřejného opatrovnickví, v rámci své působnosti k ochraně osob před jednáním úřadů, veřejný ochránce práv a to dle zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv a kontrolu provádí na základě podnětu opatrovance, zmocněnce případně i z vlastní iniciativy.

4 Povinnosti veřejného opatrovníka

Tato kapitola se zabývá základními povinnostmi veřejného opatrovníka, které vyplývají z občanského zákoníku a souvisejících právních předpisů. Nejprve jsou popsány obecné povinnosti opatrovníka, jako je pravidelný kontakt s OP, hájení jeho zájmů a respektování jeho přání a potřeb. Dále se kapitola věnuje administrativním úkonům

spojených s převzetím opatrovnictví, například vyhotovení soupisu jmění a informování příslušných institucí. Značná pozornost je věnována správě majetku OP, včetně běžného hospodaření, řešení dluhů a trestní odpovědnosti opatrovníka v této oblasti. Kapitola se také dotýká zajištění vhodného bydlení pro OP, péče o jeho zdraví a mezilidské vztahy. Přílohou 14 je stručný přehled jednotlivých povinností veřejného opatrovníka sumarizovaných do přehledné tabulky. Součástí tabulky jsou i užitečné odkazy na zdroje informací pro opatrovníky.

4.1 Základní povinnosti opatrovníka

Opatrovnictví v ČR vymezuje § 165–171 OZ, který uvádí povinnosti a práva obou stran. Opatrovník je povinen udržovat s OP pravidelný kontakt vhodným způsobem a potřebném rozsahu, projevovat o něj upřímný zájem, dbát o jeho zdravotní stav a zajišťovat naplňování jeho práv a ochranu zájmů. Při rozhodování o záležitostech OP je opatrovník povinen srozumitelně vysvětlit povahu a důsledky daného rozhodnutí (Juríčková et al., 2014).

Opatrovník musí při plnění svých povinností respektovat dříve vyjádřená právní prohlášení, názory, přesvědčení a vyznání OP a zohledňovat je při zařizování jeho záležitostí. Pokud to není možné, postupuje opatrovník v souladu se zájmy OP. Opatrovník také dbá na to, aby způsob života OP nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a pokud možno odpovídal jeho specifickým představám a přáním (Juríčková et al., 2014). Opatrovník, také nesmí OP odejmout věc zvláštní obliby, pokud to neodůvodňuje ohrožení jeho života či zdraví. Věc zvláštní obliby musí být zastoupenému ponechána i při umístění ve zdravotnickém zařízení, v zařízení sociálních služeb nebo podobném zařízení (Kindl, 2019).

Výkon funkce veřejného opatrovníka se provádí ze zákona dle § 468 OZ. Soud by měl vždy vydat listinu opatrovníka, aby se opatrovník mohl prokázat vůči třetím stranám a jednat jménem OP. V případě jmenování veřejného opatrovníka je na listině uveden název obce či města. Pověřený zaměstnanec, který byl starostou pověřen výkonem opatrovnictví pro konkrétního OP, musí předkládat i toto pověření (Pěkníková a Sciskalová, 2023). Obsahem přílohy 15 je často používaný vzor listiny opatrovníka vystavované soudem pro potřeby opatrovníka.

V současně platných právních předpisech není zakotvena povinnost soudu vydat listinu opatrovníka. S vydáním listiny počítá pouze jednacím řád pro okresní soudy, a to jen v souvislosti s tím, že dle § 22 jednacího řádu, má být na listině kulaté razítko (Machová et al., 2020). Machová et al. (2020) dodávají, že Ministerstvo spravedlnosti připravuje nové metodiky, v nichž bude předepsána i povinnost vydávat listinu opatrovníka a v případě, že soud automaticky nezašle listinu opatrovníka, je třeba si ji vyžádat.

V praxi je problém právě v tom, že není daná povinnost ustanovena soudem legislativně a mohou proto vznikat nejednotné postupy napříč různými soudy.

Opatrovník je povinen při výkonu své funkce projevovat aktivitu, udržovat s OP osobní kontakt a důsledně usilovat o získání co nejpodrobnějších informací o jeho osobě, zejména o jeho názorech a přáních. Důraz je kladen na vytváření společné vůle s OP, tedy na jednání směřující k naplnění jeho představ. Pouze v případech, kdy není možné zjistit vůli či přání OP, například z důvodu závažné duševní poruchy, nebo kdy je možné jim rozumně odporovat, postupuje opatrovník podle nejlepší interpretace vůle a preferencí OP a má povinnost informovat jej o předpokládaných následcích právního jednání. To může být v případě veřejného opatrovnictví problematické, neboť upřednostněním osobní roviny staví veřejného opatrovníka do obtížné pozice. Na rozdíl od opatrovníka, který je blízkou osobou, si lze jen stěží představit, že by zaměstnanec obce vykonávající tuto funkci, jenž má ve své péči např. deset a více OP, dokázal s každým z nich vytvořit vztah založený na osobní důvěře. Veřejný opatrovník by na jedné straně neměl zastávat roli pečovatele či sociálního pracovníka, na straně druhé by se však jeho kontakt s OP neměl v žádném případě omezovat pouze na formální setkávání při vydávání peněz v kanceláři (Machová et al., 2020; Pěkníková a Sciskalová, 2023).

Ačkoli opatrovník není osobně zodpovědný za poskytování potřebné podpory OP při zvládání základních životních potřeb, je jeho úkolem zajistit tuto podporu prostřednictvím pečující osoby, ať už se jedná o partnera, rodinného příslušníka, jinou blízkou osobu nebo sjednáním vhodné sociální služby. Úkolem opatrovníka je vždy hájit zájmy OP a jednat v souladu s jeho přáními a potřebami. Opatrovník by měl respektovat a napomáhat zajištění soukromí a individuality OP (Pěkníková a Sciskalová, 2023).

Opatrovník je povinen dodržovat základní pravidla pro respektování vůle OP, jak je stanoveno v § 467 OZ. Nerespektování vůle OP by mělo být považováno za krajní a výjimečné řešení. Zákon připouští možnost prolomení vůle OP v případech, kdy by jeho vůle mohla zásadně poškodit jeho zájmy, ať už finanční či jiné. Je důležité si uvědomit, že pokud se opatrovník ocitne v konfliktu zájmů nebo v situaci, kdy takový konflikt hrozí, má povinnost obrátit se na soud. Soud pak podle § 460 OZ ustanoví pro řešení dané záležitosti kolizního opatrovníka. I kolizní opatrovník musí vycházet z principu proporcionality a zasahovat do vůle OP pouze v případě, že situaci nelze vyřešit žádným jiným způsobem (Machová et al., 2020).

Komentář k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením vhodně zdůrazňuje, že i osoby se zdravotním postižením mají právo dělat chyby a riskovat stejně jako ostatní lidé. Není možné osobu paternalisticky chránit před veškerými riziky. Stejně jako ostatní lidé se i osoby se zdravotním postižením učí mimo jiné tím, zvládáním určitých rizik (Machová et al., 2020).

4.2 Základní administrativa

Pokud obec přebírá opatrovnictví, proces je spojen s poměrně rozsáhlou administrativní aktivitou. Listina opatrovníka je hlavním dokumentem, který se předkládá v řadě institucí spojených s výkonem veřejného opatrovnictví. Administrace zahrnuje povinnost informovat instituce o opatrovnictví. Veřejný opatrovník je povinen předložit listinu opatrovníka na všech úřadech a institucích, kde bylo nebo je jeho věci jednáno (Machová et al., 2020). Jedná se zejména o Českou správu sociálního zabezpečení, která se stará o výplatu důchodu a pojistného na sociální zabezpečení, dále Úřad práce ČR, a to oddělení nepojistných sociálních dávek, státní sociální podpory a oblast zaměstnanosti. VO by měl také kontaktovat zdravotní pojišťovnu, banku, pokud má OP veden účet či vkladní knížku, a sociální službu, pokud OP využívá nějaký druh sociální služby. V případě, že OP pracuje, je třeba informovat i zaměstnavatele. Opatrovník by měl také kontaktovat vlastníka či nájemce bytu a informovat opatrovnickou radu, pokud je ustanovena, že došlo ke změně opatrovníka (MVČR, 2016).

Opatrovník by si měl také zjistit, které doklady má OP v držení a zkontrolovat jejich platnost. Jedná se především o občanský průkaz, cestovní pas, průkaz zdravotní pojišťovny, průkaz osoby se zdravotním postižením a parkovací průkaz pro osobu se zdravotním postižením. (MVČR, 2016) Další administrativa souvisí se zajištěním

potřeb OP. Aby opatrovník zajistil plynulé plnění povinností OP a předešel případnému prodlení, je nezbytné, aby zabezpečil dosílání pošty k jeho rukám, je-li k tomu soudem oprávněn. Přeposílání pošty lze zajistit prostřednictvím placené služby České pošty, a. s. (Pěkníková a Sciskalová, 2023).

Nezbytnou součástí základní administrativy a primárním úkolem veřejného opatrovníka je založení spisové dokumentace ke každému OP. Vedení spisové dokumentace při výkonu veřejného opatrovnictví není přesně upraveno žádnou legislativou. Praxe ukazuje, že vhodnou formou fyzického vedení veškeré dokumentace týkající se OP je ukládání jednotlivých dokumentů do oddílů rozdělených dle jejich významu tak, aby při případné kontrole spisu, ale i v případě jiné potřeby, byly veškeré dokumenty snadno a přehledně dohledatelné. V některých oblastech postupů spojených se spisovou dokumentací se lze řídit ustanoveními zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, protože ta jsou v úřednické praxi nejpoužívanější, právě při výkonu státní správy v přenesené působnosti. Archivace spisové dokumentace se pak řídí platným spisovým a skartačním řádem konkrétní obce vykonávající veřejné opatrovnictví. Při zakládání opatrovníckého spisu je vhodné založit i osobní list opatrovance, jehož možná verze je obsažena v příloze 16.

4.3 Správa majetku a hospodaření

Kapitola se zabývá správou majetku OP veřejným opatrovníkem. V první části jsou popsány základní povinnosti veřejného opatrovníka dle OZ, jako je vyhotovení soupisu jmění a pravidelné vyúčtování správy majetku. Dále se kapitola věnuje běžnému hospodaření s majetkem OP, které zahrnuje zmapování příjmů a výdajů, zajištění sociálních služeb a dávek, zřízení bankovního účtu, sestavení rozpočtu a sledování toku peněz. Třetí část se zaměřuje na problematiku řešení dluhů OP, včetně možnosti oddlužení. Závěrečná část kapitoly pojednává o trestní odpovědnosti veřejného opatrovníka za správu majetku OP.

4.3.1 Základní povinnosti dle občanského zákoníku

Veřejný opatrovník je odpovědný za správu majetku OP, dle ustanovení § 461 odst. 1 OZ se jedná o běžnou správu jmění. Běžnou správou jmění se rozumí pravidelné měsíční nakládání s příjmy a výdaji, které zahrnuje například příjem důchodu, úhradu povinných plateb, nákup oblečení či léků. Naproti tomu neběžné záležitosti ve správě jmění, jako je

například výpověď ze stavebního spoření, penzijního připojištění, uzavření kupní smlouvy na osobní automobil nebo nemovitý majetek a jiné, podléhají schválení soudu (Chromá, 2021).

Zákon č. 89/2012 Sb., OZ stanovuje, že do dvou měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí o jmenování opatrovníkem je potřeba vydat soupis spravovaného jmění a následně každoroční vyúčtování správy jmění. Dle § 485 zákona č. 89/2012 Sb., OZ *Opatrovník, který spravuje jmění opatrovance, vyhotoví do dvou měsíců od svého jmenování soupis spravovaného jmění a doručí jej soudu, opatrovanci a opatrovnické radě.* Dále dle § 485 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., OZ *Za trvání opatrovnictví vyhotoví opatrovník vyúčtování správy jmění každoročně vždy do 30. června, ledaže se s členy opatrovnické rady dohodne, že vyúčtování předloží dříve...* a dle § 485 odst. 3 *Opatrovník, jehož funkce končí, doručí konečné vyúčtování správy jmění opatrovanci, opatrovnické radě a soudu, popřípadě také dalšímu opatrovníkovi nebo soudnímu komisaři jmenovanému v řízení o dědictví....*

Přesnější postup k zajištění soupisu jmění vydává Ministerstvo vnitra. Opatrovník by měl také zmapovat veškerý nemovitý a movitý majetek OP. K získání informací o nemovitostech může využít výpis z katastru nemovitostí, který lze získat na katastrálním úřadě nebo přes Czech POINT. Pokud OP vlastní motorové vozidlo, je třeba si vyžádat výpis z evidence motorových vozidel. Je důležité si uvědomit, že osoba s omezenou svéprávností může být vlastníkem vozidla, ale nemůže být jeho provozovatelem. Registr vozidel proto automaticky jako provozovatele zapisuje opatrovníka, který pak odpovídá za motorové vozidlo a škody jím způsobené. Provozovatelem však může být i jiná osoba než OP nebo opatrovník. U nemovitostí je nezbytné zmapovat jejich skutečnou tržní hodnotu s ohledem na zajištění potřeb OP do budoucna. Opatrovník musí pečovat o majetek OP s péčí řádného hospodáře, proto je vhodné se obrátit nejen na soudního znalce, ale i na realitní kanceláře, aby měl reálnou představu o hodnotě majetku, se kterým bude nakládáno. Dále je nutné kontaktovat banky, pojišťovny a spořitelny ohledně existence bankovních účtů, stavebního spoření, penzijního připojištění a životního pojištění (MVČR, 2016).

Pokud opatrovník ve své funkci končí, postupuje dle § 485 odst. 3 a doručí konečné vyúčtování správy jmění OP, soudu, opatrovnické radě, případně soudnímu komisaři, který byl jmenován v řízení o dědictví. Obec jakožto VO nemůže ve své funkci skončit,

pakliže nebyla soudem jako opatrovník stanovena nová osoba, případně nový veřejný opatrovník, může však dojít ke změně pověřené osoby, která veřejné opatrovnictví vykonává (Melzner, 2021).

4.3.2 Běžné hospodaření

Při převzetí opatrovnictví je nejprve nezbytné zmapovat příjmy a výdaje OP. Veřejný opatrovník by si měl zjistit dostupné informace ohledně hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání, příspěvku na péči, na mobilitu, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek státní sociální podpory a případných příjmů ze zaměstnání (Čtvrtlíková et al., 2019). Dále je nutné ověřit, zda OP pobírá některou z dávek důchodového pojištění, které převážně vyplácí Česká správa sociálního zabezpečení, případně jiná pověřená instituce. Pokud je OP zaměstnán, je potřeba zajistit pracovní smlouvu od zaměstnavatele a informace o výši mzdy. V neposlední řadě je třeba ověřit, zda OP nemá další příjmy, například renty nebo příjmy plynoucí z dědictví (MVČR, 2016).

Stejně důležité je zmapovat výdaje OP. Většina výdajů je podložena smlouvou, kterou je potřeba zajistit od bývalého opatrovníka nebo OP a zkontrolovat jejich plnění. Jedná se zejména o nájemné a služby související s každodenním životem. Nezbytné výdaje zahrnují měsíční výdaje na zajištění bydlení, stravy, zajištění odpovídající podpory, jako je sociální služba, lékařská péče a placení výživného (MVČR, 2016). Vzor přehled příjmů a výdajů OP je uveden v příloze 17.

Opatrovník by měl dále zmapovat sociální služby a sociální dávky či jiné možnosti sociálních systémů a podpor, které OP využívá. Je důležité se ujistit, že tyto služby fungují dobře a kvalitně naplňují potřeby OP (Čtvrtlíková et al., 2019). Opatrovník by měl zjistit, jaké sociální služby OP využívá, jak fungují a zda smlouvu o poskytování sociální služby podepisoval obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo ještě OP v době, kdy byl plně svéprávný. Dále by měl opatrovník ověřit, zda jsou OP poskytovány jiné sociální dávky, případně zda jsou vedena správní řízení o sociálních dávkách u České správy sociálního zabezpečení, Úřadu práce ČR nebo jiných institucí (MVČR, 2016).

Pokud OP nemá zřízen bankovní účet, je nutné tento účet ve spolupráci s ním zřídit a řádně spravovat v souladu s rozsudkem o omezení svéprávnosti. V akutních případech může být zřízení účtu prvním krokem, který je potřeba udělat při převzetí opatrovnictví

pro zajištění finanční stability (Čtvrtlíková et al., 2019). Bance je nutné oznámit, že majitel účtu má omezenou svéprávnost. Je třeba mít na paměti, že některé banky stále neumí pracovat s institutem VO u soukromých účtů a zavedou dispoziční právo k účtu pouze na konkrétní fyzickou osobu, která pak figuruje v bankovním systému se všemi svými osobními údaji. V případě veřejného opatrovnictví je další alternativou zřízení podúctu k účtu obce (MVČR, 2016).

Obvyklé hospodaření s majetkem OP zahrnuje několik klíčových oblastí. Základem je sestavení rozpočtu a sledování toku peněz. Výchozím bodem pro tvorbu rozpočtu je souhrn příjmů a výdajů OP. Vypracování rozpočtu umožňuje sledovat tok peněz v průběhu času a nastavit pravidelné platby tak, aby byly všechny dluhy OP hrazeny řádně a včas. Při sestavování rozpočtu se doporučuje nepracovat s kalendářním měsícem, ale začínat měsíc významnou událostí z hlediska příjmu OP, typicky od důchodu do důchodu nebo od výplaty do výplaty. Pravidelná evidence příjmů a výdajů zahrnuje kontrolu všech měsíčních příjmů a hrazení pravidelných výdajů, což může být realizováno nastavením trvalých plateb k výdajům nebo předáváním hotovosti (Machová et al., 2020).

Veřejný opatrovník plnící roli řádného hospodáře by měl rovněž uvažovat o zřízení spoření pro OP. Spoření nelze stanovit plošně a nemělo by být na úkor kvality života OP. Může se jednat o spoření do rezervy, na cestování a dovolenou nebo na další nadstandardní výdaje (Machová et al., 2020).

Peníze na osobní potřebu představují zcela individuální dohodu mezi OP a opatrovníkem. Zpravidla se z těchto peněz hradí věci každodenní běžné potřeby. V souladu s rozsudkem a přáními a možnostmi OP by měl mít každý OP měsíčně volné finanční prostředky pro svou osobní potřebu, které nepodléhají další zpětné kontrole opatrovníka. Cílem je zachování soukromí OP (Machová et al., 2020).

4.3.3 Řešení dluhů

Při seznamování se se situací OP je klíčové důkladně zmapovat jeho závazky a pohledávky (MVČR, 2016). Pro zjištění případných exekucí je možné získat výpis z evidence exekucí u místně příslušného soudu. Informace o případném insolvenčním řízení lze dohledat v insolvenčním rejstříku. V neposlední řadě je důležité prověřit, zda OP neměl dluhy vůči finančnímu úřadu, dopravnímu podniku, obecnímu úřadu,

poskytovatelům půjček, dodavatelům energií nebo obci, například v souvislosti s nájmem (Pěkníková a Sciskalová, 2023).

Opatrovník by se měl písemně dotázat jednotlivých věřitelů na podrobnosti o závazcích, jejich výši, způsobu splácení a právním základu. Vhodné je vytvořit jednotný průvodní dopis, který veřejný opatrovník následně rozpošle dle seznamu kontaktů jednotlivých institucí. Do seznamu by měly patřit výše uvedené instituce, mezi poskytovatele půjček by měly být zařazeny jak banky, tak známé nebankovní instituce (Čtvrtlíková et al., 2019).

Mezi další oblasti, které je třeba prověřit, patří daňové nedoplatky u finančního úřadu, existence závazků vůči zdravotní pojišťovně a správě sociálního zabezpečení, případně dalším subjektům, jako jsou nedoplatky nájmu, energií či poplatky za komunální odpad. Veřejný opatrovník by měl také nahlédnout do rejstříku živnostenského podnikání, neboť osoba bez plné svéprávnosti nemůže podnikat. Tuto informaci lze získat na živnostenském odboru obecního/městského úřadu (MVČR, 2016).

Pokud má OP závazek, který vznikl v době omezení jeho svéprávnosti, je potřeba učinit kroky a právní jednání vedoucí k eliminaci závazku nebo snížení dluhu (MVČR, 2016). V takovém případě je potřeba provést pokus o zneplatnění dluhu, což se realizuje kontaktováním poskytovatele půjčky a pokusem o zajištění maximálního množství dostupných prostředků pro vrácení jistiny věřiteli. V rámci zneplatnění jsou po vrácení jistiny odpuštěny poplatky související s poskytnutím a předčasným splacením půjčky (Čtvrtlíková et al., 2019).

Nicméně v praxi dochází k situacím, kdy prostředky již nemá OP k dispozici nebo dluhy vznikly za doby jeho svéprávnosti. V takovém případě může veřejný opatrovník splácet jednotlivé závazky z prostředků OP sám jakožto jeho řádný hospodář. Pakliže to z disponibilních prostředků není možné, je vhodné přistoupit k vyhlášení úpadku OP, který je ideálně řešen oddlužením (Pěkníková a Sciskalová, 2023). Dle § 3 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), je dlužník v úpadku, jestliže má *a) více věřitelů a b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není schopen plnit*, což je jinak nazýváno jako platební neschopnost.

Nesmí mít ani tzv. kvalifikovanou insolvenční historii, což znamená, že mu v posledních deseti letech nebylo přiznáno osvobození od placení pohledávek, v posledních pěti letech nebyl jeho návrh na povolení oddlužení zamítnut či oddlužení zrušeno pro nepoctivý záměr a v posledních třech měsících nevzal svůj návrh na povolení oddlužení zpět (Moravec, 2021).

V minulosti bylo nutné oddlužením splatit nejméně 30 % půjčené částky věřitelům. Nicméně dle aktuální právní úpravy účinné od 1. 6. 2019 je nutné kumulativně naplnit několik zákonných předpokladů, avšak minimální částka je podstatně nižší, což vytváří možnost oddlužení i pro osoby se sníženou schopností zajistit závazky věřitelů, což může být právě případem OP. První podmínkou je poctivý záměr dlužníka zbavit se svých dluhů. Dále musí být dlužník schopen uhradit v plném rozsahu odměnu insolvenčního správce (1 100 Kč/měsíc včetně DPH) a zároveň poskytnout ostatním věřitelům plnění alespoň ve stejné výši 1 100 Kč/měsíčně. Minimální výše splátky tak činí 2 200 Kč měsíčně. Nadto je povinen hradit v plné výši výživné, je-li mu tato povinnost uložena, a odměnu osoby, která jeho návrh na povolení oddlužení sepsala. Proto je vhodné využívat nabízených služeb charitativních dluhových poraden, které návrhy zpracovávají zdarma (Kozák, 2019) (Sprinz et al., 2019).

Dlužník musí v insolvenčním řízení přistupovat ke svým povinnostem zodpovědně. Běžnou podmínkou oddlužení je zaměstnání jakožto snaha o maximální uspokojení věřitelů. Není-li dlužník práce schopen, postačí platba ze starobního či invalidního důchodu, dosahuje-li adekvátní výše, tedy OP je schopen splatit výše uvedené částky, po jejichž očištění zůstane alespoň životní minimum (Moravec, 2021).

VO by měl dle MVČR (2016) zvážit možnosti splátkových kalendářů při snižování závazků OP. Právě ten plánuje insolvenční soudce, který je po schválení oddlužení soudem určen. Plněním splátkového kalendáře se veřejný opatrovník u OP vyhne řešení úpadku intenzivnějšími formami řešení dluhů jako exekuce nebo konkurs (Kozák, 2019).

Je-li bankovní účet OP postižen exekucí, veřejný opatrovník pro něj musí zajistit tzv. chráněný účet, který je určen fyzickým osobám, jejichž platební účet je postižen exekucí. Umožňuje majiteli účtu bezhotovostně platit stejným způsobem jako z původního platebního účtu před jeho postižením exekucí, ale lze na něm hospodařit pouze s tzv. chráněnými příjmy. Na webových stránkách České národní banky je

specifikováno, co se rozumí chráněným příjmem a za jakých podmínek lze chráněný účet zřídit (Česká národní banka, 2024).

4.3.4 Odpovědnost veřejného opatrovníka za majetek

Při správě majetku je opatrovník trestně odpovědný dle § 220 trestního zákoníku, tedy pokud poruší zákonem uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat či spravovat cizí majetek a způsobí tím jinému škodu nikoli malou, hrozí mu trest odnětí svobody až na dva roky nebo zákaz činnosti. V případě, že se tohoto činu dopustí osoba se zvlášť uloženou povinností hájit zájmy poškozeného nebo pokud způsobí značnou škodu, může být potrestána odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem. Jestliže pachatel svým činem způsobí škodu velkého rozsahu, hrozí mu trest odnětí svobody na dva až osm let (Šámal, 2023). Ustanovení § 221 trestního zákoníku se týká porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti. Pokud někdo z hrubé nedbalosti poruší povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku a způsobí tím jinému značnou škodu, může být potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo zákazem činnosti. V případě, že se tohoto činu dopustí osoba se zvlášť uloženou povinností hájit zájmy poškozeného nebo pokud způsobí škodu velkého rozsahu, hrozí jí trest odnětí svobody až na tři roky (Šámal, 2023).

Zde je nutné zmínit, že veřejný opatrovník, tedy obec, je v obou případech v zákoně explicitně považována za osobu se zvlášť uloženou povinností hájit zájmy poškozeného, tudíž se na ní může vztahovat vyšší trestní sazba. Rovněž je důležité zdůraznit, že veřejný opatrovník je obec a nikoliv osoba starostou pověřená výkonem veřejného opatrovnictví. Pověřená osoba je proto odpovědná za výše zmíněnou a prokazatelně způsobenou škodu při správě cizího majetku dle platných ustanovení zákoníku práce, případně dalších doplňujících zákonných norem.

4.4 Péče o bydlení

Opatrovník by měl zmapovat bydlení OP a zjistit, zda je spokojen s místem svého bydliště a zda jsou podmínky jeho bydlení dostatečné. Je třeba se zaměřit na situace, kdy OP bydlí domově pro osoby se zdravotním postižením, v chráněném bydlení či jiné pobytové sociální službě, v rodině nebo jinde, kde je v izolaci. Dále je vhodné věnovat pozornost případům, kdy má OP zájem o osamostatnění a opuštění chráněného institučního prostředí. V takových případech by měl opatrovník zmapovat možnosti jiného bydlení

(MVČR, 2016). Při zajišťování potřeby bydlení OP zastupuje opatrovník v rozsahu stanoveném konkrétním rozsudkem. Obvykle se jedná o právní jednání jako koupě či prodej domu nebo bytu, uzavírání a ukončování nájemních, podnájemních či ubytovacích smluv, smluv o poskytování pobytové sociální služby a smluv o dílo týkajících se rekonstrukcí a oprav. Zda je k danému právnímu jednání nutný souhlas opatrovnické rady nebo soudu a řídí se pravidly pro běžná a neběžná právní jednání (MVČR, 2016).

S některými z těchto právních jednání může být spojena i změna bydliště OP. Bydlištěm se v tomto kontextu nerozumí trvalý pobyt evidovaný pro úřední účely, nýbrž bydliště definované v § 80 OZ. Za změnu bydliště se považuje například i změna místa poskytování či charakteru pobytové sociální služby, byť by se odehrávala v rámci jednoho města. Jelikož se jedná o zásadní zásah do života OP, opatrovník o takové změně nesmí rozhodnout samostatně, a to ani v případě, že by s ní OP souhlasil. Vždy je nutné získat souhlas soudu nebo opatrovnické rady, jak stanovuje § 480 odst. 1 OZ (Machová et al., 2020). V příloze 6 je uveden možný vzor návrhu na vyslovení souhlasu se změnou bydliště OP.

4.5 Péče zdraví

Při nabytí výkonu opatrovnictví by veřejný opatrovník měl zjistit informace ohledně diagnózy a celkového zdravotního stavu OP, stejně tak ohledně zdravotní péče, která je OP poskytována. Zaměřit by se měl na veškeré ošetřující lékaře, jako například praktického lékaře pro dospělé, stomatologa, psychiatra, psychologa, neurologa, atd., dále na preventivní prohlídky a plánované kontroly a vyšetření. Opatrovník má právo na plný přístup do zdravotnické dokumentace. Dále by měl zmapovat schopnosti a potřeby OP související se zajištěním potřebné zdravotní péče (MVČR, 2016).

Dle § 2642 odst. 1–2 OZ se ke každému úkonu v rámci péče o zdraví vyžaduje souhlas ošetřovaného, ledaže by zákon stanovil, že souhlasu není třeba. Rozhodnutím soudu přechází tato pravomoc na opatrovníka. Výjimkou jsou situace, kdy je potřeba poskytnout neodkladnou péči nutnou k záchraně života nebo neodkladnou péči, jejíž odložení by mohlo vést k trvalým následkům (Švestka, 2019).

Při péči o zdraví role veřejného opatrovníka spočívá zejména v udílení souhlasu s lékařskými zákroky a úkony a stěžejním jsou ustanovení OZ. Ustanovení §91 – §103 se

týkají ochrany osobnosti a integrity člověka. Stanovují, že lidské tělo je nedotknutelné a pod právní ochranou i po smrti. Do integrity jiného člověka lze zasáhnout pouze s jeho souhlasem, přičemž tento souhlas musí být udělen s vědomím o povaze zásahu a jeho možných následcích. Výjimkou jsou případy stanovené zákonem v § 93 OZ. Pakliže je OP schopen na základě svých rozumových schopností posoudit svůj stav a následky zákroku, může o něm rozhodnout sám, jestliže se nejedná o zákrok zanechávající trvalé následky (Mach, 2015).

Ve vztahu k omezení svéprávnosti dospělých osob je důležitý zejména odstavec 2 § 93 OZ, kde je uvedeno, že zákonný zástupce může udělit souhlas k zásahu do integrity zastoupeného, je-li to k přímému prospěchu osoby a ta není schopna dát souhlas sama. Toto ustanovení se může aplikovat právě v případech, kdy je svéprávnost dospělé osoby omezena, a tato osoba zároveň není schopna samostatně rozhodovat o zásazích do své integrity. Této možnosti by mělo být využíváno pouze v nezbytných případech a v míře, která je přiměřená konkrétní situaci. Při udělování souhlasu k zásahům do integrity by měl být vždy kladen důraz na nejlepší zájem OP a respektování jeho důstojnosti. Aplikuje se zejména v situacích, kdy OP není ve stavu, kdy by byl schopen o této skutečnosti rozhodovat nebo adekvátně nechápe následky takového rozhodnutí (Kopsa Těšinová et al., 2019).

Na výše uvedené přímo navazuje zákon č. 89/2012 Sb., OZ, který ve svém § 94 uvádí, že kdo chce na jiném člověku provést zákrok, musí mu srozumitelně vysvětlit povahu tohoto zákroku. Za řádně a srozumitelně podané vysvětlení lze považovat to, u kterého lze rozumně předpokládat, že druhá strana pochopila způsob a účel zákroku včetně očekávaných následků i možných nebezpečí pro své zdraví a rovněž i skutečnost, zda přichází v úvahu případně i jiný postup. Pakliže tohoto není OP schopen, souhlas uděluje opatrovník. Dále zákon č. 89/2012 Sb., OZ v § 101 uvádí, že pokud má být zasaženo do integrity člověka, který není schopen úsudku a zásah má být takového rázu, že je trvalý, neodvratitelný a může nést vážné následky nebo být veden takovým způsobem, který je spojený s vážným nebezpečím pro jeho život nebo zdraví, může být proveden jen se souhlasem soudu. Dále zákon č. 89/2012 Sb., OZ upřesňuje v § 103, že je-li OP již po zákroku, tedy po zásahu do jeho tělesné integrity, který byl ve stavu, kdy nemohl posoudit, co se s ním děje, a nedal sám k zákroku souhlas, musí mu být vysvětleno způsobem, kterému bude schopen

porozumět, jaký zákrok byl na něm proveden, a musí být poučen o jeho možných následcích i o riziku neprovedení zákroku.

Opatrovník by měl vynaložit maximální úsilí, aby OP byl lékařem řádně informován a byla mu vysvětlena povaha zákroku, jeho účel, očekávané následky a možná rizika. Je důležité, aby lékař přizpůsobil své vysvětlení mentálním schopnostem OP a použil takové prostředky komunikace, kterým bude OP schopen porozumět. Může se jednat například o zjednodušení odborných termínů, použití vizuálních pomůcek či praktických příkladů. Cílem opatrovníka by mělo být poskytnout OP maximum informací, aby si dokázal utvořit vlastní představu o zákroku a jeho dopadech. Jen tak může OP vyjádřit svůj postoj a případně udělit informovaný souhlas se zákrokem, pokud toho je schopen. Opatrovník by se měl ujistit, že OP skutečně porozuměl poskytnutým informacím, a to například kladením doplňujících otázek či žádostí o zopakování klíčových bodů. V případě, že ani přes veškerou snahu není OP schopen pochopit povahu a důsledky zákroku, je na opatrovníkovi, aby rozhodl v nejlepším zájmu OP (Pěkníková a Sciskalová, 2023).

Zákon č. 89/2012 Sb., OZ v § 96 uvádí, že k některým zásahům do integrity člověka se vyžaduje písemný souhlas. Dle § 96 je souhlas k zásahu do integrity člověka vždy vyžadován písemnou formou, má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví, dále se písemná forma vyžaduje k lékařskému pokusu na člověku, nebo zákroku, který zdravotní stav člověka nevyžaduje. To však neplatí, jedná-li se kosmetické zákroky nezanechávající trvalé nebo závažné následky. Ustanovení § 98 zákona č. 89/2012 Sb., OZ dále upřesňuje posloupnost poskytování souhlasu za pacienta, který nemá zákonného OZ zákoník zmiňuje, že v případě náhlého a patrného ohrožení života člověka, kdy ve stavu nouze není možné souhlas se zásahem získat, je možné zasáhnout okamžitě i bez uděleného souhlasu za podmínek, že zákrok je pro dotčenou osobu nezbytný a v prospěch jeho zdraví. A rovněž by v každé situaci mělo být v co možná nejvyšší míře bráno v potaz a respektováno ustanovení § 98 zákona č. 89/2012 Sb., OZ, které říká, že při zákroku i při udělení souhlasu se zákrokem se vezme zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasaženo.

Pro OP se dále uplatňuje stejný právní předpis jako pro nezletilé. Jedná se o § 35 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, který uvádí, že při poskytování zdravotních služeb pacientům je nezbytné zjistit jejich

názor na zamýšlené zdravotní služby, pokud to odpovídá jejich rozumové a volní vyspělosti vzhledem k věku. Tento názor musí být zohledněn jako faktor, jehož důležitost se zvyšuje úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti pacienta. Pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu. V případě OP se nepřihlíží k věku jako relevantnímu faktoru. Ustanovením § 35 odst. 2 však není dotčena možnost poskytování zdravotních služeb bez souhlasu v případech neodkladné péče (Mach, 2015).

Dle § 35 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, je poskytnutí zdravotních služeb OP na základě jeho souhlasu možné, ale opatrovník má nárok informovat se o výsledcích daného vyšetření. Odst. 3 § 35 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování uvádí, že v případě potřeby poskytnutí neodkladné nebo akutní péče rozhodne o jejím poskytnutí ošetřující zdravotnický pracovník.

Pokud poskytovatel zdravotních služeb pojme podezření, že je pacient obětí zneužívání, týrání ze strany opatrovníka, má právo vyloučit přítomnost opatrovníka během poskytování zdravotních služeb, a to konkrétně při vyšetření, jehož účelem je vyloučit známky zmíněných skutečností. Prakticky tedy lékař v případě podezření provede vyšetření, které prokáže nebo zamítne jeho podezření. Je-li výsledek takového vyšetření pozitivní, stává se lékařská zpráva podkladem pro změnu opatrovníka, případně slouží jako důkazní materiál trestněprávním řízení proti opatrovníkovi (Mach, 2015).

Existují výjimky, kdy k poskytnutí zdravotnických úkonů není zapotřebí souhlasu opatrovníka. OP lze bez souhlasu opatrovníka hospitalizovat, pakliže ohrožuje sebe nebo své okolí a v případě podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání (Kopsa, Těšínová et al., 2019).

Dle ustanovení § 38 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, pacientovi s omezenou způsobilostí k právním úkonům lze bez souhlasu poskytnout neodkladnou péči v případech léčby vážné duševní poruchy nebo při poskytování zdravotních služeb nezbytných k záchraně života či zamezení vážného poškození zdraví. Poskytovatel zdravotnické služby je povinen o hospitalizaci OP bez souhlasu informovat jeho opatrovatele. Není-li přítomen, informuje Policii ČR.

Pakliže OP z nějakého důvodu zákroku odporuje a nesouhlasí se zákrokem, který opatrovník schválil, uplatňuje se § 100 OZ, dle kterého provedení zákroku musí schválit soud. Naopak pokud zákonný zástupce se zásahem do integrity OP nesouhlasí, ačkoliv si jej OP přeje, lze zákrok rovněž provést pouze se souhlasem soudu, a to na návrh OP nebo osoby OP blízké. Stejně pravidlo platí pro zásah do integrity OP způsobem, který by zanechal trvalé, neodvratitelné a vážné následky nebo by byl spojen s vážným nebezpečím pro život či zdraví OP. Soud přivolí k zákroku, pokud je dle rozumného uvážení k prospěchu OP, a to po zhlédnutí OP a posouzení jeho stavu a přání (Kopsa, Těšinová et al., 2019).

V praxi pak nastávají situace, kdy je člověk do zařízení poskytující zdravotní péči přijat a držen v něm bez jeho souhlasu. Zákon č. 89/2012 Sb., OZ řeší tyto situace svými ustanoveními v § 104 až § 110 a říká, že zařízení musí o tomto stavu informovat zákonného zástupce nebo opatrovníka hospitalizovaného člověka a rovněž poskytovatel zdravotního zařízení musí do 24 hodin od přijetí takového člověka, informovat příslušný soud, který následně do 7 dnů o učiněném opatření rozhodne a rovněž podat dotčené osobě náležité vysvětlení jeho právního postavení i s informací o možnosti zvolit si zmocněnce nebo důvěrníka, kteří pak mohou jeho jménem uplatňovat jeho práva.

4.6 Péče o osobnost a mezilidské vztahy

Sociální vztahy a duševní zdraví jsou zásadními aspekty kvality života. Opatrovník proto pečuje i o tyto záležitosti. Jako u ostatních povinností, začíná se i zde zmapováním situace. Při mapování vztahové sítě OP je důležité zjistit interpersonální vztahy, které ovlivňují jeho život (Čtvrtlíčková et al., 2019). Je třeba identifikovat osoby, které jsou pro OP důležité, zda má nějaké blízké osoby, ať už příbuzné nebo přátele, a zda má dostatek sociálních kontaktů nebo dostatečnou možnost tyto kontakty získávat. Informace lze získat od samotného OP, pracovníků sociálních služeb, od předchozího opatrovníka nebo od blízkých osob, které OP znají. Je důležité získat kontakty na příbuzné a další blízké osoby v okolí OP, přičemž OP by měl se sběrem těchto informací souhlasit. Pokud tuto problematiku zmapoval v minulosti někdo jiný, je třeba se ujistit, že je zmapována správně a provést případné aktualizace a ověření správnosti (MVČR, 2016).

Průzkum se provádí ve třech rovinách, zkoumá se minulost, přítomnost a předpokládaná budoucnost OP (Pěkníková a Sciskalová, 2023). Při mapování osobní historie OP je třeba se souhlasem OP zjistit jeho minulost z hlediska osobního i profesního života. Ideální

formou je soupis životního příběhu OP nebo vyplnění vhodného dotazníku. Tímto způsobem vznikne písemný podklad, který je možno evidovat (MVČR, 2016).

Při mapování potřeb a přání OP je třeba zjistit jeho současná přání a potřeby. Informace je třeba vyhodnocovat obezřetně a pokud možno ve spolupráci s OP. Zmapované potřeby a přání je vhodné posoudit z hlediska reálných možností OP i opatrovníka, neboť často se přání OP liší od jeho schopností nebo disponibilních zdrojů (Pěkníková a Sciskalová, 2023). Potřeby a přání je vhodné také korigovat zjištěními u praktického lékaře a pracovníků sociálních služeb, kteří přicházejí do kontaktu s OP. Při zjišťování zájmů a koníčků OP je třeba se zaměřit na to, čemu by se chtěl věnovat. Je důležité zmapovat věci zvláštní obliby, koníčky a zájmy, včetně jejich náročnosti. Pokud má OP domácí zvířata, je nezbytné zajistit jejich evidenci, platbu poplatků a povinnou veterinární péči (MVČR, 2016).

Při mapování vizí a cílů OP do budoucna je důležité zjistit jeho sny a představy o tom, co by chtěl dělat nebo změnit. V některých případech může být nutné OP pomoci s vytvořením vlastní vize, zejména pokud se o to dosud nikdo nezajímal nebo mu někdo vytvořil negativní představu o světě. S OP je vhodné nastavit si realistické cíle do budoucna a nasměrovat ho tak, aby byl dostatečně motivovaný ke zlepšování své životní situace (MVČR, 2016).

5 Porovnání se slovenskou legislativou

Tato kapitola se zabývá řešením problematiky opatrovnictví SR, jenž je primárně upraveno v občanském zákoníku, zákoně o rodině a dalších souvisejících zákonech, obdobně jako v ČR. Kapitola se zaměřuje na právní institut omezení způsobilosti k právním úkonům, jeho vymezení a praktické využití. Dále jsou popsány postupy při ustanovení opatrovníka a posloupnost výběru vhodných osob pro tuto funkci. Kapitola také porovnává slovenskou praxi s českým systémem. V neposlední řadě jsou rozebrány povinnosti veřejného opatrovníka ve SR, včetně nutnosti schvalování určitých kroků soudem. V textu jsou uváděny citace ze slovenských zákonů.

5.1 Omezení způsobilosti k právním úkonům a opatrovnictví

Opatrovnictví je ve SR primárně upraveno v zákoně č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník a případně v dalších zákonech jako je zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok

a zákon č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok. Obdobně jako v ČR není ani v SR řešeno opatrovnictví jednou právní normou.

SR využívá dle zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník právní institut zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům. V § 10 odst. 1, 2 a 3 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník je uvedeno, že není-li fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, vůbec schopna činit právní úkony, soud ji zbaví způsobilosti k právním úkonům, je-li pak fyzická osoba pro duševní poruchu, která není jen přechodná, nebo pro nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných látek nebo jedů způsobilá činit jen některé právní úkony, soud její způsobilost k právním úkonům omezí a rozsah omezení určí ve svém rozhodnutí. Soud omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům změní nebo zruší, změní-li se nebo pominou-li důvody, které k němu vedly.

Jedná se o omezení způsobilosti k právním úkonům v reakci na ustanovení § 67 zákona č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok, ve znění pozdějších předpisů, ve kterém se říká, že každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat, tedy být procesně způsobilý, v tom rozsahu, v jakém je svéprávný. Tzv. zbavení způsobilosti k právním úkonům bylo na Slovenku zrušeno v roce 2016 novelou OZ a s platností zákona č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok (Štveček, 2019).

SR tak využívá poměrně široké vymezení při omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům, které v zákonu uvádí pouze nepřechodné duševní choroby a závislost na návykových látkách. Nicméně prakticky se zde řadí stejné kategorie osob, tedy mentálně handicapovaní, duševně nemocní i neurologicky nemocní jako Alzheimerova choroba a jinými demencemi jako v ČR. Je potřeba zmínit, že zbavení způsobilosti k právním úkonům byla ve SR zrušena novelou příslušného zákona v roce 2016. Také je vhodné zmínit, že termín způsobilost k právním úkonům byl v ČR od platnosti zákona č. 89/2012 Sb., OZ nahrazen termínem svéprávnost, přičemž právní terminologie SR stále používá termín způsobilost k právním úkonům. Je to pravděpodobně způsobeno dosavadními novelizacemi původní právní normy občanského zákoníku SR, přičemž v ČR byl vydán zcela nový občanský zákoník, který se od původní právní normy liší v mnoha směrech.

Řízení o omezení, změně či navrácení způsobilosti k právním úkonům se řídí ustanoveními zákona č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok, v němž například

§ 233 uvádí, že návrh na zahájení řízení může podat mimo osoby, jež se omezení týká i blízká osoba, poskytovatel zdravotní péče, poskytovatel sociální služby nebo ten kdo má na věci právní zájem. Celé řízení je upraveno v § 231 až § 251 zákona č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok. Řízení ve věci ustanovení opatrovníka je upraveno v § 272 až § 277 zákona č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok a je bez návrhu. Zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok ve svém § 187 popisuje přípustné důkazní prostředky a mimo jiné i znalecký posudek a zhlédnutí osoby, které se řízení týká. Zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník pak v § 27 až § 30 řeší, komu soud jmenuje opatrovníka, tedy nejen osobám omezených ve způsobilosti k právním úkonům, ale i osobám, u kterých není znám pobyt, ale je řízení v jejich zájmu nebo v zájmu veřejném, případně z jiných vážných důvodů. Rovněž je zmíněno, že opatrovník provádí běžnou správu majetku omezeného a v neběžných záležitostech musí požádat o souhlas soudu. Soud rovněž dle § 30 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník rozhoduje v záležitostech střetu zájmů zastupujícího se zastupovaným nebo jednoho zástupce více zastupovaných, kdy soud ustanoví zvláštního zástupce.

Podle vyhlášky Ministerstva spravdnosti SR č. 543/2005 Z. z., o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné súdy, krajské súdy, Špecializovaný trestný súd a vojenské súdy a jejího § 48 ods. 8 platí, že pověřený zaměstnanec soudu zabezpečí uložení rozhodnutí soudu o omezení způsobilosti k právním úkonům v elektronické podobě spolu s doložkou právní moci do Notářského centrálního registru listin. To vykoná ve lhůtě tří pracovních dní ode dne vyznačení právní moci.

Notářský centrální registr listin vede Notářská komora SR podle zákona č. 323/1992 Zb., o notároch a notárskej činnosti (notársky poriadok) a podle jeho § 74 ods. 1, se z notářských zápisů, s výjimkou zápisů závětí, vydávají ověřené opisy.

V této části je praxe SR odlišná od praxe ČR. V praxi v ČR je rozsudek o jmenování opatrovníka uložen v opatrovnickém spisu u příslušného soudu, rovněž jím disponuje opatrovník, případně OP, soud potom do Centrálního registru obyvatel provede záznam o pravomocném zastupování opatrovníkem dané osoby. Jinde se již rozhodnutí soudu o jmenování opatrovníkem a omezení svéprávnosti dané osoby neukládá. Ověřený opis takového rozsudku pak, v případě nezbytné potřeby, pořizuje opatrovník sám.

Ustanovení § 27 odst. 2 a 3 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník uvádí, že zákonným zástupcem fyzické osoby, která byla rozhodnutím soudu zbavena

způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena, je soudem ustanoven opatrovník. Nemůže-li být opatrovníkem ustanoven příbuzný fyzické osoby ani jiná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení opatrovníkem, jmenuje soud opatrovníkem orgán místní správy nebo jeho zařízení.

Zajímavým rozdílem však je tzv. právní nástupnictví v opatrovnictví, kdy je stanoven následující postup. Pokud nelze ustanovit opatrovníkem příbuzného fyzické osoby, jako je zletilý potomek, manžel, rodič či prarodič zastupovaného v tomto přesném pořadí ani jinou osobu splňující podmínky pro jmenování, pak soud jmenuje opatrovníkem místní orgán (Vojčík, 2021).

Posloupnost tedy přesně a jasně stanovuje, na kterou osobu nástupnictví přechází, než dojde na posledního v řadě, místní orgán, tedy veřejného opatrovníka.

V SR neexistuje přesný ekvivalent české opatrovnické rady jakožto poradní a kontrolní orgán soudu, jak je tomu v ČR dle OZ. Úřad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím (2023) upozorňuje na zastaralost legislativy. Přestože bylo v roce 2016 zrušeno zbavení způsobilosti k právním úkonům, její omezení stále vyžaduje reformu. V posledních deseti letech byla omezení způsobilosti v zahraničí postupně zrušena a je představen model tzv. podporovaného rozhodování. Právo na rozhodování se pak nepřevádí na jiné osoby, ale daná osoba má svůj okruh poradců, jejichž úkolem je zjistit vůli podporované osoby, a chránit jej. O takovém podporovateli nemusí rozhodovat soud, záleží však na rozhodnutí zákonodárců daného státu. Stejně tak není nutné měnit podporovatele, jako je tomu v případě omezení způsobilosti k právním úkonům, například v řízení o změně opatrovníka nebo o obnovení způsobilosti k právním úkonům, což je často dlouhodobý a náročný proces. Koncept tzv. podporovaného rozhodování byl implementován v Rakousku a Španělsku od roku 2021. Zde zároveň neexistuje žádné zákonné omezení způsobilosti, pouze systém podporovaných rozhodování. V ČR tento institut zastává opatrovnická rada. Tato součást opatrovnictví je dokonce zakotvena přímo v legislativě, přestože současně omezení svéprávnosti jakožto právní institut přetrvává (Úřad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, 2023).

5.2 Povinnosti veřejného opatrovníka

Veřejný opatrovník by měl zohledňovat minulé i současné přání osoby, kterou zastupuje, pokud je lze zjistit. Kromě toho by měl reflektovat také názory příbuzných, poskytovatelů primární péče, spolubydlících a dalších osob, které mají zájem na blahu zastupovaného nebo byly označeny za osoby, s nimiž má být konzultován stav OP. Jedná se o praktickou implementaci tzv. podporovaného rozhodování, které přestože není zákonem přímo ukotveno, chápe se jako součást dobré praxe. Zastupovaný by měl mít možnost využít této podpory při rozhodování způsobem, který respektuje jeho přání, názory a práva a být o ní opatrovníkem řádně informován. Podporované rozhodování musí respektovat právo na důstojnost, tělesnou nedotknutelnost, soukromí a autonomii osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům. Tyto principy vycházejí z lidských práv a ústavního základu (Horváth a Andrášiová, 2015).

Tyto principy respektu k osobě, která je opatrovníkem zastupována a k jeho dříve nebo kdykoliv vysloveným přáním je naprosto stejnou praxí v ČR i SR. Důvodem je přistoupení ČR i SR k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením a její implementace do platných zákonů.

Opatrovník je povinen udržovat vhodný kontakt se zastupovaným za účelem získání potřebných informací k vypracování zprávy pro soud. Intenzita a doba kontaktu nejsou stanoveny, upřednostňuje se však přímá komunikace s pořizováním písemných poznámek. Návštěva zastupovaného by měla probíhat v jeho přirozeném prostředí. U imobilních klientů je nutné osobní setkání alespoň jednou měsíčně v zařízení, kde pobývají (Štveček, 2019). Pokud dojde ke změně obvyklého bydliště zastupované osoby, je nutno nahlásit soudu významnou změnu bydliště, tj. změna obce, která veřejné opatrovnictví vykonává. Trvalé bydliště není jediným kritériem, ale zohledňuje se i obvyklé bydliště (Štveček, 2019).

Rozsah povinností opatrovníka je téměř shodný v ČR se SR. Rovněž rozlišování trvalého a skutečného pobytu pro stanovení příslušnosti obce pro výkon veřejného opatrovnictví je shodný. V zákonech SR a ČR je stále mnoho shodných úprav což je odrazem doby do roku 1993, kdy došlo k rozdělení jednotlivých států, přičemž legislativní základ ČR i SR zůstal stejný a až v průběhu let následujících dochází k jeho úpravám a možným odlišnostem v pojetí jednotlivých zákonných norem.

Dle zásady proporcionality a subsidiarity při zásahu do integrity osoby a podpory autonomie osoby může být opatrovník jmenován pouze pro záležitosti nebo právní úkony, v nichž je opatrovnictví nezbytné. Soud musí zkoumat, zda je nezbytné, aby opatrovník jednal místo zastupovaného. Opatrovnictví obvykle není nezbytné, pokud je osoba zastoupena na základě plné moci (Vojčík, 2021).

Zákon č. 576/2004 Z. z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov stanovuje pravidla pro poskytování zdravotních služeb a s tím související úkony, například podepisování souhlasů a podávání informovaných souhlasů osobám, které mají zákonného zástupce, tedy opatrovníka. V ustanovení § 6 je mimo jiné uvedeno, že pokud odmítne zákonný zástupce podepsat informovaný souhlas, podá poskytovatel zdravotních služeb návrh na soud a do rozhodnutí soudu smí být poskytována pouze taková péče, která je nezbytná pro záchranu života dotčené osoby, případně se jedná o taxativně vyjmenované případy, kdy není informovaný souhlas vyžadován.

Opatrovník je povinen vést řádnou evidenci o zastoupené osobě, která zahrnuje spisovou značku, evidenci dokumentů souvisejících s případem, přijímání pošty a přímé zastupování jménem a pro účet zastupovaného. Řádná evidence zastoupeného veřejným opatrovníkem dále obsahuje peněžní deník se soupisem majetku a stavem bankovního účtu, zápisy z jednání, kopie dokladů totožnosti, informace o dlužích a věřitelích, schůzkách, prohlášeních a přáních zastupované osoby. Při převzetí opatrovnictví je nutné zmapovat dluhy a závazky zastupovaného, informovat věřitele o adrese pro doručování a oznámit bance, že klient má opatrovníka, aby mohly být například zřízeny trvalé příkazy a inkasa (Horváth a Andrášiová, 2015).

Kontrolu opatrovnictví pak může, kromě příslušného soudu, dle zákona č. 176/2015 Z. z., o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vykonávat dle § 10 komisař pro osoby se zdravotním postižením, který buď na základě podnětu, nebo z vlastní iniciativy monitoruje dodržování práv osob se zdravotním postižením a u orgánů veřejné správy může požadovat informace o výkonu jejich oprávnění.

Jak uvádí Štveček (2019) řada kroků opatrovníka musí být předem schválena soudem. Opatrovník nesmí jednat jménem a na účet zastupovaného bez souhlasu soudu v následujících případech: převzetí dluhu, zavázání se k závazku, poskytnutí záruky,

zřízení obchodní společnosti, zastavení majetku zastupovaného, zřízení notářského zápisu exekučního titulu, vystavení směnky, zřízení zástavního práva k nemovitosti nebo majetku zastupovaného, uložení jeho majetku do úschovy nebo obchodního majetku, převzetí závazku zvýšit základní kapitál jako nový společník a převod nemovitého majetku ve vlastnictví zastupovaného. Štveček (2019) dále uvádí, že kromě toho platí zákaz bezplatného či jinak nevýhodného převodu majetku zastupovaného na opatrovníka nebo jeho blízké. Opatrovník je povinen podat návrh na schválení právního úkonu soudem, a to i v případech změny bydliště zastupovaného, poskytnutí pobytové sociální péče nebo uzavření smlouvy s delší dobou plnění, konkrétně opakované plnění s dobou závazku delší než 4 roky. Štveček (2019) dodává, že pravidla pro schvalování soudem jsou takto nastavená zejména, protože absentuje možnost zřízení oficiální opatrovnické rady, a soud proto omezuje vlastní jednání opatrovníka, které by mohlo být potenciálně v rozporu se zájmy OP.

Ačkoliv v ČR, na rozdíl od SR, oficiální možnost vzniku opatrovnické rady existuje jakožto kontrolního orgánu pro opatrovníky, podpůrného orgánu pro OP a rovněž podpůrného orgánu pro soud rozhodující o věcech opatrovnictví, a měla by soudu snižovat zátěž při řešení opatrovnických záležitostí, které musí být schváleny opatrovnickou radou nebo potažmo soudem, tak četnost již soudem ustanovených opatrovnických rad v ČR je tak nízká, že důvod jejího ukotvení v právní normě se zatím mívá účinkem. Otázkou tedy zůstává, jestli neexistence možnosti zřízení opatrovnické rady v systému opatrovnictví v SR je pro výkon opatrovnictví, potažmo soudy SR, podstatnou ztrátou.

Výsledkem porovnávání výkonu opatrovnictví v ČR a v SR je zjištění, že díky historickému spojení obou států ve společném státní zřízení, jsou zákonné normy v mnoha případech velmi podobné, někdy i shodné. Rovněž problémy spojené s výkonem opatrovnictví jsou hodně podobné. Základním problémem obou států je nejednotná legislativa zabývající se pouze výkonem opatrovnictví. V obou případech dochází k nárůstu administrativní zátěže veřejných opatrovníků, dále k nárůstu počtu osob, především vlivem vývoje demografické křivky obou států – stárnutí populace, které nejsou schopni samostatného rozhodování a jsou vhodnými adepty na zastupování formou opatrovnictví. Rozdílnost lze zaznamenat v některých, zatím nerealizovaných, návrzích na legislativní změny. Především SR se spíše přiklání k jisté formě podporovaného zastupování, jako například v Rakousku a rovněž k možnému

zastupování osob omezených ve způsobilosti ke správním úkonům advokátem. V ČR se zatím návrhy změn současné legislativy přiklání k možnosti postoupení veřejného opatrovnictví z malých obcí, které nejsou schopny řádně vykonávat veřejné opatrovnictví, na obce větší, které disponují více zaměstnanci. Rozdíl lze shledat v poskytování finančního příspěvku státu jednotlivým veřejným opatrovníkům na výkon veřejného opatrovnictví. V ČR se sice nejedná o účelovou dotaci, ale na částku zahrnutou do příspěvku na výkon státní správy, ale v SR se veřejné opatrovnictví vykonává v podstatě bez státního příspěvku. SR má v některých aspektech dost rozdílně nastavené mechanismy financování obcí v porovnání s ČR. Spojujícím prvkem právních úprav ČR i SR, alespoň co se opatrovnictví týče, zůstává, že do zásadních úprav zákonů, které by byly pro výkon opatrovnictví, potažmo veřejného opatrovnictví, účelné, se zákonodárci neženou.

6 Vyhodnocení

V této kapitole jsou sumarizovány výsledky diplomové práce. Kapitola je strukturována do čtyř hlavních výzkumných otázek stanovených na začátku práce. První otázka se zaměřuje na příčiny a soudní procesy vedoucí k omezení svéprávnosti v ČR. Druhá otázka zkoumá hlavní legislativní náležitosti opatrovnictví v ČR, včetně role opatrovnické rady. Třetí otázka se věnuje základním povinnostem veřejného opatrovníka dle občanského zákoníku a souvisejících předpisů v ČR. Poslední výzkumná otázka se zabývá právními předpisy a postupy spojenými s veřejným opatrovnictvím SR a jejich srovnáním s českou právní úpravou.

Výzkumná otázka č. 1 – Jaké příčiny a soudní procesy jsou spojeny s omezením svéprávnosti v ČR?

Omezení svéprávnosti je závažným zásahem do práv člověka, a tudíž k němu lze přistoupit pouze v jeho vlastním zájmu, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho jedinečnosti, a pokud mírnější formy zastupování a podpory nepostačují. Přitom musí být důkladně vzat v úvahu rozsah a stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Nejčastějšími zdravotními příčinami vedoucími k podání návrhu na omezení svéprávnosti jsou různé formy demence, schizofrenie, mentální retardace různého stupně a duševní poruchy v důsledku nadužívání alkoholu či jiných návykových látek.

Proces omezení svéprávnosti probíhá soudní cestou. Pouze soud je oprávněn rozhodovat. Návrh na zahájení řízení může podat osoba blízká, zdravotnické zařízení, případně jiná zařízení, ve kterých osoba pobývá. Podnět k omezení svéprávnosti může podat prakticky kdokoli. V návrhu je třeba precizně vylicít skutkové okolnosti a právní důvody, pro které navrhovatel považuje omezení svéprávnosti za nezbytné. Klíčovým podkladem pro rozhodnutí soudu je znalecký posudek z oboru psychiatrie, který posuzuje duševní stav osoby, míru ovlivnění schopnosti právně jednat v různých oblastech života a zda osobě hrozí závažná újma. Soud může omezit svéprávnost v rozsahu, v jakém osoba není schopna právně jednat, a to buď v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na dobu určitou, nejdéle však 3 roky, ve výjimečných případech lze lhůtu prodloužit na 5 let. Po uplynutí lhůty soud omezení svéprávnosti znovu přezkoumává, nebo omezení zaniká. Zároveň, soud jmenuje opatrovníka, který bude osobu v rozsahu omezení stanoveném soudem zastupovat.

Rozsah omezení svéprávnosti se může týkat různých oblastí života, přičemž soud by měl vždy pečlivě zvážit, ve kterých konkrétních záležitostech je omezení svéprávnosti nezbytné pro ochranu zájmů osoby. Osobu nelze omezit v záležitostech samostatného právního jednání v záležitostech každodenního života. Existují i další oblasti, do kterých omezení svéprávnosti nemůže zasahovat. Jsou jimi záležitosti týkající se vzniku a zániku manželství a výkonu rodičovských povinností a práv, pakliže neohrožují zdravý vývoj dětí. Pokud jde o rodičovská práva, soud může rozhodnout trojím způsobem – omezit svéprávnost rodiče bez omezení rodičovské odpovědnosti, zcela omezit svéprávnost v rozsahu výkonu rodičovské odpovědnosti nebo omezit svéprávnost v rozsahu výkonu rodičovské odpovědnosti se zachováním výkonu povinnosti a práva péče o dítě či osobního styku s ním. Rozhodování o omezení rodičovských práv se koná pouze, pokud omezovaný ve svéprávnosti je rodičem, o omezení v této oblasti se nerozhoduje tzv. předem. Ohledně pořizování pro případ smrti zákon umožňuje i osobám s omezenou svéprávností sepsat závěť, pokud se jejich stav přechodně zlepšil natolik, že jsou schopni projevit svou vůli, což je na posouzení notáře. Důležitým aspektem je respektování dříve vyslovené vůle osoby ohledně budoucí správy záležitostí nebo určení opatrovníka, případně dříve vyslovený souhlas či nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb pro případ budoucí nezpůsobilosti osoby.

Výzkumná otázka č. 2 – Jaké jsou hlavní legislativní náležitosti opatrovnictví v ČR?

Opatrovníka jmenuje soud a současně určí rozsah jeho práv a povinností. Soud by měl při výběru opatrovníka přihlížet k přáním OP, jeho potřebám a podnětům osob jemu blízkých. Opatrovníkem nemůže být jmenována osoba nezpůsobilá k právním úkonům nebo osoba, jejíž zájmy jsou v konfliktu se zájmy OP. Opatrovnictví může být ukončeno odvoláním opatrovníka soudem, a to buď na základě žádosti samotného opatrovníka, ale nikoliv veřejného opatrovníka, nebo z rozhodnutí soudu v případě, že opatrovník neplní řádně své povinnosti. Současně s odvoláním opatrovníka soud jmenuje OP nového opatrovníka. Ovšem samotné opatrovnictví nezaniká ani smrtí opatrovníka, ani jeho odvoláním, v takových případech přechází automaticky na veřejného opatrovníka, kterým je obec podle místa bydliště OP. Chybí jasný mechanismus informování veřejného opatrovníka o změnách a nedostatečné právní nástroje pro výkon opatrovnické funkce v přechodném období.

Od platnosti OZ, tedy od roku 2014, lze souběžně s opatrovníkem jmenovat, v zájmu OP, i opatrovnickou radu. Členové opatrovnické rady jsou voleni na schůzi osob blízkých OP a jeho přátel. Opatrovnická rada musí mít alespoň tři členy, v odůvodněných případech může její působnost vykonávat jen jedna osoba jmenovaná soudem. Úkolem opatrovnické rady je chránit zájmy OP, vyjadřovat se k zásadním právním jednáním opatrovníka, přezkoumávat zprávy a vyúčtování opatrovníka a v případě potřeby iniciovat změny. Členství v radě je založeno na volbě a trvá po dobu neurčitou, člen může ze své funkce odstoupit nebo být odvolán soudem. Opatrovnická rada má pravomoc udělovat souhlas s určitými rozhodnutími opatrovníka v osobní a majetkové sféře OP. Poskytuje také soudu stanoviska ve věcech správy majetku. Průběžně dohlíží na hospodaření s majetkem OP a může vyžadovat mimořádná vyúčtování. V zájmu OP může rozhodnout, že i další rozhodnutí opatrovníka budou podléhat jejímu souhlasu. Rozhodnutí rady může být zvráceno soudem na návrh člena rady, opatrovníka nebo OP.

Veřejné opatrovnictví se nachází na pomezí soukromého a veřejného práva a představuje záchranu pro osoby s omezenou svéprávností, které nemají jinou vhodnou osobu schopnou vykonávat funkci opatrovníka. Výkon veřejného opatrovnictví je upraven především v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. V současnosti neexistuje speciální zákon upravující pouze opatrovnictví se zaměřením i na výkon veřejného opatrovnictví.

Veřejným opatrovníkem bývá jmenována obec, v níž má OP své bydliště ve smyslu § 80 OZ. Obec se může stát veřejným opatrovníkem buď na základě pravomocného rozhodnutí soudu, nebo přechodem ze zákona v případě úmrtí či odvolání předchozího opatrovníka. Jmenování veřejného opatrovníka nevyžaduje souhlas obce ani OP. Výkon veřejného opatrovnictví obcí spadá do výkonu přenesené působnosti státu a je považován za výkon správních činností. Funkci veřejného opatrovníka zastává zaměstnanec obce nebo právnická osoba zřízená obcí za tímto účelem.

Výzkumná otázka č. 3 – Jaké jsou základní povinnosti veřejného opatrovníka dle občanského zákoníku a souvisejících předpisů?

Veřejný opatrovník, jakožto každý opatrovník, jedná v otázkách zastupování OP pouze v rozsahu omezení OP stanovené v rozsudku příslušného soudu. V oblastech práv OP, ve kterých není omezen, jedná OP samostatně. Každý opatrovník musí při plnění svých povinností zohledňovat dříve vyjádřená právní prohlášení, názory a přesvědčení OP. Dbá také na to, aby způsob života OP odpovídal jeho schopnostem a přáním. Převzetí opatrovnictví je spojeno s vyřizováním řady administrativních úkonů spojených s osobou OP. Značná pozornost je věnována správě majetku OP. Opatrovník je povinen do dvou měsíců od jmenování vyhotovit soupis spravovaného jmění a následně každoročně předkládat roční vyúčtování správy jmění. Běžné hospodaření zahrnuje zmapování příjmů a výdajů, zajištění sociálních služeb a dávek, zřízení bankovního účtu, sestavení rozpočtu a sledování toku peněz OP. V případě dluhů OP může opatrovník zvážit možnosti splácení a případně přistoupit k oddlužení. Při správě majetku je opatrovník trestně odpovědný za porušení povinnosti opatrovat či spravovat cizí majetek. Další oblastí je péče o bydlení OP. Opatrovník by měl zmapovat podmínky bydlení OP a v případě potřeby zajistit vhodnější variantu. V této části je využívána spolupráce veřejného opatrovníka se sociálním pracovníkem dané obce. Změna bydliště OP podléhá souhlasu soudu nebo opatrovnické rady. Opatrovník také pečuje o zdraví OP. Jeho role spočívá zejména v zajištění potřebné lékařské péče, seznámení se zdravotním stavem OP a rovněž v udílení souhlasu s lékařskými zákroky a úkony s respektem vůči zachování integrity člověka a jeho dříve vysloveným přáním. Ve vybraných případech o zásahu do integrity člověka rozhoduje soud. Veřejný opatrovník zajistí, aby byla OP odborníkem srozumitelně vysvětlena povaha zákroku, jeho účel, očekávané následky a možná rizika. V případě, že by docházelo k rozporu mezi přáním opatrovníka a OP, rozhoduje opět soud.

Opatrovník také věnuje péči o osobnost a mezilidské vztahy OP. Průzkum se provádí ve třech rovinách – zkoumá se minulost, přítomnost a předpokládaná budoucnost OP. Opatrovník by měl zmapovat vztahovou síť OP, identifikovat pro něj důležité osoby a zajistit dostatek sociálních kontaktů či příležitostí k jejich získání. Měl by také prozkoumat osobní historii OP, jeho současná přání, potřeby, zájmy a koníčky. Společně s OP by měl nastavit realistické cíle do budoucna a motivovat ho ke zlepšování životní situace.

Výzkumná otázka č. 4 – Jaké právní předpisy a postupy jsou spojeny s veřejným opatrovnictvím Slovenské republiky?

SR má opatrovnictví primárně upraveno zákonem č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník a následně například zákonem č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok a zákonem č. 161/2015 Z.z., civilný mimosporový poriadok. Ani SR nemá opatrovnictví řešené jednou speciální právní normou, navíc změny v platné legislativě, jsou většinou pouze dílčí a upravují jen malé části zákonů, které byly přijaty v dobách hodně minulých, a tedy mnohdy neodpovídají současným potřebám společnosti. Rovněž časté dílčí novelizace současných právních norem SR, nepřinášejí do současného systému, například při řešení situace zastupování člověka, příliš přehlednosti. SR využívá právní institut omezení způsobilosti k právním úkonům podle § 10 OZ, a to v případech nepřechodné duševní poruchy nebo nadměrného požívání návykových látek a jedů, což je poměrně úzké vymezení, přičemž zde nejsou vyjmenovány osoby s neurologickým onemocněním jako například Alzheimerova choroba. Tyto osoby jsou pak posuzovány jako osoby se zdravotním postižením dle jiného zákona. Forma zbavení způsobilosti k právním úkonům bylo SR zrušeno v roce 2016 a nadále je možná pouze forma omezením způsobilosti k právním úkonům.

Návrh na omezení způsobilosti k právním úkonům podává na soud dle místa bydliště budoucí omezené osoby blízká osoba, poskytovatel zdravotní péče, poskytovatel sociálních služeb, nebo ten, kdo má na věci právní zájem. Soud může za určitých okolností upustit od znaleckého posudku a vyslechnout pouze ošetřujícího lékaře osoby, o jejímž omezení se jedná. Soud může řízení zastavit, pokud nejsou splněny podmínky pro omezení osoby k právním úkonům a rovněž může stanovit, že pokud podávala návrh na omezení sama osoba, které se omezení týká, může nový návrh podat až za 6 měsíců, ale jen za podmínky, že zlepšení jeho zdravotního stavu nelze očekávat.

Řízení o jmenování opatrovníka je bez návrhu, protože příslušný soud musí osobě omezené ve způsobilosti k právním úkonům jmenovat opatrovníka. Opatrovník může být jmenován pouze v zájmu OP a po náležitém přihlédnutí k jeho životní situaci. Pokud nelze ustanovit opatrovníkem příbuzného nebo jinou vhodnou osobu, soud jmenuje opatrovníkem orgán místní správy nebo jím zřízenou organizaci, která jedná svým jménem. Posloupnost ustanovování opatrovníka je tedy podobná jako v ČR, veřejný opatrovník přichází v úvahu až jako poslední možnost. Zajímavým rozdílem je tzv. právní nástupnictví v opatrovnictví, které jasně stanovuje pořadí rodinných příslušníků, na které opatrovnictví přechází, než dojde na veřejné opatrovnictví. Po vydání rozsudku o omezení osoby ve způsobilosti k právním úkonům, soud zabezpečí jeho uložení v Notářském centrálním registru listin.

Ve SR neexistuje přesný ekvivalent české opatrovnické rady jako poradního a kontrolního orgánu. Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím upozorňuje na zastaralost slovenské legislativy a potřebu její reformy. V zahraničí se prosazuje model tzv. podporovaného rozhodování, kdy se právo na rozhodování nepřevádí na jiné osoby, ale daná osoba má svůj okruh poradců, kteří zjišťují její vůli a chrání její zájmy. Tento koncept byl implementován například v Rakousku a Španělsku v roce 2021 a SR se ve svých návrzích na novelizaci legislativního rámce týkajícího se omezení způsobilosti k právním úkonům a potažmo opatrovnictví přiklání.

Povinnosti veřejného opatrovníka SR jsou velmi podobné těm v ČR. Na prvním místě je respektování přání OP a zohledňování názorů osob jemu blízkých, což je považováno za příklad dobré praxe. Opatrovník je povinen udržovat vhodný kontakt s OP, získávat potřebné informace a vypracovávat zprávy pro soud. Musí také vést řádnou evidenci OP, včetně spisové dokumentace, peněžního deníku a soupisu majetku. Řada kroků opatrovníka, zejména v majetkové oblasti, podléhá předchozímu schválení soudem. Existuje také zákaz bezplatného či nevýhodného převodu majetku OP na opatrovníka nebo jeho blízké.

Diskuse

Z výše uvedených zjištění je zjevné, že prostoru pro případná další opatření související s výkonem obecně opatrovnictví, ale primárně pro veřejné opatrovnictví je poměrně dost. To, že zastupovat zletilého člověka, jakoukoliv formou, bude nezbytně nutné stále, je

fakt. A důvodem není jen vývoj demografické křivky směrem k stárnutí populace, ale i skutečnost, že i lidé v nižším než v seniorském věku, ať už následkem nemoci, úrazu nebo vrozeného omezení nejsou schopni zcela nebo jen v určitých aspektech život jednat sami za sebe, aniž by nebyli ohroženi vážnou újmou a nebyla dostatečně chráněna jejich práva a zachována jejich individualita. Jednou z možných příčin, a to především u výkonu veřejného opatrovnictví, je odklon současné společnosti od pospolitého rodinného života, tak jak to bylo zvykem v dobách minulých, kdy se rodinní příslušníci zcela přirozeně a mnohdy i bez zásahu a pomoci státu nebo jeho opatření, postaraly o osoby, které tuto podporu, péči a pocit bezpečí potřebovaly. Dnes jsou tyto osoby mnohdy odkázáni sami na sebe, bez potřebného fungujícího rodinného zázemí a velmi často se proto stávají opatrovanci veřejných opatrovníků, jejichž úkolem, často v úzké spolupráci se sociálními pracovníky, je zajistit potřebnou podporu, ochranu jejich zájmů a potřebné bezpečí. Otázkou zůstává, kdo, kdy a jakým směrem se v otázce omezení svéprávnosti a opatrovnictví, potažmo veřejného opatrovnictví ČR vydá. Námětů na možné změny v legislativním nastavení, v metodickém ukotvení systému zastupování dospělého člověka je mnoho, jen zdá se, není vůle komplexně tuto problematiku řešit. Už jen díky roztržitosti zákonných norem, které řeší problematiku veřejného opatrovnictví, se o věcnou příslušnost řešení některých sporných otázek, přetahují nebo si spíše předávají celkem tři ministerstva ČR, a to Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo spravedlnosti.

Z výsledků porovnání výkonu opatrovnictví v ČR a SR je zjevná podobnost vycházející především z historie obou států, kdy byli spojeni v jedno státní zřízení a rovněž zákony a jisté zvyklosti byly společné. V současném nastavení platných právních norem týkajících se výkonu opatrovnictví je ČR trochu v předstihu před SR. Zákony, které se opatrovnictví týkají, popisují celý proces omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka přesněji a podrobněji než platné právní normy SR. Z porovnávání dostupných zdrojů, a nejen zákonných norem, především z různých návrhů odborné veřejnosti na legislativní změny v nastavení výkonu opatrovnictví a omezení práv dospělých osob, je současná představa směřování této problematiky ve SR spíše podle vzoru podporovaného zastupování jako v Rakousku nebo Španělsku. Tedy jistý odklon od návrhů v ČR, kde tento vzor není směrem, kterým by se legislativní úpravy omezení svéprávnosti a opatrovnictví obecně chtěly dát.

Pro SR je koncept podporovaného rozhodování s absencí institutu omezení svéprávnosti či způsobilosti k právním úkonům, který se prosazuje v zahraničí jako alternativa k opatrovnictví, inspirativní. Bylo by přínosné prozkoumat jeho principy, implementaci v různých zemích a možnosti přenosu do českého prostředí. Rovněž by bylo užitečné provést komparativní studii právní úpravy a praxe veřejného opatrovnictví ve více evropských zemích. Pozornost by si zasloužily především státy, které v poslední době přistoupily k reformám opatrovnického systému a zrušení institutu omezení svéprávnosti jako Rakousko a Španělsko.

Závěr

Diplomová práce se zabývá problematikou veřejného opatrovnictví v ČR. Hlavním cílem práce bylo popsat a vysvětlit aktuálně platné institucionální nastavení péče o osoby, jimž byl veřejný opatrovník jmenován, tedy vysvětlit legislativní nastavení výkonu veřejného opatrovnictví v ČR. Dílčím cílem práce bylo porovnání výkonu veřejného opatrovnictví u zletilých osob ČR s výkonem veřejného opatrovnictví SR.

Veřejné opatrovnictví představuje důležitý institut pro ochranu práv a zájmů osob s omezenou svéprávností, které nemají jinou vhodnou osobu schopnou zastávat funkci opatrovníka. V ČR i ve SR je výkon veřejného opatrovnictví svěřen obcím, případně jimi zřízeným právníckým osobám. Funkci veřejného opatrovníka vykonává zaměstnanec obce, který musí splňovat zákonné podmínky způsobilosti a schopnosti hájit práva OP a celý systém opatrovnictví a omezení některých práv zletilých osob, je v obou státech velmi podobný. Odlišnosti jsou poměrně malé, základ procesu omezení a průběh řízení o omezení práv a jmenování opatrovníka je hodně podobný.

Podrobným studiem a srovnáváním získaných zdrojů, tedy především zákonů ČR a SR bylo získáno dostatečné množství relevantních informací pro zpracování a dosažení cílů diplomové práce. Ačkoliv je práce spíše teoretického rázu, tedy nebyl součástí zpracování žádný výzkum zaměřený na téma práce, ale jednalo se především o výběr a studium získaných zdrojů literatury, odborných článků a přesných znění jednotlivých zákonů, výsledkem diplomové práce je aktuální přehled nastavení systému průběhu opatrovnictví v ČR obecně a se zaměřením na výkon veřejného opatrovnictví obcemi a následné srovnání výkonu opatrovnictví, opět se zaměřením na veřejné opatrovnictví, se SR. Dalším výsledkem diplomové práce, který je zcela původní

a byl sestaven na základě získaných poznatků ze studia, srovnávání a ověřování relevantnosti zdrojů práce, a který by mohl být přínosným prvkem, při současné nejednotnosti metodického vedení výkonu veřejného opatrovnictví a roztříštěnosti zákonné úpravy do několika zákonů, přičemž je aktuální a na praxi a získaných poznatcích založený, je přehledná tabulka jednotlivých povinností veřejného opatrovníka, doplněná o přehled zdrojů informací pro veřejné opatrovníky. Diplomová práce může být cenným zdrojem informací pro veřejné opatrovníky, případně i pro aktivní předkladatele návrhů a podnětů k novelizaci zákonných norem týkajících se obecně opatrovnictví a také nastavení výkonu veřejného opatrovnictví. Především nejednotnost postupů jednotlivých soudů v případech rozhodování a následné kontrole výkonu veřejného opatrovnictví, jsou pro veřejné opatrovníky zatěžující. Neexistence zvláštního zákona týkajícího se výkonu veřejného opatrovnictví, klade na osoby přímo vykonávající veřejné opatrovnictví poměrně vysoké nároky na znalost zákonných norem a jejich následné využití v praxi. Přičemž přesně stanovené nároky na vzdělání osoby vykonávající veřejné opatrovnictví, nejsou nikde legislativně zakotveny. Jediným měřítkem je v případě výkonu veřejného opatrovnictví, na základě pověření starostou obce, požadované vzdělání na danou pozici úředníka, který byl výkonem pověřen a dle typu stupně obce, pak zkouška odborné způsobilosti se zaměřením na veřejné opatrovnictví. V obci I. stupně, kde není obecní úřad rozdělen na odbory a kde jediným zaměstnancem bývá často pouze administrativní pracovnice obce, musí často vykonávat veřejné opatrovnictví starosta, který nemusí prokazovat své dosažené vzdělání a ani skládat zkoušku odborné způsobilosti a zároveň vykonávat složitou agendu spojenou s veřejným opatrovnictvím, a tudíž je pochopitelné, že vždy nemusí být vykonáváno zcela v souladu se zákony. Diplomová práce by mohla být zdrojem cenných poznatků pro všechny veřejné opatrovníky a možným vodítkem pro změnu legislativního nastavení výkonu veřejného opatrovnictví a i opatrovnictví obecně, jako jedné z možností zastupování zletilé osoby v ČR, tak aby práva osoby byla co nejméně omezována, ale maximálně podporována a chráněna ať už vykonává opatrovnictví kdokoliv.

Na základě výsledků práce se nabízí několik námětů pro další zkoumání v oblasti veřejného opatrovnictví. Jedním z nich je hlubší analýza problematiké praxe, výkonu veřejného opatrovnictví na obcích I. skupiny, kde funkci veřejného opatrovníka vykonává sám starosta obce. V těchto případech by bylo vhodné komplexní řešení výkonu veřejného opatrovnictví prostřednictvím speciálních státních úřadů nebo přenesením

povinnosti na obce II. nebo III. skupiny, tedy pověřené obce nebo obce s rozšířenou působností. Dále je možné se v praxi setkat s výkonem opatrovnictví fyzickou osobou, která do převzetí opatrovnictví osobu OP neznala, není zřízenou právnickou osobou obce a ani pověřenou osobou výkonem opatrovnictví, a přesto je soudem jmenována jako vhodný opatrovník, jakási forma dobrovolnictví v opatrovnictví, protože její výkon není ohodnocen finanční odměnou, protože není zaměstnancem obce a zároveň není ani veřejným opatrovníkem, tedy nemůže čerpat příspěvek státu na výkon přenesené působnosti. Bylo by přínosné prozkoumat rozsah tohoto jevu a motivaci těchto osob a důvody proč soud takovou osobu opatrovníkem jmenuje, kdo dává soudu záruku, že opatrovník bude vhodným pro výkon opatrovnictví. Jedním z možných důvodů této praxe může být právě nekompetentnost některých obcí k výkonu veřejného opatrovnictví a zároveň nemožnost pověřením veřejným opatrovníkem sociální službu, nebo jejího zaměstnance, ve které OP pobývá. Zároveň je nezbytné nastavit vhodné systémové řešení výkonu opatrovnictví obecně, ale především výkonu veřejného opatrovnictví a platnou legislativu nastavit tak, aby nejasnosti nezpůsobovala, ale přesně specifikovala a minimalizovala. Pak by byl jasně nastavený i mechanismus informování veřejného opatrovníka o vzniku veřejného opatrovnictví pro výkon opatrovnické funkce v přechodném období, kdy došlo k odvolání či úmrtí dosavadního opatrovníka. Další výzkum by se mohl zaměřit na zmapování současné praxe, identifikaci slabých míst v procesu a následně by bylo možné navrhnout legislativní či metodická opatření pro zajištění kontinuity výkonu opatrovnictví a ochrany práv OP. To se rovněž týká i nastavení standardů poskytování veřejného opatrovnictví, jejichž nedílnou součástí by bylo nastavení potřebného vzdělání osoby pověřené výkonem veřejného opatrovnictví, nastavení počtu OP na jeden celý pracovní úvazek veřejného opatrovníka, přičemž aktuálně je jediným vodítkem pro odhad počtu OP na jednoho veřejného opatrovníka počet 16 OP, což je počet OP sloužící pro výpočet výše státního příspěvku na výkon přenesené působnosti. Rovněž by standardy veřejného opatrovnictví sjednotilo vedení spisové dokumentace, požadované formy a obsah jednotlivých zpráv podávaných soudu, přesného nastavení kontrolních podmínek výkonu veřejného opatrovnictví a pochopitelně i účelné a odpovídající finanční nastavení výše státního příspěvku na výkon veřejného opatrovnictví a s tím je i spojeno adekvátní finanční ohodnocení osob vykonávajících veřejné opatrovnictví. Fenoménem při výkonu veřejného opatrovnictví na obcích je pověření výkonem veřejného opatrovnictví sociálního pracovníka. Jak moc je vhodné či naopak nevhodné spojení kumulací těchto

dvou funkcí, by mohlo být námětem dalšího průzkumu výkonu veřejného opatrovnictví v ČR.

Seznam použitých zdrojů

1. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2024. *Co je chráněný účet a jak jej zřídit a užívat?* [online]. [cit. 2024-05-20]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-je-chraneny-ucet-a-jak-jej-zridit-a-uzivat/>.
2. ČESKÝ FAIR TRADE INSTITUT, © 2020–2021. *V jakých oblastech bude Posuzovaná osoba zkoumána?* [online]. [cit. 2024-05-20]. Dostupné z: <https://www.cfti.cz/faq-omezeni-svepravnosti-a-znalecky-posudek.html>.
3. ČTVRTLÍKOVÁ, V., JURÍČKOVÁ, L., BOUCHALOVÁ, N., HUDÍKOVÁ, E., 2019. *Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. 68 s. ISBN 978-80-7616-053-8.
4. DISMAN, M., 2021. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 5. nezměněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. 374 s. ISBN 978-80-246-5053-1.
5. ELISCHER, D., SEDLÁČEK, M., DRACHOVSKÝ, O., 2022. *Praktická příručka při řešení vybraných právních problémů, aneb, Otázky a odpovědi: dědické právo, rodinné právo, insolvenční právo, exekuční právo*. Praha: Alteda, z. ú. pro VOLONTÉ CZECH. 113 s. ISBN 978-80-908686-3-2.
6. FRANCÍREK, F., 2013. *Bakalářská práce: co, jak a proč připravit, zpracovat, napsat a zhodnotit (obhájit)*. 2. Vydání. Praha: Ingenio et Arti. 112 s. ISBN 978-80-905287-2-7.
7. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. přepracované rozšířené vydání. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
8. HORVÁTH, E., ANDRÁŠIOVÁ, A., 2015. *Civilný sporový poriadok*. Praha: Wolters Kluwer. 844 s. ISBN 978-80-8168-318-3.
9. CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. 2. nezměněné vydání. Karolinum, 2021.
10. CHROMÁ, M., 2021. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. 2. nezměněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. 272 s. ISBN 978-80-246-4990-0.
11. JIRSA, J., 2019. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 536 s. ISBN 978-80-7598-366-4.
12. JURÍČKOVÁ, L., IVANOVÁ, K., FILKA, J., 2014. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada. 160 s. ISBN 978-80-247-4786-6.

13. KAPOUNOVÁ, J., KAPOUN, P., 2017. *Bakalářská a diplomová práce: od zadání po obhajobu*. Praha: Grada. 136 s. ISBN 978-80-271-0079-8.
14. KINDL, M., 2019. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 1928 s. ISBN 978-80-7380-742-9.
15. KOPSA TĚŠINOVÁ, J., DOLEŽAL, T., POLICAR, R., 2019. *Medicínské právo*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck. 496 s. ISBN 978-80-7179-318-2.
16. KOZÁK, J., 2019. *Insolvenční zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 1792 s. ISBN 978-80-7598-578-1.
17. KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L., 2022. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris. Praha: C. H. Beck. 416 s. ISBN 978-80-7400-877-1.
18. KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., RŮŽIČKA, K., VYBÍRAL, P., 2022. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Právnické učebnice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 447 s. ISBN 978-80-7380-889-1.
19. LAVICKÝ, P., 2020. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck. 2400 s. ISBN 978-80-7400-852-8.
20. MACH, J., 2015. *Medicínské právo – co a jak: praktické rady pro lékaře a zdravotníky*. Praha: Galén. 135 s. ISBN 978-80-749-2218-3.
21. MALACKA, M., RYŠAVÝ, L., 2021. *Mezinárodní právo soukromé a procesní: úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. rozšířené vydání. Praha: Leges. 364 s. ISBN 978-80-7502-519-7.
22. MACHOVÁ, Z., NOSKOVÁ, A., ONDRÁČKOVÁ, M., OUŘETSKÁ, J., 2020. *Metodika výkonu veřejného opatrovnictví* [online]. 2. přepracované vydání. Hradec Králové: Krajský úřad Královéhradeckého kraje. [cit. 2024-05-20]. Dostupné z: https://www.khk.cz/assets/krajskyurad/socialnioblast/verejneopatrovnictvi/Metodika_vykonu_verejneho_opatrovnictvi_2_prepracovane-vydani.pdf.
23. MELZER, F., 2021. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: C. H. Beck. 1520 s. ISBN 978-80-7400-818-4.
24. MORAVEC, T., 2021. *Insolvenční zákon: komentář*. 4. vydání. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck. 1840 s. ISBN 978-80-7400-849-8.
25. MPSVČR, 2023. *Životní a existenční minimum* [online]. [cit. 2024-05-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum>.

26. MVČR, 2016. *Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníky* [online]. [cit. 2024-05-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zakladni-informace-pro-obce-jako-verejne-opatrovniky-publikace-byla-vydana-v-roce-2016.aspx>.
27. Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, 2010. [online].[cit. 2024-05-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 76, s.2642-2946. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>
28. Nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností, 2014. [online].[cit. 2024-05-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 123, s.3682-3790. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>
29. Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, 2017. [online].[cit. 2024-05-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 117, s.3638-3652. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>
30. PĚKNÍKOVÁ, L., SCISKALOVÁ, M., 2023. *Veřejný opatrovník a jeho role při výkonu funkce*. Opava: Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik v Opavě. 43 s. ISBN 978-80-7510-539-4.
31. PEŠLOVÁ, R., 2021. *Opatrovník v praxi: užitečná příručka pro starostlivé pečující a opatrovníky*. Brno: Moravskoslezský kruh. 138 s. ISBN 978-80-907685-2-9.
32. PETROV, J., 2019. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C. H. Beck. 3352 s. ISBN 978-80-7400-747-7.
33. ROZEHNALOVÁ, N., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T., VALDHANS, J., 2018. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 304 s. ISBN 978-80-7598-123-3.
34. Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, 2010. [online]. [cit. 2023-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky a Sbírka mezinárodních smluv*, částka 4, s. 66-124. ISSN 1801-0393. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
35. SLÁMA, D., NEKARDOVÁ, D., ZAVŘEL, F., 2019. *Veřejné opatrovnictví. Praktický průvodce a rádce úředníka* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit.2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx>

36. SPRINZ, P., et al., 2019. *Insolvenční zákon: komentář*. Praha: C. H. Beck. 1248 s. ISBN 978-80-7400-753-8.
37. SVOBODA, J., KLIČKA, O., 2023. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 480 s. ISBN 978-80-7400-913-6.
38. SVOBODA, K., 2020. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C. H. Beck. 1160 s. ISBN 978-80-7400-788-0.
39. ŠÁMAL, P., 2023. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck. 4968 s. ISBN 978-80-7400-893-1.
40. ŠEŠINA, M., BÍLEK, P., 2023. *Dědické právo v předpisech dlouhého století (1918-2022): příručka pro dodatečné projednání dědictví*. Praha: Leges. 598 s. ISBN 978-80-7502-603-3.
41. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P., 2022. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praktik. Praha: Leges. 967 s. ISBN 978-80-7502-601-9.
42. ŠVESTKA, J., 2019. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Komentáře. Praha: Wolters Kluwer. 732 s. ISBN 978-80-7598-656-6.
43. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 04.01.2017, sp. zn. 30 Cdo 3379/2016. [online]. [cit.2023-12-15]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/9F082DB9E42281A0C12580F00025CFD3?openDocument&Highlight=0.
44. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 04.12.2013, sp. zn. 30 Cdo 2351/2013. [online]. [cit.2023-12-15]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/C46655D21972248EC1257C5A0044A891?openDocument&Highlight=0.
45. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2 /1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, 1993. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 17-23. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
46. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 13.12.2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07. [online]. [cit.2024-06-06]. In: *Sbírka nálezů a usnesení*, N 224/47 SbNU 941. Dostupné z:

<https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=57542&pos=24&cnt=24&typ=rresult>.

47. ÚRAD KOMISÁRA PRE OSOBY SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM, 2023. *Tlačová správa – Reforma opatrovníctva na Slovensku v nedohľadne* [online]. [cit.2024-05-20]. Dostupné z: https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/getattachment/Aktuality/Media/Reforma-opatrovnictva-na-Slovensku-v-nedohladne/tlacova_sprava_230725_UKOZP_ZPMP_NROZP.pdf.aspx.
48. VOJČÍK, P., 2021. *Občianske právo hmotné*. 3. aktualizované vydanie. Slovenské učebnice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-845-7.
49. Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z., o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné súdy, krajské súdy, Špecializovaný trestný súd a vojenské súdy, 2005. [online]. [cit. 2024-04-22]. In: *Zbierka zákonou Slovenskej republiky*, ročník 2005, 222 s. Dostupné z: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2005/543/ZZ_2005_543_20240625.pdf.
50. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, 1993.[online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 1 -24. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
51. Zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, 1964, [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Zbierka zákonou Slovenskej republiky*, ročník 1964, 145 s. Dostupné z: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/1964/40/ZZ_1964_40_20240701.pdf.
52. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s.1026-1365. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
53. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s.1257-1289. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
54. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecních zřízení), 2000. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s.1737-1764. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
55. Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), 2000. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s.1765-1782. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.

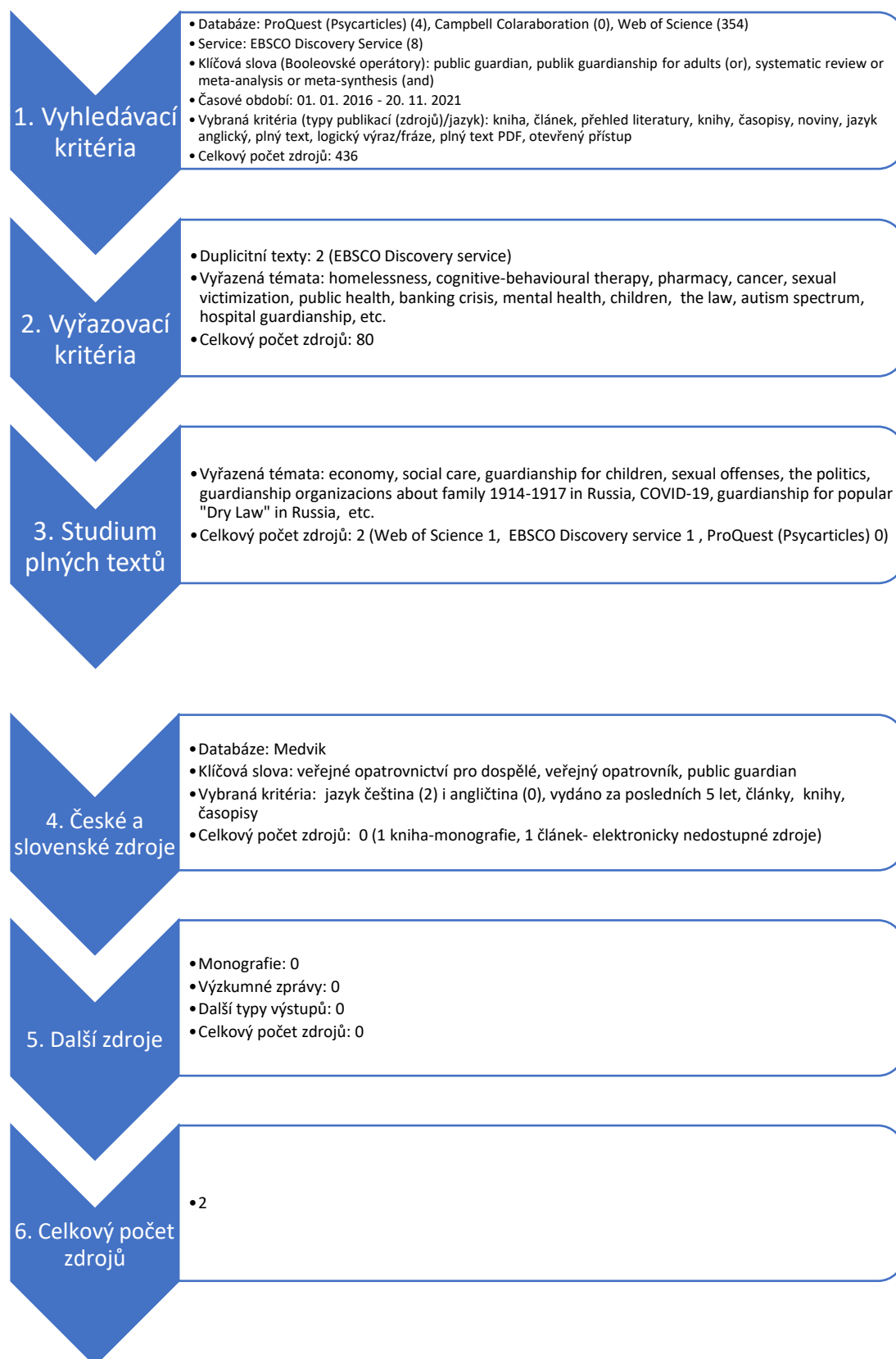
56. Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, 2000. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 39, s.1802-1832. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
57. Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), 2000. [online]. [cit. 2023-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 39, s.1865-1871. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
58. Zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok, 2015. [online]. [cit. 2023-11-22] In: *Zbierka zákonou Slovenskej republiky*, ročník 2015, 98 s. Dostupné z: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2015/160/ZZ_2015_160_20240701.pdf.
59. Zákon č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok, 2015. [online]. [cit. 2023-11-22] In: *Zbierka zákonou Slovenskej republiky*, ročník 2015, 71 s. Dostupné z: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2015/161/ZZ_2015_161_20201001.pdf.
60. Zákona č. 176/2015 Z. z., o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 2015. [online]. [cit. 2023-11-22] In: *Zbierka zákonou Slovenskej republiky*, ročník 2015, 20 s. Dostupné z: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2015/176/ZZ_2015_176_20240315.pdf.
61. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), 2006. [online]. [cit. 2022-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 62, s. 2130-2217. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
62. Zákon č. 255/ 2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), 2012. [online]. [cit. 2023-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 86, s. 3303-3309. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
63. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 2013. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112, s. 3186-3256. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
64. Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, 2002. [online]. [cit. 2023-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 114, s. 6598-6612. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
65. Zákon Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb., o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok), 1992. [online]. [cit. 2024-04-22] In: *Zbierka zákonou Slovenskej*

- republiky*, částka 65/1992. Dostupné z: https://www.slovlex.sk/static/pdf/1992/323/ZZ_1992_323_20211201.pdf.
66. Zákon č. 349/1999 sb., o Veřejném ochránci práv, 1999. [online]. [cit. 2023-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7594-7597. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
67. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), 2011. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 131, s. 4730-4801. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
68. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, 2004. [online]. [cit. 2021-11-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 174, s. 9782-9827. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>.
69. Zákon č. 576/2004 Z.z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 2004. [online]. [cit. 2023-11-22] In: *Zbierka zákonou Slovenskej republiky*, ročník 2004, 81 s. Dostupné z: https://www.slovlex.sk/static/pdf/2004/576/ZZ_2004_576_20240701.pdf.

Seznam příloh

Příloha 1	Obrázek 1 Graf provedeného výběru zdrojů	84
Příloha 2	Vzor návrhu na omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka	85
Příloha 3	Vzor návrhu na navrácení svéprávnosti	88
Příloha 4	Vzor návrhu na jmenování opatrovníka	89
Příloha 5	Vzor otázek pro znalce k posudku o omezení svéprávnosti	91
Příloha 6	Vzor návrhu na vyslovení souhlasu se změnou bydliště	93
Příloha 7	Vzor návrhu na změnu opatrovníka	94
Příloha 8	Vzor roční zprávy o činnosti veřejného opatrovníka a správě jmění	95
Příloha 9	Vzor pověření pracovníka obce	98
Příloha 10	Obrázek 2 Příspěvek na výkon státní správy 2024	99
Příloha 11	Tabulka 1 Souhrn počtu OP za kraje ČR s rozhodným dnem 31.3.24	100
Příloha 12	Vzor návrhu na schválení právního jednání – neběžný úkon	101
Příloha 13	Vzor návrhu na schválení právního jednání na dobu delší než 3 roky	102
Příloha 14	Tabulka 2 Přehled povinností opatrovníka	103
Příloha 15	Vzor listiny opatrovníka	112
Příloha 16	Vzor osobního listu opatrovance	113
Příloha 17	Vzor přehledu příjmů a výdajů opatrovance	114

Příloha 1

Obrázek 1 Graf provedeného výběru zdrojů
Zdroj: vlastní úprava

Příloha 2 Vzor návrhu na omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka

Okresní soud v

opatrovnické oddělení

adresa

Návrh na omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka

NAVRHOVATEL:

Jméno a příjmení:

Narozen:

Trvale bytem:

Fakticky bytem:

Vztah k posuzované osobě:

POSUZOVANÝ:

Jméno a příjmení:

Narozen:

Trvale bytem:

(případně uveďte zařízení, ve kterém se posuzovaný v současné době nachází)

.....

O d ů v o d n ě n í n á v r h u :

(uvést důvody, pro jaké má být posuzovaný omezen ve svéprávnosti: zdravotní – psychický stav, orientace místem a časem, schopnost sebeobsluhy, nutnost 24-hodinové péče druhé osoby, schopnost hospodaření s finančními prostředky atd.) **NUTNÉ**

VYPLNIT!!!!

1 /jak dlouho daný stav trvá, o jak vážný stav jde, může se stav časem nebo zdravotní péčí zlepšit:

2 / zná hodnotu peněz, umí posoudit potřebu zdravotních služeb

3 /chce mít ustanoveného opatrovníka, kdo by jím měl být, kde chce posuzovaný/á žít, chce o svých záležitostech rozhodovat sám/a nebo za pomoci druhých

4 / existuje mu/jí bezprostřední riziko újmy, jakou míru dozoru vyžaduje

5 / je posuzovaný/á schopen zúčastnit se jednání, má děti, je ženatý/vdaná

**Uvést, z jakého důvodu není možno použít méně omezující opatření, jakými jsou
nápomoc při rozhodování či zastoupení členem domácnosti!!!**

.....
.....
.....
.....

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem navrhuji, aby soud vynesl tento:

R O Z S U D E K

**Posuzovaný(á).....nar.....bytem.....,
t.č. umístěný(á) vse omezuje ve
svéprávnosti tak, že: (uvést pro jaké úkony má být posuzovaný omezen ve svéprávnosti)**

**Pokud mému návrhu bude vyhověno jsem/nejsem schopen(na) vykonávat
funkci opatrovníka posuzovanému.**

(případně navrhnout osobu - jméno, příjmení, datum narození, bydliště, uveďte vztah k vyšetřované osobě, která by tuto funkci byla schopna a ochotna vykonávat – nutnost trestní bezúhonnosti a dobré pověsti v místě bydliště)

Navrhuji, byl(a) do funkce opatrovníka j m e n o v á n (a) ,
nar. , bytem , vztah
k posuzované osobě:

Do funkce opatrovníka pro řízení navrhuji osobu – kdy v tomto případě se jedná pouze
o funkci zástupce, který bude zastupovat posuzovaného(nou) pouze do doby, než bude
řízení skončeno , **nar.** ,

bytem..... .

V dne.....

.....

podpis navrhovatele

**K návrhu je nutné přiložit lékařskou zprávu o zdravotním stavu posuzovaného
(obvodní lékař, psychiatr, ošetřující lékař atd.)!!!**

Zdroj: vlastní úprava

Příloha 3 Vzor návrhu na navrácení svéprávnosti

Návrh na navrácení svéprávnosti

Okresní soud v

Navrhovatel:, nar. dne, bytem

Posuzovaný:, nar. dne, bytem

Návrh na navrácení svéprávnosti (komu)

Dne byl(a) posuzovaný(á) omezen(a) ve svéprávnosti podle nového občanského zákoníku rozsudkem Okresního soudu v *(doplňte i spisovou značku, pokud víte)*. Domnívám se, že jsou důvody pro navrácení svéprávnosti, a proto podávám tímto návrh na navrácení svéprávnosti u posuzovaného (posuzované).

Zde popište, proč se domníváte, že by měla být svéprávnost navrácena, např. v jakých oblastech je samostatný(á), v jakých oblastech postačuje neformální podpora rodiny, co všechno zvládá, kdo mu pomáhá, nebo kterou využívá sociální službu apod., zaměřte se na popis toho, proč vážná újma v dané oblasti, ve které byl omezen(a) ve svéprávnosti, nehrozí.

V příloze přikládám aktuální lékařskou zprávu.

V dne

Podpis:

Příloha: Aktuální lékařská zpráva o zdravotním stavu posuzovaného

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

Příloha 4 Vzor návrhu na jmenování opatrovníka

Okresní soud

Opatrovnické oddělení
adresa

Návrh na jmenování opatrovníka podle § 465 občanského zákoníku

Navrhovatel-ka:

- jméno a příjmení.....
- datum narození; rodné číslo.....
- adresa bydliště; případně doručovací adresa.....
.....
- vztah k opatrovanci (*manželka, manžel, dcera, syn aj.*).....
- telefonický kontakt/e-mail.....

Opatrovanec:

- jméno a příjmení.....
- datum narození; rodné číslo.....
- adresa bydliště; doručovací adresa.....
- telefonický kontakt.....

Stručně popište zdravotní stav opatrovance, včetně důvodu pro podání návrhu na jmenování opatrovníka:

.....

.....

.....

.....

.....

Neschopnost v úkonech (zaškrtněte, kterých úkonů *není opatrovanec schopen*)

- vlastnoruční podpis ☐
- orientované slovní sdělení ☐
- přebírání důchodu ☐

- přebírání poštovních zásilek ☐
- jednání na úřadech, vč.soudů ☐
- jednání s peněžními ústavy ☐
- jiné (*uved'te*)

Z výše uvedených důvodů navrhuji vydání tohoto

USNESENÍ:

- I. Soud jmenuje
opatrovníkem
(opatrovance).....
- II. Opatrovník je **oprávněn a povinen** zastupovat opatrovance při všech právních jednáních, při kterých je třeba opatrovancova vlastnoručního podpisu, při jednání s veškerými orgány veřejné správy, se soudy, s peněžními ústavy, přejímat důchod, sociální dávky a s těmito nakládat ve prospěch opatrovance, přebírat poštovní zásilky, vyřizovat běžné záležitosti, disponovat s finančními prostředky a to tak, aby nedošlo k majetkové újmě opatrovance, jednat za opatrovance při zajištění zdravotní péče a sociálních služeb, spravovat řádně jeho majetek s péčí řádného hospodáře.

Vdne.....

.....
navrhovatel-ka

Přílohy:

- lékařská zpráva o zdravotním stavu opatrovance
- písemný souhlas manžela/manželky opatrovance; partnera opatrovance; dětí opatrovance se jmenováním shora navrženého opatrovníka

Zdroj: vlastní úprava

Příloha 5 Vzor otázek pro znalce k posudku o omezení svéprávnosti

V řízení o omezení nebo navrácení svéprávnosti bude soudní znalec zkoumat tyto oblasti:

1. Trpí posuzovaná osoba duševní poruchou, která není jen přechodná? O jakou poruchu se jedná? Je to porucha léčbou kompenzovatelná, jakým způsobem a s jakým výsledkem?
2. Je nutné nařídit vyšetření posuzované ve zdravotním ústavu a jak dlouhé (max. 4 týdny)?
3. Ovlivňuje tato porucha její schopnost rozpoznávací a ovládací a jakým způsobem?
4. Ovlivňuje tato porucha její schopnost právně jednat? V jakém stupni? Hrozí posuzované jejím právním jednáním závažná újma?
5. Může posuzovaná nakládat samostatně s finančními prostředky? Do jaké výše? Může posuzovaná spravovat své jmění, aniž by jí hrozila závažná újma? V jakém rozsahu?
6. Omezuje tato porucha její schopnost rozhodovat se?
7. Omezuje tato porucha její schopnost projevit přání?
8. Omezuje tato porucha její schopnost samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života a pečovat o svou osobu?
9. Je posuzovaná schopna porozumět důsledkům uzavření smlouvy (kupní, darovací a jiné)?
10. Je posuzovaná schopna pracovní činnosti, v jakém rozsahu a je schopna v této souvislosti právně jednat?
11. Je posuzovaná schopna rozpoznat potřebu uzavírat smlouvy o poskytování sociálních služeb?
12. Je posuzovaná schopna rozhodovat o vlastní léčbě a o zásahu do své duševní tělesné integrity?
13. Je posuzovaná schopna obstarávat si své záležitosti, pokud se týká jednání na úřadech v souvislosti s podáváním žádosti o přiznání dávek státní sociální podpory, vyřizování dokladů apod.?
14. Je posuzovaná schopna porozumět smyslu, účelu a důsledku voleb, včetně možnosti volit a být zvolena?
15. Je posuzovaná schopna pochopit účel a důsledky uzavření manželství (založení rodiny, řádná výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc, společné jmění manželů, zastupování manžela, dědění po manželovi)?
16. Je posuzovaná schopna pořizovat majetek a v jakém rozsahu?
17. Je posuzovaná schopna účasti na soudním řízení, osobním výslechu?
18. Jakou formou je vhodné sdělit posuzované soudní rozhodnutí?

19. Všechny okolnosti, se kterými se znalec seznámí při znaleckém vyšetření

Zdroj: Český Fair Trade Institut, © 2020–2021 Dostupný z: <https://www.cfti.cz/o-nas.html>

Příloha 6 Vzor návrhu na vyslovení souhlasu se změnou bydliště

Návrh na vyslovení souhlasu se změnou bydliště

Rozhodnutím Okresního soudu v ze dne č.j. byl pan (paní) omezen(a) ve svéprávnosti. Stejným rozhodnutím bylo město jmenováno jeho opatrovníkem.

Dne došlo ke změně bydliště opatrovance (odkud kam). K této změně opatrovník přistoupil z důvodů:

Vzhledem k tomu, že s ohledem na ustanovení § 480 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku opatrovník nesmí rozhodnout o změně bydliště opatrovance bez souhlasu soudu, navrhuje, aby soud vydal tento rozsudek:

Okresní soud v schvaluje za, nar., změnu bydliště (odkud kam).

V dne

Podpis opatrovníka:

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

Příloha 7 Vzor návrhu na změnu opatrovníka

Návrh na změnu opatrovníka

Rozhodnutím Okresního soudu v ze dne č.j.
byl(a) omezen(a) ve svéprávnosti a jeho opatrovníkem
byla jmenována obec

(jméno opatrovance) žije od v Domově pro osoby se
zdravotním postižením na adrese: Zdejší soud vyslovil
soulas se změnou bydliště a byla schválena smlouva o poskytování služby v Domově pro osoby
se zdravotním postižením na adrese:

S ohledem na změnu bydliště (jméno opatrovance), který(á)
se bude nadále zdržovat v obci, žádám soud, aby obec z funkce
opatrovníka odvolal a jmenoval jeho opatrovníkem veřejného opatrovníka podle jeho bydliště
tak, aby funkce mohla být vykonávána co nejpružněji a v blízkosti opatrovance.

Děkuji za vyhovění žádosti.

V dne

Podpis opatrovníka:

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

Příloha 8 Vzor roční zprávy o činnosti veřejného opatrovníka a správě jmění

Zpráva veřejného opatrovníka za rok

OPATROVANEC:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

NÁZEV OBCE (POVĚŘENÁ OSOBA):

Jméno a příjmení:

Telefonní číslo a e-mail:

Nakládání se jměním opatrovance (jmění)

Měsíční pravidelný příjem	Výše částky v Kč	Způsob příjmu (hotovost, bankovní účet)
Celkem:		

Roční pravidelný příjem	Výše částky v Kč	Způsob příjmu (hotovost, bankovní účet)
Celkem:		

Měsíční pravidelné výdaje	Výše částky v Kč	Způsob hrazení (hotovost, bankovní účet)
Celkem:		

Roční pravidelné výdaje	Výše částky v Kč	Způsob hrazení (hotovost, bankovní účet)
Celkem:		

Finanční majetek (účty, vkladní knížky, spoření, pojištění...)	Číslo účtu/knížky/pojištění	Zůstatek k 31.12. ...
Celkem:		

Nemovitý majetek (pozemky, budovy...) a movitý majetek (auto, telefon, počítač...)

Dluhy a exekuce	Částka v Kč

Zdravotní stav opatrovance:

Udržování pravidelného spojení opatrovníka s opatrovancem:

Další podstatné informace, které za uplynulý rok byly s opatrovancem řešeny:

V dne

Podpis opatrovníka:

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

Příloha 9 Vzor pověření pracovníka obce

P O V Ě Ř E N Í

Obec zastoupená starostou/starostkou pověřuje zaměstnance obce
..... paní/pana, funkční zařazení, nar., osobní číslo zaměstnance
.....

k výkonu funkce veřejného opatrovníka

u opatrovance, nar., trvale bytem, tč.,

aby výše uvedeného opatrovance zastupoval/a na základě rozhodnutí okresního soudu
v č.j., kterým byla obec ustanovena veřejným
opatrovníkem.

Uvedený zaměstnanec je oprávněn zastupovat výše uvedeného opatrovance v právním
jednání, ve kterém je omezen samostatně jednat a spravovat jeho jmění.

Pověření se uděluje od na dobu neurčitou a zaniká ukončením veřejného
opatrovnictví, odvoláním tohoto pověření, ukončením pracovního poměru zaměstnance
nebo přearazením zaměstnance na jinou práci. Zaměstnanec je povinen po ukončení
výkonu veřejného opatrovnictví toto pověření odevzdat zaměstnavateli.

V dne

.....

razítko

Starosta

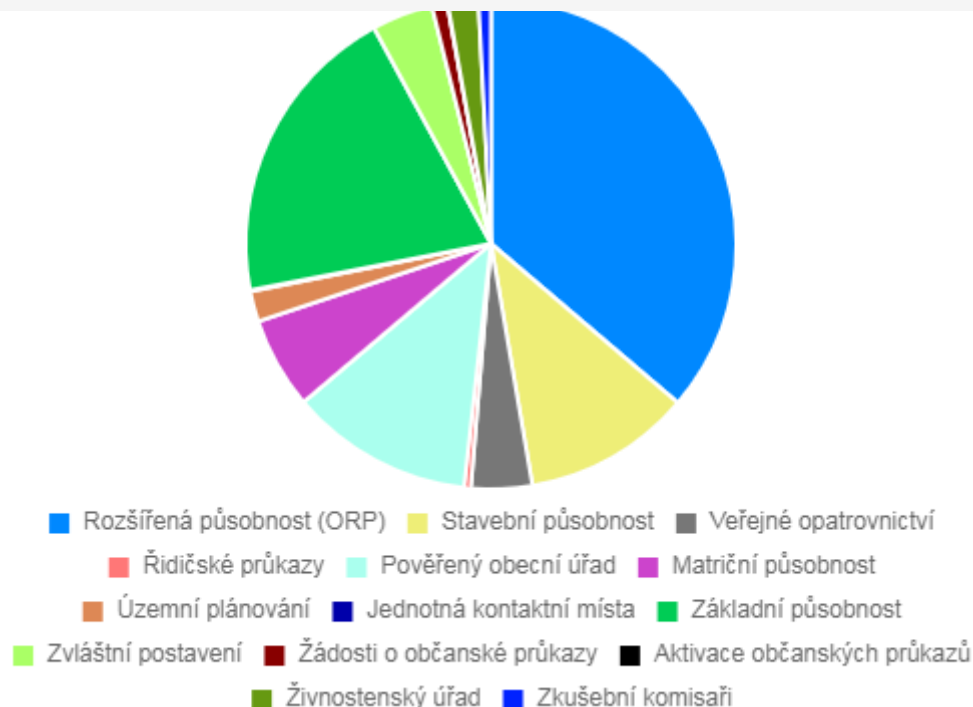
Pověření přijímá

.....

Zaměstnanec

Zdroj: vlastní úprava

PŘÍSPĚVEK NA VÝKON STÁTNÍ SPRÁVY PRO OBCE 2024

11,70 mld. Kč

celková výše příspěvku pro obce a Prahu na rok 2024

Obrázek 2 Příspěvek na výkon státní správy 2024

Zdroj: <https://www.prispevekobce.cz/>

**Příloha 11 Tabulka 1 Souhrn počtu OP za kraje ČR s rozhodným dnem
31. 3. 2024**

Kraj	Počet obcí	Počet opatrovanců splňujících kritéria pro přiznání příspěvku na veřejné opatrovnictví	
		Hmotněprávní opatrovnictví dle pravomocného rozhodnutí soudu dle § 55 ve spojení s § 62, a dle § 469 OZ	Dočasné hmotněprávní opatrovnictví dle § 468 OZ
Hl. m . Praha	49	987	2
Jihočeský kraj	623	766	4
Jihomoravský kraj	672	1109	17
Karlovarský kraj	133	620	3
Královéhradecký kraj	448	867	3
Liberecký kraj	215	547	2
Moravskoslezský kraj	300	1961	20
Olomoucký kraj	401	1015	4
Pardubický kraj	451	767	7
Plzeňský kraj	501	965	7
Středočeský kraj	1144	1633	5
Ústecký kraj	354	1786	17
Vysočina	704	835	2
Zlínský kraj	307	990	7
Celkem	6302	14848	100

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx>, 2024, vlastní zpracování

Příloha 12 Vzor návrhu na schválení právního jednání – neběžný úkon

Návrh na schválení právního jednání – neběžný úkon

Rozhodnutím Okresního soudu v ze dne č.j.

byla omezena ve svéprávnosti.

Stejným rozhodnutím byla obec jmenována jejím opatrovníkem.

Dne byla za opatrovanou podána výpověď z penzijního připojištění č. smlouvy u pojišťovny Na základě této výpovědi získá jmenovaná částku, která bude připsána na její vlastní účet. Vzhledem k tomu, že s ohledem na § 461 odst. 1 občanského zákoníku je k takovému jednání třeba schválení soudu, navrhuji, aby soud vydal tento rozsudek:

Soud schvaluje za, nar. dne, výpověď z č. smlouvy, kterou za ni dne podal opatrovník, nar. dne

V dne

Podpis opatrovníka:

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

Příloha 13 Vzor návrhu na schválení právního jednání na dobu delší než 3 roky

Návrh na schválení právního jednání na dobu delší než 3 roky

Rozhodnutím Okresního soudu v ze dne
č.j. byla obec jmenována opatrovníkem
.....
nar. dne

Dne došlo k uzavření Smlouvy o poskytování sociálních služeb
s (*kým*). K uzavření této smlouvy opatrovník přistoupil
z důvodů:

Vzhledem k tomu, že s ohledem na ustanovení § 483 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku uzavřít
smlouvu zavazující ho k trvajícimu nebo opakovanému plnění na dobu delší než tři roky,
navrhujeme, aby soud vydal tento rozsudek:

Soud schvaluje za, nar. dne
..... Smlouvu o poskytování sociálních služeb ze dne
uzavřenou mezi opatrovancem, zastoupeným opatrovníkem
.....,
a (*kým*).

V dne

Podpis opatrovníka:

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

Příloha 14 Tabulka 2 Přehled povinností opatrovníka

PŘEHLED POVINNOSTÍ VO		
PŘED PM ROZHODNUTÍ	Zahájení řízení	
	Po oznámení o zahájení řízení o omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka, nebo jen jmenování opatrovníka – kontaktovat sociálního pracovníka obce.	V některých případech, si zprávu o budoucím OP vyžádá soud u příslušné obce. Pokud podává návrh na omezení svéprávnosti, případně opatrovnictví obec, sociální pracovník již s klientem, nebo jeho rodinou pracuje.
	Sociální pracovník provádí sběr informací o budoucím OP – podklady.	Zakládá spis sociální práce – zdroj informací pro soud a v případě zájmu budoucího OP začíná řešit jeho životní situaci.
	Společně se sociálním pracovníkem – návštěva budoucího OP.	Seznámení se, zjištění jeho přání, vysvětlení situace.
	Účast u soudních jednání.	
	Doručení rozhodnutí soudu o jmenování VO (předpokladem je, že se neodvoláváme proti rozhodnutí).	Začíná spolupráce s budoucím OP na osobní úrovni, ještě není právní titul k oficiálnímu zastupování – záznamy o úkonech.
	Osobní návštěva budoucího OP.	Představení VO, vysvětlení stavu situace, vysvětlit všechny dotazy budoucího OP, zjistit potřeby atd.
	V případě potřeby oslovit znovu sociálního pracovníka obce.	Sociální pracovník začíná řešit některé potřeby budoucího OP.
	Navázat kontakt s rodinou budoucího OP, osobami blízkými, poskytovatelem sociální služby, OÚ dle místa bydliště.	
	Zjistit stav potřebných dokladů budoucího OP – existenci, platnost.	Od budoucího OP, případně od poskytovatele sociální služby, nebo zdravotnického personálu ve zdrav. zařízení.

PO PM ROZHONUTÍ	Převzetí opatrovnictví – 1. opatrovník	
	Vyznačení PM na rozhodnutí soudu.	Vyžádání listiny opatrovníka – někdy soud sám nedoručí.
	Založení opatrovnického spisu.	Přiřazení spisové značky. Osobní list OP. Spis ve fyzické i elektronické podobě (spisová služba). Z každého jednání s OP, případně z jiných důležitých jednání – pořídit písemný záznam do spisu OP.
	Pověření zaměstnance starostou obce k výkonu VO.	Písemná forma.
	Osobně navštívit OP. Průběžně udržovat pravidelný kontakt s OP.	V případě potřeby oslovit sociálního pracovníka obce – dle potřeby zahájit sociální práci.
	Nastavit si režim spolupráce s OP.	Dle okolností nastavit režim a způsob výplat kapesného, kontaktu VO s OP, spolupráce s případným poskytovatelem soc. služby, kontaktovat rodinu, osoby blízké, atd.
	Zřídit bankovní účet OP.	Pokud již není zřízen – dispoziční práva VO. Nastavení stálých plateb na účet a z účtu – kontrola. Případně založit spořicí bankovní účet – dle situace a potřeby. Sepsat přehled příjmů a výdajů OP.
	Zajištění potřebných osobních dokladů + RL.	Osoba omezená ve svéprávnosti nemusí mít OP – považují za vhodné, OP vystavit. Ověřit jejich existenci a platnost – karta pojištěnce ZP, řidičské oprávnění, cestovní pas, jiné profesní průkazy, atd.
	Kontaktovat OÚ dle místa posledního pobytu + předchozích pobytů.	Zjistit případné dluhy OP u samosprávy, případně písemně oznámit pobyt v sociálním zařízení – neplacení za svoz TKO. Ověřit případné řešené přestupky OP.
	Kontaktovat ÚP ČR.	Ověřit pobírání veškerých dávek poskytovaných ÚP ČR – DOZP, PnP, SSP, HN, podpora

	v nezaměstnanosti, případnou evidenci OP jako uchazeče o zaměstnání, povinnost plateb výživného.
Kontaktovat ČSSZ.	Změna způsobu výplaty důchodu, ověření možnosti získání dávky důchodového pojištění, v případě pobytu OP v pobytové soc. službě – zastavit exekuce z důchodu. Někdy je vhodné požádat o přepočtení výše SD – při přechodu z ID.
Požádat o informace o OP pro soupis spravovaného jmění.	Podat žádost: registr vozidel, KN, bankovní domy (cca 11 největších), nebankovní společnosti, okresní soudy dle míst bydliště OP – přehled exekučních řízení, Celní správa ČR, (exekuce, pokuty), exekuční úřady, atd.
Výpis z centrální evidence exekucí.	Za poplatek – některé obce mají svůj přístup, jinak např. CZECH POINT.
Kontrola existujících smluv OP.	Pracovní smlouvy, smlouva o poskytování soc. služeb, nájemní smlouva, atd.
Vypracovat soupis spravovaného jmění.	Doručit do 2 měsíců od pravomocného jmenování VO – soud, OP, opatrovnická rada.
Řešení lékařské péče OP.	Zajištění potřebných lékařů (praktický lékař, zubař, psychiatr, oční, jiní odborní lékaři dle potřeby), zajištění potřebných léků, seznámit se se zdravotním stavem OP.
Řešení běžných záležitostí OP souvisejících s řádným výkonem VO.	Řešení životních situací dle potřeby, řešení např. dluhové problematiky, exekucí, pracovního poměru, vyživovací povinnosti, zdravotní stránky OP, bytová problematika, osobní doklady, podávání návrhů na schválení neběžný úkon, změna bydliště, závazek na dobu delší než 3 roky, atd.
Aktivní řešení dluhové problematiky – exekuce.	Vyhodnocení oprávněnosti exekucí, řešení i dluhů před omezením svéprávnosti, využití spolupráce

		dluhových poraden, případně sepsat návrh na insolvenční, apod.
	Podání každoročního vyúčtování správy jmění OP.	Soudu, opatrovnické radě, OP – vždy do 30.6. daného kalendářního roku – pokud si soud nebo opatrovnická rada nevyžádá mimořádné vyúčtování správy jmění.
	Ukončení výkonu VO.	Postup viz níže v tabulce.
Převzetí opatrovnictví – od opatrovníka		
	Vyznačení PM na rozhodnutí soudu	Vyžádání listiny opatrovníka – někdy soud sám nedoručí.
	Založení opatrovnického spisu	Přiřazení spisové značky. Osobní list OP. Spis ve fyzické i elektronické podobě (spisová služba). Z každého jednání s OP, případně z jiných důležitých jednání – pořídit písemný záznam do spisu OP.
	Pověření zaměstnance starostou obce k výkonu VO.	Písemná forma.
	Převzetí některých dokladů, případně finanční hotovosti od bývalého opatrovníka.	Sepsat předávací protokol a založit do spisu.
	Osobně navštívit OP. Průběžně udržovat pravidelný kontakt s OP.	V případě potřeby oslovit sociálního pracovníka obce – dle potřeby zahájit sociální práci.
	Nahlédnout do opatrovnického spisu u soudu.	Případně si pořídit kopie některých potřebných listin.
	Zřídit bankovní účet OP.	Pokud již není zřízen – dispoziční práva VO. Nastavení stálých plateb na účet a z účtu – kontrola. Případně založit spořicí bankovní účet – dle situace a potřeby.
	Ověřit záznamy o soupisu majetku ze spisové dokumentace soudu, případně od bývalého opatrovníka.	Sepsat soupis spravovaného jmění – do 2 měsíců od převzetí VO – soud, OP, opatrovnická rada. Sepsat přehled příjmů a výdajů OP.
	Informovat všechny instituce o změně VO.	ČSSZ – dávky důchodového pojištění (změna způsobu výplaty).

	ÚP ČR – PnP, dávky DOZP, dávky HN, dávky SSP. Zdravotní pojišťovna. Praktický lékař pro dospělé, odborní lékaři. Exekutorské úřady. A další dle potřeby.
Nastavit si režim spolupráce s OP.	Dle okolností nastavit režim výplat kapesného, kontaktu VO s OP, spolupráce s případným poskytovatelem soc. služby, kontaktovat rodinu, osoby blízké, atd.
Řešení běžných záležitostí OP souvisejících s řádným výkonem VO.	Řešení životních situací dle potřeby, řešení např. dluhové problematiky, exekucí, pracovního poměru, vyživovací povinnosti, zdravotní stránky OP, bytová problematika, osobní doklady, podávání návrhů na schválení neběžný úkon, změna bydliště, závazek na dobu delší než 3 roky, atd.
Podání každoročního vyúčtování správy jmění OP.	Soudu, opatrovnické radě, OP – vždy do 30.6.daného kalendářního roku – pokud si soud, nebo opatrovnická rada nevyžádá mimořádné vyúčtování správy jmění.
Ukončení výkonu VO.	Postup viz níže v tabulce.
Převzetí opatrovnictví – dle § 468	
Vyžádat si u soudu listinu opatrovníka.	
Nahlédnout do opatrovnického spisu u soudu.	Pořídit kopie potřebných listin (např. úmrtní list zemřelého opatrovníka). Zmapovat situaci OP dle obsahu spisu.
Založit opatrovnický spis.	Přiřazení spisové značky. Osobní list OP. Spis ve fyzické i elektronické podobě (spisová služba). Z každého jednání s OP, případně z jiných důležitých jednání – pořídit písemný záznam do spisu OP.

Osobně navštívit OP. Průběžně udržovat pravidelný kontakt s OP.	V případě potřeby oslovit sociálního pracovníka obce – dle potřeby zahájit sociální práci.
Pověření zaměstnance starostou obce k výkonu VO.	Písemná forma.
Informovat všechny instituce o změně VO.	ČSSZ – dávky důchodového pojištění. ÚP ČR – PnP, dávky DOZP, dávky HN, dávky SSP. Zdravotní pojišťovna. Praktický lékař pro dospělé, odborní lékaři. Exekutorské úřady. A další dle potřeby.
Zřídit bankovní účet OP.	Pokud již není zřízen – dispoziční práva VO. Nastavení stálých plateb na účet a z účtu. Sepsat přehled příjmů a výdajů OP.
Ověřit záznamy o soupisu majetku ze spisové dokumentace soudu.	Sepsat soupis spravovaného jmění – do 2 měsíců od převzetí VO – soud, OP, opatrovnická rada.
Nastavit si režim spolupráce s OP.	Dle okolností nastavit režim výplat kapesného, kontaktu VO s OP, spolupráce s případným poskytovatelem soc. služby atd.
Řešení běžných záležitostí OP souvisejících s řádným výkonem VO.	Řešení životních situací dle potřeby, řešení např. dluhové problematiky, exekucí, pracovního poměru, vyživovací povinnosti, zdravotní stránky OP, bytová problematika, osobní doklady, atd.
Účast na soudních jednáních o jmenování nového OP.	
Vyznačení PM na rozhodnutí soudu o jmenování nového opatrovníka.	Opatrovník se řídí taxativně vyjmenovanými oblastmi zastupování (omezení) OP v rozhodnutí soudu.
Předání některých dokladů, případně finanční hotovosti novému opatrovníku.	Sepsat předávací protokol a založit do spisu.
Vyhotovení závěrečného vyúčtování správy jmění –	Pokud nedojde k jmenování nového opatrovníka do 30.6. – podat roční

UKONČENÍ VO	předání příslušnému soudu, OP, opatrovnické radě. Vrácení listiny opatrovníka soudu – není povinné.	vyúčtování správy jmění OP – soud, opatrovnická rada, OP.
	Ukončení výkonu VO.	Postup viz níže v tabulce.
	Úmrtí opatrovance	
	Ověření dne úmrtí opatrovance – lékařský záznam, zařízení soc. služeb, soud, evidence obyvatel = záznam do spisu OP.	Dnem úmrtí - konec výkonu opatrovnictví – VO nemá oprávnění jednat za OP.
	Informování rodiny, osob blízkých, pokud VO byl v kontaktu.	
	Vrácení osobních dokladů opatrovance – OP, CP, ZP, ŘP a jiné.	MěÚ, příslušná zdravotní pojišťovna.
	Uložení finančních prostředků (hotovostní pokladna, depozitní účet obce) na bankovní účet soudu.	Vyžádat si číslo speciálně k tomuto účelu zřízeného bankovního účtu u soudu.
	Vyhotovení závěrečného vyúčtování správy jmění – předání příslušnému soudu, opatrovnické radě, notáři pověřenému soudem pro dědické řízení. Vrácení listiny opatrovníka soudu – není povinné.	Není legislativně stanoven přesný termín – doporučuje se do 2 měsíců.
	Archivace a následná skartace opatrovnického spisu dle platného spisového a skartačního řádu.	
	Vrácení svéprávnosti	
	Vyznačení PM na rozhodnutí soudu.	Po vyznačení PM na rozhodnutí soudu – konec výkonu opatrovnictví.
	Předání některých dokladů, případně finanční hotovosti bývalému OP.	Sepsat předávací protokol a založit do spisu.

	Vyhotovení závěrečného vyúčtování správy jmění – předání příslušnému soudu, opatrovnické radě, bývalému OP. Vrácení listiny opatrovníka soudu – není povinné.	Není legislativně stanoven přesný termín – doporučuje se do 2 měsíců.
	Archivace a následná skartace opatrovnického spisu dle platného spisového a skartačního řádu.	
	Změna opatrovníka	
	Vyznačení PM na rozhodnutí soudu	Po vyznačení PM na rozhodnutí soudu – konec výkonu opatrovnictví.
	Předání některých dokladů, případně finanční hotovosti novému opatrovníku.	Sepsat předávací protokol a založit do spisu.
	Vyhotovení závěrečného vyúčtování správy jmění – předání příslušnému soudu, opatrovnické radě, OP, odvolanému opatrovníku. Vrácení listiny opatrovníka soudu – není povinné.	Není legislativně stanoven přesný termín – doporučuje se do 2 měsíců.
	Archivace a následná skartace opatrovnického spisu dle platného spisového a skartačního řádu.	

ZDROJE INFORMACÍ PRO VO

- Soukromá fcb skupina Veřejné opatrovnictví
- <https://www.pecujdoma.cz/>
- <https://www.socialniradce.cz/>
- <https://www.mskruh.cz/>
- <https://www.mskruh.cz/poradna/pravni-poradna-pro-opatrovniky/>
- <https://www.khk.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/verejne-opatrovnictvi/metodika-vykonu-verejneho-opatrovnictvi-2--prepracovane-vydani-320950/>
- <https://www.cfti.cz/index.html>
- <https://www.ochrance.cz/>
- <https://www.mvcr.cz/web-legislativa.aspx>
- <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx>
- <https://www.mpsv.cz/>
- https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/manual_opatrovnictvi.pdf/048c98e3-d201-dc8d-c5d4-2ffbb66f4fcc
- <https://justice.cz/web/msp/opatrovnicka-agenda>
- <https://portal.gov.cz/>
- <https://www.institutpraha.cz/>
- <https://sbirka.nssoud.cz/>
- <http://www.trass.cz/>
- <https://www.clovekvtisni.cz/>
- <https://dostupnyadvokat.cz/blog/jak-postupovat-pri-omezeni-svepravnosti>

Zdroj: vlastní zpracování

Listina opatrovníka

Na základě ustanovení § 468 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, došlo k přechodu opatrovnictví pana/paní , narozené/ho , na **veřejného opatrovníka**, kterým se dne stala obec

plný název obce

Ke změně v osobě opatrovníka došlo na základě úmrtí dosavadního opatrovníka

Jméno, příjmení, datum narození, bydliště dosavadního opatrovníka, ke kterému došlo dne . Smrtí nastupuje veřejný opatrovník do právního postavení opatrovníka dosavadního a bude vykonávat opatrovnictví pro pana/paní .

Obec plný název obce jako veřejný opatrovník je oprávněna pana/paní , narozeného/narozenou , bytem v , který/á byl/a rozhodnutím soudu v ze dne , č.j. , omezen/a ve svéprávnosti tak, že , zastupovat v právním jednání a spravovat jeho/její majetek v tomto rozsahu: .

místo datum

(jméno a příjmení)

(funkce)

Zdroj:<https://www.kraj-jihocesky.cz/cs/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#vykon-verejneho-opatrovnictvi-obci>

Příloha 16 Vzor osobního listu opatrovance

Osobní list opatrovance

zde může být nalepeno
průkazové foto opatrovance

Jméno a příjmení	
Datum narození	
Rodné číslo	
Adresa trvalého pobytu	
Adresa faktického pobytu	
Kontakt na opatrovance – email, telefon	
Občanský průkaz – číslo a platnost	
Datum ustanovení veřejného opatrovníka a č.j. rozhodnutí	
Omezení svéprávnosti	
Opatrovník	
Cestovní pas – číslo a platnost	
Číslo vlastního účtu, peněžní ústav	
Číslo účtu na podúctu obce/města	
Zdravotní pojišťovna – název, číslo a platnost	
Praktický lékař - kontakt	
Další odborní lékaři - kontakt	
Invalidní důchod – stupeň a výše	
Stupeň závislosti – výše příspěvku na péči	
Další příjem – jeho výše	
Příspěvek na mobilitu	
Průkaz mimořádných výhod	
Osoby blízké – vztah, kontakt	
Zájmy opatrovance	
Oslovení	
Charakteristika a specifika opatrovance	<i>(např. způsob komunikace, čeho se bojí, co má rád, co nemá rád a další důležité informace)</i>

Zdroj: vlastní úprava

Příloha 17 Vzor přehledu příjmů a výdajů opatrovance

Přehled příjmů a výdajů

Jméno opatrovance:

PŘÍJMY	výše	Způsob přijetí
CELKEM		

VÝDAJE	výše	Způsob úhrady
CELKEM		

Zdroj: vlastní úprava

Seznam zkratk

OP – opatrovanec

OZ – občanský zákoník

SOZ – slovenský občanský zákoník

SR – Slovenská republika

ČR – Česká republika

ÚS – ústavní soud

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NS – nejvyšší soud